Stöd till näringslivet

Ur KB:s samlingar
Digitaliserad år 2014
National Library of Sweden

SOU 1987

Kreditgarantiutredningen

Ref

Stöd till näringslivet

SOU 1987: 29

Kreditgarantiutredningen

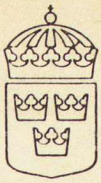

Statens offentliga utredningar
1987: 29
Finansdepartementet

Stöd till näringslivet

Kreditgarantiutredningen
Stockholm 1987

Beställningsadress:
Allmänna Förlaget
Kundtjänst
162 89 STOCKHOLM
Tel: 08/739 96 30

Beställare som är berättigade till remissexemplar eller friexemplar kan beställa sådana under adress:
Regeringskansliets förvaltningskontor
SOU-förrådet
103 33 Stockholm
Tel: 08/763 23 20 Telefontid $8^{10}-12^{00}$ (externt och internt)
08/763 10 05 $12^{00}-16^{40}$ (endast internt)

REGERINGSKANSLIETS
OFFSETCENTRAL
Stockholm 1987

ISBN 91-38-10001-0
ISSN 0375-250X

Till Statsrådet och chefen för
finansdepartementet

Den 27 juni 1985 bemyndigade regeringen chefen för finansdepartementet att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att utarbeta ett förslag till en enhetlig förordning för verksamheten med statliga kreditgarantier m.m.

Med stöd av detta bemyndigande tillkallades den 9 september 1985 som utredare hovrättslagsmannen Lars Persson.

Att som experter biträda utredningsmannen förordnades den 26 september 1985 departementssekreteraren Per-Ove Engelbrecht, departementssekreteraren Kjell Jansson, departementssekreteraren Rein Karm, departementssekreteraren Stefan Sjölander och revisionsdirektören Göran Strömberg.

Den 28 april 1986 entledigades Engelbrecht och förordnades departementssekreteraren Lars Häggmark till expert i utredningen.

Den 23 september 1986 entledigades Karm och förordnades departementssekreteraren Hans-Olof Lindblom till expert i utredningen.

Den 21 januari 1987 entledigades Sjölander och förordnades departementssekreteraren Gunnar Holmgren till expert i utredningen.

Jansson entledigades den 30 januari 1987.

Till sekreterare förordnades den 9 september 1985 hovrättsassessorn Lennart Frii.

Utredningen får härmed överlämna betänkandet (Ds Fi 1987:5) Stöd till näringslivet.

Uppdraget är härmed slutfört.

Stockholm i juni 1987.

Lars Persson

/Lennart Frii

INNEHÅLL

		Sid
SAMMANFATTNING		7
FÖRFATTNINGSFÖRSLAG		11
1	UTREDNINGSUPPDRAGET	75
1.1	Direktiven	75
1.2	Utredningsuppdragets bedrivande	80
2	ALLMÄNT OM KREDITMARKNADEN OCH NÄRINGSLIVETS KAPITALFÖRSÖRJNING	83
2.1	Inledning	83
2.2	Tillskott av eget kapital	84
2.3	Tillskott av främmande kapital	86
3	ALLMÄNT OM STATLIGT STÖD TILL NÄRINGSLIVET	89
4	KREDITSÄKERHET, SÄRSKILT BORGEN	101
5	ALLMÄNNA REGLER FÖR BEVAKNING AV FORDRINGAR	109
5.1	Inledning	109
5.2	Konkurs	110
5.3	Ackord utan konkurs	117
6	BEVAKNING AV STATLIGA FORDRINGAR	121
7	REGLER OM STATLIGA GARANTIER FÖR LÅN M.M. OCH ANDRA STATLIGA STÖD	125
7.1	Allmänt om garantier	125
7.2	Regelstrukturen beträffande garantier och annat stöd	130
7.3	Nuvarande avgifter på statligt stöd till näringslivet	136
8	HANDLÄGGNING AV STATLIGA STÖDÄRENDEN	139
8.1	Ansökan och beviljande	139
8.2	Bevakning	139
9	SAMRISKENGAGEMANG	149
9.1	Tidigare reformförslag	149

9.2 Exportkreditgarantier ... 149
9.3 Utländska samrisksystem ... 151
9.3.1 Västtyskland ... 151
9.3.2 Storbritannien ... 155

10 UTREDNINGENS ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG ... 157
10.1 De statliga stödåtgärdernas syfte ... 157
10.2 Garantins juridiska innebörd och kreditinrättningarnas ansvar ... 163
10.3 Samriskengagemang ... 171
10.4 Bevakning av annat stöd än garanti ... 177
10.5 Återkrav av statsbidrag ... 180
10.6 Rätten att överklaga; regeringen som beslutsinstans i stödärenden ... 184
10.7 Avgifter på statligt stöd till näringslivet ... 193
10.8 Redovisning ... 197
10.9 Garantier för pensionsåtaganden ... 199

11 AVSLUTANDE SYNPUNKTER ... 201

SPECIALMOTIVERING ... 209

1 Förslag till förordning om statligt stöd till näringslivet ... 209
2 Förslagen till bestämmelser om ikraftträdande m.m. och till följdändringar ... 229

BILAGOR ... 237

Bilaga 1 Författningar om statliga garantier ... 239

Bilaga 2 Företag m.m med statliga garantier som inte regleras i författningar ... 243

Bilaga 3 Författningar om statliga lån och bidrag men inte garantier ... 245

SAMMANFATTNING

Enligt direktiven har utredningen haft att lämna förslag till en enhetlig förordning om statligt stöd till näringslivet. Bestämmelserna bör gälla hanteringen av allt statligt stöd i form av garantier, lån eller bidrag, exportkreditgarantierna undantagna.

Från att ha varit av begränsad omfattning har det statliga stödet under de senaste decennierna ökat mycket kraftigt. Utöver det stöd som ett 40-tal myndigheter och de regionala utvecklingsfonderna lämnar erbjuds näringslivet finansieringshjälp av en rad organ med offentligrättsliga inslag som t.ex. Sveriges Investeringsbank, Fonden för industriellt utvecklingsarbete och stiftelsen Småföretagsfonden. På senare tid har emellertid kreditmarknaden avreglerats och riskkapitalmarknaden expanderat kraftigt. Denna situation utgör en allmän bakgrund till utredningens förslag.

När det gäller det grundläggande syftet med det statliga stödet så förekommer det i en del författningar bestämmelser som går ut på att begränsa stödet så att detta endast tjänar som ett komplement till de finansieringsmöjligheter som den allmänna kreditmarknaden kan erbjuda. En sådan bestämmelse finns dock inte på alla stödområden. Utredningen föreslår att en sådan bestämmelse i princip skall gälla överlag.

Det förslag till gemensam förordning som utredningen lägger fram reglerar i övrigt juridisk-tekniska frågor som gäller

säkerheter, förfallotid för beviljat stöd, stödmottagarens rapporteringsskyldighet, bevakning av beviljat stöd och återkrav av sådant i vissa fall m.m.

Vad gäller statliga garantier, som utredningen särskilt haft att behandla, bör nämnas att dessa kan betraktas som ett slags borgenåtaganden. Utredningen har vid genomgången av de olika bestämmelserna om garanti funnit att garantin ofta motsvarar en s.k. proprieborgen (ansvar såsom för egen skuld), dock ej en renodlad sådan. I en del förordningar förekommer emellertid garantier som mest liknar enkel borgen (sekundärt ansvar för borgensmannen). Vid utformningen av garantierna i forsättningen har utredningen utgått ifrån att myndigheternas arbete med beviljade garantier bör minimeras och att det gäller att ta till vara den specialkompetens som finns hos kreditinstituten, vars utlåning garanteras genom garantierna. Kreditinstitutens sakkunskap och väl fungerande organisation för att hantera fordringar och säkerheter bör utnyttjas i möjligaste mån.

Det kan visserligen synas som om nuvarande regler väl sörjer för att staten inte i onödan drabbas av förluster i egenskap av garant. Kreditinstituten har en övervakningsskyldighet och en skyldighet att slå larm hos garantimyndigheten, om låntagaren inte sköter sina åtaganden. Det är dock svårt att precisera dessa långivarens skyldigheter. Vid en tvist inför domstol torde det sällan kunna fastställas att långivaren försummat sig i sådan mån att garantin inte gäller. Stödmyndigheten har därför knappast några reella möjligheter att ingipa mot en försumlig kreditinrättning.

Det är i och för sig naturligt att banker och andra kreditinstitut koncentrerar sin bevakning till de engagemang där de själva löper risk att drabbas av förluster. Tillräckliga incitament för dem att bevaka garantilånen kan knappast

skapas genom föreskrifter som endast formellt lägger ett bevakningsansvar på dem. Ett effektivare sätt är att institutен får bära en viss del av risken för förlust på lånen. Utredningen föreslår en bestämmelse av denna innebörd. Storleken av riskandelen bör bestämmas till vad som behövs för att skapa de incitament som nyss berörts. Utredningen föreslår att andelen bestäms till 25 % i normala fall.

FÖRFATTNINGSFÖRSLAG

1 Förslag till
Förordning om statligt stöd till näringslivet

Härigenom föreskrivs att förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet skall ha följande lydelse.

Allmänna föreskrifter

1 § Denna förordning skall tillämpas på statligt stöd till näringslivet i form av garanti, lån och bidrag, i den mån regeringen föreskriver det.

2 § Stöd lämnas endast, om sökanden inte själv kan tillgodose det finansieringsbehov stödet skall täcka och banker eller andra kreditinstitut som står under bankinspektionens tillsyn bedöms ej kunna eller vilja tillgodose behovet.

3 § Vid prövningen av om stöd skall lämnas, skall stödmyndigheten ta hänsyn till om sökanden tidigare i annan ordning har beviljats statligt stöd.

4 § Stöd skall lämnas endast om verksamheten bedöms vara eller kunna bli lönsam från företagsekonomisk synpunkt.

5 § Stöd får inte lämnas för en åtgärd som utan särskilt medgivande redan påbörjats. Om synnerliga skäl föreligger, kan dock stödmyndighet bevilja stöd till en redan påbörjad åtgärd.

6 § Ansökan om stöd skall ske skriftligen. Sökanden skall lämna stödmyndigheten de uppgifter och göra den utredning som myndigheten bestämmer.

7 § Beslut om stöd skall innehålla uppgift om

1. mottagare av stödet,
2. stödets art och ändamål,
3. stödets omfattning,
4. långivaren (i fråga om garanti för lån),
5. för stödet ställda säkerheter (i fråga om lån),
6. mottagarens skyldighet att lämna uppgift om stödets användning,
7. övriga villkor för stödet.

8 § Beslut om stöd förfaller om stödet inte tas i anspråk inom sex månader efter dagen för beslutet eller, om stödmyndigheten fastställt en lyftningsplan för stödet, detta inte tas i anspråk enligt planen. Föreligger särskilda skäl kan stödmyndigheten förlänga den tid inom vilken stödet sålunda skall tas i anspråk.

9 § Den som beviljats stöd skall

1. utan anmaning lämna stödmyndigheten en skriftlig redovisning för den verksamhet stödet gäller och för stödets utnyttjande samt i förekommande fall lämna en plan för det fortsatta utnyttjandet,
2. ge myndigheten eller den som myndigheten utser tillfälle att granska verksamheten och på begäran lämna ytterligare uppgifter om verksamheten.

Redovisning enligt första stycket 1 skall avse de tider och lämnas vid de tidpunkter myndigheten bestämmer.

Den som beviljats garanti eller lån skall också utan dröjsmål underrätta stödmyndigheten och, vad beträffar garanti, den kreditinrättning som är långivare innan beslut fattas om

överlåtelse av någon betydande del av anläggningstillgångar, licenser, patent eller andra liknande tillgångar i verksamheten

upptagande av större lån,
större borgensåtaganden,
nedläggning av en väsentlig del av verksamheten,
ägarbyte,
företagsombildning och
annan åtgärd av motsvarande betydelse.

10 § Stödmyndigheten får medge att annan träder i stödmottagarens ställe. För ansökan om övertagande av stöd gäller 6 §. En garanti får övertas endast om långivaren medger det.

Särskilda föreskrifter om garantier

11 § Garanti får avse lån i bankaktiebolag, sparbanker, föreningsbanker, landshypoteksföreningar eller kreditinrättningar som stödmyndigheten godkänner.

12 § Garantin omfattar högst 75 procent av det obetalda kapitalbeloppet jämte ränta till och med lånets förfallodag.

Den andel som omfattas av garantin får inte utan stödmyndighetens medgivande genom försäkring eller på annat sätt överföras på annan.

13 § Garantin gäller inte

A. om den beviljats på grund av en oriktig eller ofullständig uppgift av sökanden och långivaren när den beviljades insåg eller borde ha insett att uppgiften var oriktig eller ofullständig,

B. 1. om den beviljats på grund av en oriktig eller ofullständig uppgift av sökanden eller denne på ett allvarligt sätt bryter mot villkor för garantin och

2. långivaren inte, sedan han fått vetskap om förhållandet, utan dröjsmål säger upp lånet till betalning omedelbart, eller

C. 1. annat sådant förhållande inträffar som innebär att låntagaren med hänsyn till syftet med garantin uppenbarligen inte längre bör få utnyttja denna och

2. långivaren inte, sedan stödmyndigheten underrättat honom om förhållandet, utan dröjsmål säger upp lånet till betalning omedelbart.

14 § Långivaren skall förvalta garantilånet under bankmässiga former och därvid beakta statens intresse som garant. När fråga av betydelse för statens ansvar på grund av garantin uppkommer, skall långivaren utan dröjsmål underrätta stödmyndigheten.

Innan långivaren begär att en garanti skall infrias, skall han vidta åtgärder för indrivning och i övrigt för reglering av låneskulden i den mån det är rimligt med hänsyn till det arbete och de kostnader åtgärderna bedöms medföra. I samband med att långivaren begär att en garanti skall infrias, skall han ange varför låneskulden ej kunnat slutregleras.

15 § Till täckning av statens kostnader för administration och för förluster på grund av beviljade garantier skall långivaren i förskott till staten betala en årlig avgift om en procent av utestående kapitalskuld.

Särskild föreskrift om lån

16 § För lån skall ställas de säkerheter som med hänsyn till stödets ändamål, sökandens ekonomiska ställning och övriga omständigheter bedöms skäliga. Om ställda säkerheter försämras väsentligt, får lånet sägas upp till omedelbar betalning.

Särskilda föreskrifter om lån och bidrag

17 § Beslut om bidrag skall omedelbart hävas och statligt lån skall sägas upp till omedelbar betalning om

1. stödet beviljats på grund av oriktig eller ofullständig uppgift av sökanden,

2. denne på ett allvarligt sätt bryter mot villkor som gäller för stödet eller

3. om annat sådant förhållande inträffar som innebär att låntagaren med hänsyn till syftet med lånet uppenbarligen inte bör få ha kvar detta.

Vid förhållande som i första stycket 1 eller 2 sägs får bidraget eller avskrivet lånebelopp krävas tillbaka inom tio år från det att bidrags- eller lånebeloppet betalades ut.

Övriga föreskrifter

18 § Om avgifter för statliga lån finns bestämmelser i förordningen (1983:737) om avgift för administration av vissa statliga lån.

19 § De myndigheter som bevakar statens rätt i fråga om beviljat stöd får i samband med ackord eller annars efterge denna rätt.

20 § De myndigheter som bevakar statens rätt i fråga om garantier skall lämna uppgifter om dessa i ett centralt redovisningssystem för vilket riksrevisionsverket är huvudman. På motsvarande sätt skall de kreditinrättningar som har beviljat lån mot garanti lämna uppgifter om utbetalning av lånebelopp och utestående låneskuld. Närmare föreskrifter om denna redovisning meddelas av riksrevisionsverket.

---

1. Denna förordning träder i kraft den .....

2. De kungliga breven den 25 maj 1973 och den 12 juni 1975, enligt vilka fiskeristyrelsen bemyndigats att efterge statens rätt på grund av vissa garantiåtaganden skall upphöra att gälla.

3. Regeringsbeslutet den 30 juni 1983 om statlig garanti för säsongskrediter till läderskoföretag skall upphöra att gälla.

2 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1983:737) om avgift för administration av vissa statliga lån

Härigenom föreskrivs att 1 § förordningen (1983:737) om avgift för administration av vissa statliga lån skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Låntagaren skall betala uppläggningsavgift och aviseringsavgift för lån som beviljats eller som tidigare har beviljats och övertas enligt 1. förordningen (1977:395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel, 2. förordningen (1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska, 3. förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar, 4. förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, 5. förordningen (1978:516) om statligt stöd till fiskets rationalisering, m.m., 6. förordningarna (1975:545, 1977:174, 1979:1141) om	Låntagaren skall betala uppläggningsavgift och aviseringsavgift för lån som beviljats eller som tidigare har beviljats och övertas enligt 1. förordningen (1977:395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel, 2. förordningen (1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska, 3. förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar, 4. förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, 5. förordningen (1978:516) om statligt stöd till fiskets rationalisering, m.m., 6. förordningarna (1977:174, 1979:1141) om statligt

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
statligt stöd till trädgårdsföretag,	stöd till trädgårdsföretag,
7. förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygder,	7. förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygder,
8. §§ 57-70 arbetsmarknadskungörelsen (1966:368),	8. §§ 57-70 arbetsmarknadskungörelsen (1966:368),
9. kungörelsen (1964:411) om statslån till sjukhem,	9. kungörelsen (1964:411) om statslån till sjukhem,
10. kungörelsen (1966:173) om statsbidrag och lån till barnstugor,	10. kungörelsen (1966:173) om statsbidrag och lån till barnstugor,
11. förordningen om ändring av reglementet för utdelning av lån till utländska läkare för viss efterutbildning (N 1977:158).	11. förordningen om ändring av reglementet för utdelning av lån till utländska läkare för viss efterutbildning (N 1977:158),
	12. förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket,
	13. förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m.

Detsamma skall gälla för lån som beviljas personal inom utrikesförvaltningen m.m. och biståndsförvaltningen m.m. enligt särskilda regeringsbeslut.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....

2. Bestämmelserna om uppläggningsavgift tillämpas för lån som beviljas efter ikraftträdandet. Bestämmelserna om aviseringsavgift tillämpas för avisering som görs efter ikraftträdandet.

3 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti

dels att 9-11, 16, 18, 20-27, 29 och 30 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 32 § skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 30 § skall sättas närmast före 31 §,

dels att en ny paragraf, 33 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Förslagen lydelse
	32 §
Föreskrifter om verkställigheten av denna förordning får meddelas av överstyrelsen.	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt föreskrifterna rörande garantier och lån i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.
	33 §
	Föreskrifter om verkställigheten av denna förordning får meddelas av överstyrelsen.

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 15, 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

4 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd

dels att 16, 25 och 29 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 14, 23, 24, 28 och 32 §§ skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 33 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
14 §	
Projektstöd skall företrädesvis avse särskilt kostnadskrävande utgivning av bildböcker, samlade verk och återutgåvor. Det får inte utgå för boktitel som har utgivits innan beslut om sådant stöd för titeln har fattats. Projektstöd får även utgå till särskilt kostsam utgivning av böcker med stor stil.	Projektstöd skall företrädesvis avse särskilt kostnadskrävande utgivning av bildböcker, samlade verk och återutgåvor. Projektstöd får även utgå till särskilt kostsam utgivning av böcker med stor stil.
23 §	
Kreditgaranti kan lämnas för att stödja mindre förlag och för att göra det möjligt att etablera nya förlag. Garanti får inte beviljas, om sökanden kan erbjuda sådan	

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
säkerhet att lån bör kunna ges av enskild kreditinrättning enligt vedertagna bankmässiga grunder.	
24 §	
Kreditgaranti får beviljas endast för lån som genom regelbundna avbetalningar skall betalas åter inom viss tid, högst tio år från första lyftningsdagen. Garantin får endast avse lån i bankaktiebolag, sparbank eller annan kreditinrättning som statens industriverk godkänner som långivare. Garantilånet får avse högst 75 procent av lånebehovet. Om synnerliga skäl föreligger, får garantilånet efter beslut av regeringen avse hela lånebehovet.	Kreditgaranti får beviljas endast för lån som genom regelbundna avbetalningar skall betalas åter inom viss tid, högst tio år från första lyftningsdagen.
28 §	
I fråga om kreditgaranti enligt denna förordning skall i övrigt bestämmelserna om industrigarantilån i 9, 11-13, 22 och 26 §§ förordningen (1978:507) om industrigaran-	I fråga om kreditgaranti enligt denna förordning bevakar statens industriverk statens rätt vid domstolar och myndigheter och i övrigt.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
tilån tillämpas. Vad där sägs om regional utvecklingsfond gäller i stället statens industriverk.	
32 §	
Närmare föreskrifter för verkställigheten av denna förordning meddelas av statens kulturråd. I fråga om kreditgaranti meddelas föreskrifterna dock av statens industriverk.	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.
33 §	
	Närmare föreskrifter för verkställigheten av denna förordning meddelas av statens kulturråd. I fråga om kreditgaranti meddelas föreskrifterna dock av statens industriverk.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....

2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 15, 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

5 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering

dels att 6, 11, 16, 23-30, 39, 41 och 42 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 2, 31, 38, 40, 44 och 46 §§ skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 47 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
2 §	
Stöd lämnas i form av statlig garanti för lån (lånegaranti), statlig garanti för arrende (arrendegaranti), statsbidrag.	Stöd lämnas i form av statlig garanti för lån (lånegaranti) och statsbidrag.
31 §	
När amorteringsplan som avses i 24 § upprättas, skall sökandens betalningsförmåga och den sannolika avkastningen av företaget beaktas. Plan får ej ta upp längre amorteringstid än 10 år för maskinlån, 15 år eller, om särskilda skäl föreligger, 20 år för	I samband med att lånegarantin beviljas skall amorteringsplan upprättas. Därvid skall sökandens betalningsförmåga och den sannolika avkastningen av företaget beaktas. Plan får ej ta upp längre amorteringstid än 10 år för maskinlån,

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
driftslån och för lån till insats, förvärv eller lösen av andel som avses i 13 § 6 och 7, 35 år för jordförvärvslån, 30 år för övriga lån.	15 år eller, om särskilda skäl föreligger, 20 år för driftslån och för lån till insats, förvärv eller lösen av andel som avses i 13 § 6 och 7, 35 år för jordförvärvslån, 30 år för övriga lån.

Amorteringen skall börja, räknat från första lyftningsdagen, senast efter ett år beträffande maskinlån och fem år beträffande övriga garantilån.

38 §

Statsbidrag lämnas som avskrivningslån. Om det med hänsyn till bidragets ändamål, bidragsbeloppets storlek eller annat förhållande ej är nödvändigt att utlämna bidraget såsom avskrivninglån, får det utbetalas utan att bestämmelserna i 39-42 §§ iakttas.	Statsbidrag lämnas som avskrivningslån. Om det med hänsyn till bidragets ändamål, bidragsbeloppets storlek eller annat förhållande ej är nödvändigt att utlämna bidraget såsom avskrivninglån, får det utbetalas utan att bestämmelserna om avskrivningslån iakttas.

40 §

Avskrivningslån skall avskrivas tio år efter det lånet helt har betalats ut, om ej annat följer av 41 eller 42 §. Annan avskrivningstid får bestämmas, om särskilda skäl föreligger.	Avskrivningslån skall avskrivas tio år efter det lånet helt har betalats ut, om ej annat följer av 47 §. Annan avskrivningstid får bestämmas, om särskilda skäl föreligger.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
44 §	
Finner lantbruksnämnden eller lantbruksstyrelsen i något fall att stöd av särskilda skäl bör lämnas med högre belopp eller under andra villkor än som anges i denna förordning kan nämnden eller styrelsen begära regeringens medgivande härtill.	
	Nämnden eller styrelsen kan hänskjuta även andra ärenden som är av större principiell betydelse eller annars av särskild vikt till regeringens prövning.
46 §	
Talan mot lantbruksnämndens beslut förs hos lantbruksstyrelsen genom besvär. Mot lantbruksstyrelsens beslut förs talan hos regeringen genom besvär.	Lantbruksnämndens beslut får överklagas hos lantbruksstyrelsen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får inte överklagas. Lantbruksstyrelsens beslut får inte överklagas.
47 §	
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt - med undantag för 4 § - förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

6 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering

dels att 6, 9, 15-22, 26, 28 och 29 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 23, 25, 27, 31 och 33 §§ skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 31 a §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
23 §	
När amorteringsplan som avses i 16 § upprättas, skall sökandens betalningsförmåga och den sannolika avkastningen av företaget beaktas.	I samband med att lånegaranti beviljats skall amorteringsplan upprättas. Därvid skall sökandens betalningsförmåga och den sannolika avkastningen av företaget beaktas.
Plan får ej ta upp längre amorteringstid än	Plan får ej ta upp längre amorteringstid än
10 år för maskinlån	10 år för maskinlån
15 år för driftslån och lån till insats, förvärv eller lösen av andel som avses i 10 § första stycket punkterna 6 och 7,	15 år för driftslån och lån till insats, förvärv eller lösen av andel som avses i 10 § första stycket punkterna 6 och 7,
30 år för förvärvslån,	30 år för förvärvslån,
20 år för rationaliseringslån eller, om lånet avser åtgärder i fruktodlingsföretag, 30 år.	20 år för rationaliseringslån eller, om lånet avser

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	åtgärder i fruktodlingsföretag, 30 år.

Amorteringen skall börja, räknat från första lyftningsdagen senast efter ett år beträffande maskinlån, sex år beträffande driftslån och rationaliseringslån till fruktodlingsföretag och tre år beträffande övriga lån.

25 §

Rationaliseringsstöd i form av statsbidrag lämnas som avskrivningslån.

Om det med hänsyn till bidragets ändamål, bidragsbeloppets storlek eller annat förhållande ej är nödvändigt att utlämna bidraget som avskrivningslån, får det utbetalas utan att bestämmelserna i 26-29 §§ iakttas.	Om det med hänsyn till bidragets ändamål, bidragsbeloppets storlek eller annat förhållande ej är nödvändigt att utlämna bidraget som avskrivningslån, får det utbetalas utan att bestämmelserna om avskrivningslån iakttas.

27 §

Avskrivningslån skall avskrivas tio år efter det lånet helt har betalats ut, om ej annat följer av 28 eller 29 §. Annan avskrivningstid får bestämmas, om särskilda skäl föreligger.	Avskrivningslån skall avskrivas tio år efter det lånet helt har betalats ut, om ej annat följer av 31 a §. Annan avskrivningstid får bestämmas, om särskilda skäl föreligger.

31 §

Finner lantbruksnämnden eller lantbruksstyrelsen i något fall att stöd av särskilda skäl bör lämnas till högre belopp

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
eller under andra villkor än som anges i denna förordning kan nämnden eller styrelsen begära regeringens medgivande härtill.	Nämnden eller styrelsen kan hänskjuta även andra ärenden som är av större principiell betydelse eller annars av särskild vikt till regeringens prövning.
	31 a §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt - med undantag för 4 § - förordningen (0000:000) om statligt lån till näringslivet.
33 §	
Talan mot lantbruksnämndens beslut förs hos lantbruksstyrelsen genom besvär. Mot lantbruksstyrelsens beslut förs talan hos regeringen genom besvär.	Lantbruksnämndens beslut får överklagas hos lantbruksstyrelsen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får inte överklagas. Styrelsens beslut får inte överklagas.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

7 Förslag till

Förordning om ändring i kungörelsen (1954:311) om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål

Härigenom föreskrivs i fråga om kungörelsen (1954:311) om statligt lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål

dels att 6, 7 och 9-11 §§ skall upphöra att gälla,

dels att rubriken till kungörelsen och 1, 3, 8 och 12 §§ skall ha följande lydelse,

dels att två nya paragrafer, 13 och 14 §§, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Kungörelsen (1954:311) om statligt lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål	Förordningen (1954:311) om statligt lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål
1 §	
Lantbruksstyrelsen må bevilja statlig garanti för lån som tages i enskild kreditinrättning för	Lantbruksstyrelsen får bevilja statlig garanti för lån som tas för
1. uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av uppsamlings- eller centrallagerhus för spannmål, potatis, köksväxter, frukt, bär, plantskolealster, blommor eller krukväxter med därtill hörande maskinell utrustning,	1. uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av uppsamlings- eller centrallagerhus för spannmål, potatis, köksväxter, frukt, bär, plantskolealster, blommor eller krukväxter med därtill hörande maskinell utrustning, förpackningslokaler, kylan-

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
förpackningslokaler, kylanordningar, anordningar för industriell bearbetning av köksväxter, frukt eller bär;	ordningar, anordningar för industriell bearbetning av köksväxter, frukt eller bär;
2. uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av torkningsmagasin för spannmål eller lagringskällare för potatis, köksväxter, frukt, bär, plantskolealster, blommor eller krukväxter med därtill hörande maskinell utrustning;	2. uppförande, inköp, ombyggnad eller inrättande av torkningsmagasin för spannmål eller lagringskällare för potatis, köksväxter, frukt, bär, plantskolealster, blommor eller krukväxter med därtill hörande maskinell utrustning;
3. anskaffande av maskinella anordningar för torkning av spannmål (spannmålstorkar) eller för rensning av spannmål (rensningsmaskiner); samt	3. anskaffande av maskinella anordningar för torkning av spannmål (spannmålstorkar) eller för rensning av spannmål (rensningsmaskiner); samt
4. uppförande av anläggningar för torkning av huvudsakligen vallväxter (grästorkar) och anskaffande av maskinell utrustning till sådana anläggningar.	4. uppförande av anläggningar för torkning av huvudsakligen vallväxter (grästorkar) och anskaffande av maskinell utrustning till sådana anläggningar.
För lån som omfattas av garanti svarar staten såsom för egen skuld till dess lånet helt återbetalats.	
3 §	
Lånegaranti må ej avse lån å högre belopp än som motsva-	Lånegaranti får ej avse lån å högre belopp än som motsva-

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
rar 85 % av den beräknade och godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna, utgift för tomt ej inräknad.	rar den beräknade och godkända kostnaden för de med lånet avsedda åtgärderna, utgift för tomt ej inräknad.

Har sökande av lån till frukt- eller potatislagerhus tillika ansökt om statsbidrag för samma ändamål, skall vad i första stycket stadgats avse summan av lånegaranti och bidrag.

8 §

Beslut om beviljande av lånegaranti skall innehålla uppgift om den kreditanstalt, där garantilånet skall sökas, garantilånets ändamål, varvid i förekommande fall hänvisning skall ske till av lantbruksstyrelsen godkänd plan för företaget, garantilånets belopp, med lånegarantin förbundna särskilda villkor, amorteringsplan, angivande i stora drag hur lånet skall återbetalas, samt tid inom vilken låneavtal skall hava ingåtts och ordningen för lånets utbetalande.	
Vid uppgörande av amorteringsplan skall beaktas, att amorteringen skall påbörjas	I samband med att lånegaranti beviljas, skall amorteringsplan upprättas. Därvid

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
senaste femte kalenderåret efter första lyftningsdagen, att amorteringstiden ej må överstiga 20 år samt att, i den mån ej annat föranledes av hänsynstagande till sökanden i övrigt åvilande skyldighet att erlägga räntor och amorteringar, lånet bör förräntas och amorteras genom erläggande av såvitt möjligt jämna annuiteter.	skall beaktas, att amorteringen skall påbörjas senaste femte kalenderåret efter första lyftningsdagen, att amorteringstiden ej må överstiga 20 år samt att, i den mån ej annat föranledes av hänsynstagande till sökanden i övrigt åvilande skyldighet att erlägga räntor och amorteringar, lånet bör förräntas och amorteras genom erläggande av såvitt möjligt jämna annuiteter.
	12 §
Lantbruksstyrelsen äger meddela närmare föreskrifter rörande tillämpningen av denna kungörelse.	I fråga om lånegaranti enligt denna förordning gäller i övrigt föreskrifterna rörande garanti i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.
	13 §
	Lantbruksstyrelsens beslut överklagas hos regeringen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får ej överklagas.
	14 §
	Lantbruksstyrelsen får meddela närmare föreskrifter

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	rörande verkställigheten av denna förordning.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

8 Förslag till
Förordning om ändring i rennäringsförordningen (1971:438)

Härigenom föreskrivs i fråga om rennäringsförordningen (1971:438)

dels att 34, 45, 46, 48, 50 och 51 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 31, 39, 43, 49, 52 och 53 §§ skall ha följande lydelse,

dels att två paragrafer, 65 och 66 §§, skall införas av följande lydelse,

dels att en ny rubrik skall föregå 65 §.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
31 §	
Stöd meddelas i form av statlig garanti för lån (lånegaranti) och i form av bidrag ur samefonden. För lån som omfattas av garanti svarar staten såsom för egen skuld till dess lånet helt återbetalats.	Stöd meddelas i form av statlig garanti för lån (lånegaranti) och i form av bidrag ur samefonden.
39 §	
Garanti för redskapslån lämnas endast om kostnaden för investeringen överstiger 3 000 kronor. Sådan garanti får avse högst 80 procent av den del av kostnaden som ej täckes av bidrag enligt 41 § tredje stycket.	Garanti för redskapslån lämnas endast om kostnaden för investeringen överstiger 3 000 kronor och lånet avser endast den del av kostnaden som ej täcks av bidrag enligt 41 § tredje stycket.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

43 §

Lantbruksstyrelsen prövar fråga om stöd, om frågan gäller garanti för rationaliseringslån som avser åtgärd för vilken kostnaden överstiger 500 000 kronor eller garanti för rendriftslån eller redskapslån till en och samma låntagare till högre belopp än 200 000 kronor.

Ansökan inges till lantbruksnämnden som med eget yttrande överlämnar den till styrelsen.

Beslutar lantbruksstyrelsen att bevilja stöd får styrelsen underställa regeringen beslutet, om frågan är av principiell karaktär.

49 §

När amorteringsplan göres upp, skall hänsyn tagas till sökandens betalningsförmåga och den sannolika avkastningen från renskötseln.

I samband med att lånegaranti beviljas skall amorteringsplan upprättas. Därvid skall hänsyn tagas till sökandens betalningsförmåga och den sannolika avkastningen från renskötseln.

Amorteringsplan får ej upptaga längre amorteringstid än 30 år för rationaliseringslån, 15 år för rendriftslån, 10 år för redskapslån för investering i byggnad för garagering av transportfordon och 8 år för övriga redskapslån. Amorteringen skall, räknat från första lyftningsdagen, börja senast efter fem år beträffande rationaliseringslån och två år beträffande övriga lån.

Ränta erlägges från och med lyftningsdagen. Anstånd med räntebetalning får medges under högst två år efter nämnda dag, om särskilda förhållanden föranleder det. Sålunda upp-

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
lupen ränta skall vid anståndstidens slut läggas till lånesumman. Förräntning och amortering skall, om ej förhållanden som avses i första stycket föranleder annat, ske i form av, såvitt möjligt, jämna annuiteter.	
52 §	
Finner lantbruksstyrelsen, samefondens styrelse eller lantbruksnämnden i något fall att stöd av särskilda skäl bör lämnas med högre belopp eller under andra villkor än som anges i denna förordning, ankommer det på lantbruksstyrelsen, samefondens styrelse respektive nämnden att begära regeringens medgivande att överskrida viss beloppsgräns eller efterge visst villkor.	Finner lantbruksstyrelsen, samefondens styrelse eller lantbruksnämnden i något fall att stöd av särskilda skäl bör lämnas med högre belopp eller under andra villkor än som anges i denna förordning, ankommer det på lantbruksstyrelsen, samefondens styrelse respektive nämnden att begära regeringens medgivande att överskrida viss beloppsgräns eller efterge visst villkor. Lantbruksstyrelsen, samefondens styrelse, eller nämnden kan hänskjuta även andra ärenden som är av större principiell betydelse eller annars av särskild vikt till regeringens prövning.
53 §	
Närmare föreskrifter för tillämpningen av 30-51 §§	Närmare föreskrifter för tillämpningen av 30-33, 35-

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
meddelas av lantbruksstyrelsen, såvitt avser stöd i form av bidrag ur samefonden efter samråd med fondens styrelse.	44, 47 och 49 §§ meddelas av lantbruksstyrelsen, såvitt avser stöd i form av bidrag ur samefonden efter samråd med fondens styrelse.
	Övriga föreskrifter
	65 §
	Lantbruksnämndens beslut får överklagas hos lantbruksstyrelsen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får inte överklagas. Styrelsens beslut får inte överklagas.
	66 §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt föreskrifterna rörande garanti och bidrag i förordningen (0000: 000) om statligt stöd till näringslivet.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

9 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1980:402) om stöd till offentliga karantäner för djur

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1980:402) om stöd till offentliga karantäner för djur
dels att 3 § skall upphöra att gälla,
dels att 4 och 6 §§ skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
4 §	
I fråga om de närmare villkoren för lånegarantin gäller 23-32 §§ förordningen (1978: 250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering.	I fråga om lånegaranti enligt denna förordning gäller bestämmelserna rörande garanti i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet samt 31 och 32 §§ förordningen (1978: 250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering.
6 §	
Lantbruksstyrelsens beslut överklagas hos regeringen genom besvär.	Lantbruksstyrelsens beslut överklagas hos regeringen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får inte överklagas.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om staligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

10 Förslag till
Förordning om ändring i övergångsbestämmelserna till förordningen (1985:343) om kontroll av husdjur m.m.

Härigenom föreskrivs att övergångsbestämmelserna till förordningen (1985:343) om kontroll av husdjur m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1985.

Genom förordningen upphävs

1. kungörelsen (1966:560) om stöd åt hästavel, m.m.,
2. kungörelsen (1967:396) om kontrollverksamhet beträffande nötkreatur, svin, får och getter m.m.,
3. förordningen (1976:301) om seminverksamhet för avel av vissa husdjur,
4. förordningen (1980:372) om organiserad hälsokontroll av husdjur.

Kontrollverksamhet anordnad enligt äldre bestämmelser skall anses som kontroll enligt lagen (1958:342) om kontroll av husdjur m.m. intill dess lantbruksstyrelsen prövat frågan om godkännande av plan och riktlinjer för verksamheten och för tiden därefter om sådant godkännande meddelas. Detta gäller under förutsättning att den som driver verksamheten överlämnar plan och riktlinjer till lantbruksstyrelsen för prövning senast den 1 januari 1986.

Med giltighet till och med utgången av juni 1987 får lantbruksstyrelsen meddela föreskrifter om att andra handjur än hingstar får användas till avel endast om de har avelsvärderats.

I fråga om garanti som beviljats enligt kungörelsen

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	om stöd åt hästavel, m.m. skall 20 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla.

Denna förordning träder i kraft .....

11 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1982:834) om upphävande av kungörelsen (1948:367) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m.m.

Härigenom föreskrivs att förordningen (1982:834) om upphävande av kungörelsen (1948:367) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Regeringen föreskriver att kungörelsen (1948:367) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av oktober månad 1982.	
Den upphävda kungörelsen gäller dock fortfarande i fråga om lånegaranti som har beviljats före utgången av juni månad 1978 eller, såvitt gäller stöd till trädgårdnäringens rationalisering, före utgången av juni månad 1979.	
	I fråga om lånegaranti som beviljats enligt den upphävda kungörelsen gäller 20 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Denna förordning träder i kraft .....

12 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket

dels att 6, 24-27, 29-34 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 7, 14, 28, 35 och 36 §§ och övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 36 a § skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
7 §	
Vid prövningen av frågor om stöd skall hänsyn tas till naturvården och andra allmänna intressen och till annat statligt stöd som lämnas för samma ändamål.	Vid prövningen av frågor om stöd skall hänsyn tas till naturvården och andra allmänna intressen.
14 §	
Lånegaranti lämnas endast under förutsättning att 1. skadan på skogen är betydande, 2. svårigheter föreligger att avsätta virket, 3. sökanden har ett stort behov av kredit, 4. i fråga om lagring, virket fortfarande ägs av skogsägaren.	Lånegaranti lämnas endast under förutsättning att 1. skadan på skogen är betydande, 2. svårigheter föreligger att avsätta virket, 3. i fråga om lagring, virket fortfarande ägs av skogsägaren.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
28 §	
I den amorteringsplan som avses i 27 § får inte tas upp längre amorteringstid än 30 år för lån till vägar och 20 år för annat lån. Amorteringen skall börja senast två år efter den första lyftningsdagen.	I samband med att lånegarantin beviljas skall amorteringsplan upprättas. I denna får inte tas upp längre amorteringstid än 30 år för lån till vägar och 20 år för annat lån. Amorteringen skall börja senast två år efter den första lyftningsdagen.
35 §	
Frågor om stöd enligt denna förordning prövas av skogsvårdsstyrelsen. Skogsstyrelsen prövar dock frågor om stöd till skogsfröplantager.	Frågor om stöd enligt denna förordning prövas av skogsvårdsstyrelsen. Skogsstyrelsen prövar dock frågor om stöd till skogsfröplantager. Skogsstyrelsen får hänskjuta frågor om stöd, vilka är av större principiell betydelse eller annars av särskild vikt till regeringens prövning.
36 §	
Skogsvårdsstyrelsens beslut enligt denna förordning överklagas hos skogsstyrelsen. Skogsstyrelsens beslut i en överklagad fråga får inte överklagas.	Skogsvårdsstyrelsens beslut enligt denna förordning överklagas hos skogsstyrelsen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får inte överklagas. Skogsstyrelsens beslut får inte överklagas.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Skogsstyrelsens beslut i övrigt enligt denna förordning får överklagas hos regeringen.	
	36 a §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt föreskrifterna rörande garanti och bidrag i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Övergångsbestämmelser

Denna förordning träder i kraft den 1 januari 1980. Genom ändringen upphävs kungörelsen (1940:599) angående villkor för statsbidrag till åtgärder för ökad skogsproduktion i Norrland m.m., kungörelsen (1941:492) angående lån till skogsväglånefonden, kungörelsen (1943:530) angående statsbidrag till vissa väg- och flottledsbyggnader m.m., kungörelsen (1948:239) om statsbidrag till vissa skogsförbättrande åtgärder, kungörelsen (1949:374) angående bidrag till vissa åtgärder för återuppbyggnad av skogsbeståndet och kungörelsen (1969:705) om statligt stöd vid skada på skog.

Äldre bestämmelser gäller i fråga om

1. statligt stöd som har beviljats före den 1 januari 1980,

2. bidrag till vägföretag, om förhandsbesked i fråga om bidraget har lämnats före den 1 juli 1987.

I fråga om garanti som har beviljats före den 1 januari 1980 gäller 20 § förordningen

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	(0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

1. Denna förordning träder i kraft .....

2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som före ikraftträdandet beviljats enligt förordningen om statligt stöd till näringslivet. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

13 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.

dels att 6, 7, 24-26, 28-34, 37, 41 och 43 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 4, 27, 44 och 46 §§ och övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 46 a §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
4 §	
Stöd lämnas endast till åtgärd som är önskvärd från allmän synpunkt och företagsekonomiskt motiverad. Vid en bedömning av önskvärdheten från allmän synpunkt skall beaktas behovet av en tillfredsställande arbetsmiljö och av sysselsättning i kust- och skärgårdsområden.	Stöd lämnas endast till åtgärd som är önskvärd från allmän synpunkt. Vid en bedömning av önskvärdheten från allmän synpunkt skall beaktas behovet av en tillfredsställande arbetsmiljö och av sysselsättning i kust- och skärgårdsområden.
27 §	
I en amorteringsplan som avses i 26 § får inte tas upp längre amorteringstid än 10 år för driftslån enligt 9 och 20 §§ eller lån till motor	I samband med att lånegarantin beviljas skall en amorteringsplan upprättas. I denna får inte tas upp längre amorteringstid än 10 år för

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
eller annan utrustning med kort användningstid och 20 år för annat lån. Amorteringstiden för lånet får inte överstiga investeringens ekonomiska livslängd. Amorteringen skall börja senast två år efter den första lyftningsdagen.	driftslån enligt 9 och 20 §§ eller lån till motor eller annan utrustning med kort användningstid och 20 år för annat lån. Amorteringstiden för lånet får inte överstiga investeringens ekonomiska livslängd. Amorteringen skall börja senast två år efter den första lyftningsdagen.

44 §

Frågor om stöd prövas av fiskeristyrelsen eller, efter bemyndigande av styrelsen, av fiskenämnden. Vid prövning av en fråga om stöd enligt 20 och 21 §§ skall samråd ske med statens jordbruksnämnd. Fråga om bidrag som avses i 14 § prövas av Sveriges erkända arbetslöshetskassa och bidraget betalas ut av kassan.

Fiskeristyrelsen får hänskjuta frågor om stöd, vilka är av större principiell betydelse eller annars av särskild vikt till regeringens prövning.

46 §

Fiskenämndens beslut enligt denna förordning får överklagas hos fiskeristyrelsen genom besvär. Fiskeristyrelsens beslut får överklagas hos regeringen genom besvär.	Fiskenämndens beslut enligt denna förordning samt beslut av Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa om bidrag som avses i 14 § får överklagas hos fiskeristyrelsen.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Beslut av Sveriges fiskares erkända arbetslöshetskassa om bidrag som avses i 14 § får överklagas hos fiskeristyrelsen. Fiskeristyrelsens beslut får inte överklagas.	Fiskeristyrelsens beslut efter överklagande får inte överklagas. Styrelsens beslut i övrigt enligt denna förordning får överklagas hos regeringen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt enligt denna förordning får över huvud inte överklagas.
	46 a §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Övergångsbestämmelser

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1985.

Genom förordningen upphävs

1. kungörelsen (1953:242) angående statsgaranti för försöksfiske,
2. kungörelsen (1971:384) om statsbidrag till fiskhamnar,
3. förordningen (1976:448) om statligt stöd till fiskeföretag vid fångsbegränsning,
4. förordningen (1978:516) om statligt stöd till fiskets rationalisering,
5. förordningen (1979:436) om statligt stöd vid skada på fiskeredskap.

Äldre föreskrifter gäller i fråga om statligt stöd som har beviljats före ikraftträdandet.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	I fråga om garanti som beviljats enligt förordningen (1981:537) om statligt stöd till fritidsfisket och kungörelsen (1953:242) angående statsgaranti för försöksfiske gäller även 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som före ikraftträdandet beviljats enligt förordningen om statligt stöd till yrkesfisket m.m. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

14 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd

dels att 3, 4, 5, 12, 45-50 och 53-55 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 6, 57 och 58 §§ samt övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att rubriken närmast före 53 § skall sättas närmast före 56 §,

dels att en ny paragraf, 59 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
6 §	
Stöd kan lämnas till företag som ger sysselsättning åt den bofasta befolkningen och som bedöms få tillfredsställande lönsamhet och har förutsättningar att bestå under en längre tid.	Stöd kan lämnas till företag som ger sysselsättning åt den bofasta befolkningen och har förutsättningar att bestå under en längre tid.
57 §	
Det ankommer på den som beviljat ett lån att vidta åtgärder för uppsägning av lånet enligt denna förordning. Det ankommer på länsstyrelsen att vid domstolar och andra myndigheter bevaka statens rätt i mål eller ärende som rör stöd. Länsstyrelsen får anta ackordsförslag eller på annat	

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
sätt efterskänka statens anspråk på grund av avskrivningslån, garantiåtaganden och investeringslån enligt denna förordning. Avser ett sådant ärende ett företag som har beviljats statligt stöd av något annat organ, skall samråd därvid ske med det andra organet.	
58 §	
Föreskrifter för verkställighet av denna förordning får i fråga om stöd till företag i glesbygder avseende de areella näringarna meddelas av lantbruksstyrelsen. I fråga om stöd till kommersiell service i glesbygder gäller detsamma för konsumentverket.	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt - med undantag för 11 § - förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.
	59 §
	Föreskrifter för verkställighet av denna förordning får i fråga om stöd till företag i glesbygder avseende de areella näringarna meddelas av lantbruksstyrelsen. I fråga om stöd till kommersiell service i glesbygder gäller detsamma för konsumentverket.

Nuvarande lydelse | Föreslagen lydelse

Övergångsbestämmelserna

Denna förordning träder i kraft den 1 juli 1985. Genom förordningen upphävs förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd. Äldre bestämmelser gäller fortfarande i fråga om stöd som har beviljats för ikraftträdandet, dock att bestämmelserna i 57 § andra stycket i den nya förordningen gäller för sådant stöd.

Bestämmelserna i 15, 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet skall gälla jämväl för stöd som beviljats enligt förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd, förordningen (1976:208) om statligt stöd till skärgårdsföretag och förordningen (1978:465) om särskilt stöd till lantbruksföretag i vissa glesbygder.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som före ikraftträdandet beviljats enligt förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd. Dock skall 15, 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

15 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1987:424) om upphävande av förordningen (1978:507) om industrigarantilån

Härigenom föreskrivs att förordningen (1987:424) om upphävande av förordningen (1978:507) om industrigarantilån skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Förordningen (1978:507) om industrigarantilån m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1987.	
Den upphävda förordningen gäller dock fortfarande i ärenden, i vilka ansökan om garantier har kommit in till statens industriverk före den 1 juli 1987 samt i tillämpliga delar i fråga om garantier som har beviljats med stöd av förordningen.	Den upphävda förordningen gäller dock fortfarande i ärenden, i vilka ansökan om garantier har kommit in till statens industriverk före den 1 juli 1987 samt i tillämpliga delar i fråga om garantier som har beviljats med stöd av förordningen. I fråga om sådana garantier gäller också 15, 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Denna förordning träder i kraft .....

16 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1959:369) om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1959:369) om landsbygdens elförsörjning

dels att 8, 9, 12 och 13 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 1 och 15 §§ skall ha följande lydelse,

dels att två nya paragrafer, 16 och 17 §§, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
1 §	
Statens energiverk får i den ordning och på de villkor som nedan sägs, bevilja statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning i form av dels bidrag, dels garanti för lån som tages i bankaktiebolag, sparbank, hypoteksförening, kreditkassa för jordbruket eller annan kreditinrättning energiverket godkänner (lånegaranti). Stöd lämnas för nyanläggning av elektriskt distributionsnät eller lokal anläggning för alstrande av energi eller för upprustning av distributionsnät.	Statens energiverk får i den ordning och på de villkor som nedan sägs, bevilja statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning i form av dels bidrag, dels garanti för lån (lånegaranti). Stöd lämnas för nyanläggning av elektriskt distributionsnät eller lokal anläggning för alstrande av energi eller för upprustning av distributionsnät.
15 §	
Statens energiverk äger meddela de närmare föreskrif-	Statens energiverks beslut får överklagas hos rege-

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
ter som må erfordras för verkställigheten av denna förordning.	ringen. Beslut i samband med bevakning av statens rätt får inte överklagas.
	16 §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt - med undantag av 2 och 4 §§ - föreskrifterna rörande garanti och bidrag i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.
	17 §
	Statens energiverk får meddela de närmare föreskrifter som kan erfordras för verkställigheten av denna förordning.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 15, 19 och 20 §§ förordningen om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

17 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol

Härigenom föreskrivs att en ny paragraf, 10 §, skall införas i förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	10 §
	För att täcka statens kostnad för administration och för förluster på grund av infriade garantiåtaganden skall långivaren årligen i förskott till statsverket betala en avgift om en procent av det vid betalningstidpunkten utestående kapitalbeloppet.

Denna förordning träder i kraft ..... och gäller även i fråga om garanti som beviljas för ikraftträdandet.

18 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m.

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m.

dels att 14, 16-21 och 26 §§ skall upphöra att gälla,

dels att 4, 9, 15, 23 och 29 §§ samt övergångsbestämmelserna skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 30 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
4 §	
Stöd får inte lämnas till åtgärder som 1. inte kan leda till lönsamhet, 2. har betydande inslag av forskning, 3. kan stödjas inom ramen för förordningen (1985:630) om bidrag ur bränslemiljöfonden.	Stöd får inte lämnas till åtgärder som 1. har betydande inslag av forskning, 2. kan stödjas inom ramen för förordningen (1985:630) om bidrag ur bränslemiljöfonden.
9 §	
Bidrag får inte lämnas för åtgärder som utan medgivande har påbörjats innan ansökningen om bidrag har prövats slutligt. Om det finns synnerliga skäl, får dock bidrag ändå lämnas.	

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Frågan om medgivande att påbörja en åtgärd prövas av statens energiverk. I frågor som rör areell produktion bör samråd ske med lantbrukksstyrelsen eller skogsstyrelsen.	Frågan om medgivande att påbörja en åtgärd innan ansökan om bidrag har prövats slutligt prövas av statens energiverk. I frågor som rör areell produktion bör samråd ske med lantbruksstyrelsen eller skogsstyrelsen.

15 §

Lånegaranti får beviljas endast om ränte- och återbetalningsvillkoren för lånet av garantigivaren bedöms som skäliga med hänsyn till syftet med lånet, låntagarens ekonomiska ställning och övriga omständigheter.	
Garantin lämnas för högst den tid som motsvarar stödprojektets ekonomiska livslängd.	Lånegaranti lämnas för högst den tid som motsvarar stödprojektets ekonomiska livslängd.

23 §

Stödunderlaget utgörs av hela kostnaden för den stödberättigade. Det lägsta stödunderlag som berättigar till bidrag är 250 000 kronor. I de fall utvecklingsintresset är starkt kan även ett lägre stödunderlag berättiga till bidrag.

När bidrags- eller lånegarantiandelen bestäms skall hänsyn tas till annat statligt stöd för åtgärden.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	29 §
Föreskrifter för verkställigheten av denna förordning meddelas av statens energiverk.	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt - med undantag för 17 § andra stycket - föreskrifterna rörande garanti och bidrag i förordningen (0000:00) om statligt stöd till näringslivet.
	30 §
	Föreskrifter för verkställigheten av denna förordning meddelas av statens energiverk.

Övergångsbestämmelser

Denna förordning träder i kraft den 1 maj 1986, då förordningen (1983:1107) om statligt stöd för åtgärder för att ersätta olja m.m., skall upphöra att gälla. Äldre bestämmelser tillämpas dock i ärenden i vilka ansökan om stöd har kommit in till statens energiverk före den 1 maj 1986.

I fråga om stöd som har beviljats före den 1 maj 1986 gäller 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som före ikraftträdandet beviljats enligt förordningen om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m. Dock skall 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

19 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1980:442) om upphävande av förordningen (1977:387) om investeringsgaranti

Härigenom föreskrivs att förordningen 1980:442) om upphävande av förordningen (1977:387) om investeringsgaranti skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Regeringen föreskriver att förordningen (1977:387) om investeringsgaranti skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1980.	
Den upphävda förordningen skall dock i tillämpliga delar gälla i fråga om garantier som har beviljats med stöd av förordningen.	Den upphävda förordningen skall dock i tillämpliga delar gälla i fråga om garantier som har beviljats med stöd av förordningen. I fråga om sådana garantier gäller också 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet samt, i stället för 13 § tredje stycket, den upphävda förordningen 15 § förordningen om statligt stöd till näringslivet.

Denna förordning träder i kraft .....

20 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1985:434) om upphävande av förordningen (1981:661) om strukturgarantier m.m.

Härigenom föreskrivs att förordningen (1985:434) om upphävande av förordningen (1981:661) om strukturgarantier m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Regeringen föreskriver att förordningen (1981:661) om strukturgarantier m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1985.	
Den upphävda förordningen skall dock i tillämpliga delar gälla i fråga om garantier som har beviljats med stöd av förordningen.	Den upphävda förordningen skall dock i tillämpliga delar gälla i fråga om garantier som har beviljats med stöd av förordningen. I fråga om sådana garantier gäller också 19 och 20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet samt, i stället för 14 § tredje stycket, den upphävda förordningen 15 § förordningen om statligt stöd till näringslivet.

Denna förordning träder i kraft .....

21 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1979:1180) om upphävande av förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m.

Härigenom föreskrivs att förordningen (1979:1180) om upphävande av förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m. skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Regeringen föreskriver att förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m. skall upphöra att gälla vid utgången av år 1979. Den upphävda förordningen skall dock i tillämpliga delar alltjämt gälla i fråga om de lån och lånegarantier som har beviljats med stöd av denna.	I fråga om stöd som beviljats enligt den upphävda förordningen gäller 15 samt 18-20 §§ förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Denna förordning träder i kraft .....

22 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1981:660) om lån till rationaliseringsvinster inom konfektionsindustrin

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1981:660) om lån till rationaliseringsvinster inom konfektionsindustrin
dels att 3, 6, och 8 §§ skall upphöra att gälla,
dels att 10 och 14 §§ skall ha följande lydelse,
dels att en ny paragraf, 15 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
10 §	
En ansökan om rationaliseringslån skall vara skriftlig och ges in till statens industriverk. Ansökningen skall innehålla uppgift om investeringens effekt på sysselsättningen.	En ansökan om rationaliseringslån ges in till statens industriverk. Ansökningen skall innehålla uppgift om investeringens effekt på sysselsättningen.
Till en ansökan om lån skall fogas yttrande från företrädare för de anställda.	
14 §	
Föreskrifter om verkställigheten av denna förordning meddelas av statens industriverk.	I fråga om lån enligt denna förordning gäller i övrigt bestämmelserna rörande lån i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	15 §
	Föreskrifter om verkställigheten av denna förordning meddelas av statens industriverk.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmeler skall fortfarande gälla för lån som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant lån.

23 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1977:174) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag

Härigenom föreskrivs att en ny paragraf, 9 a §, skall införas i förordningen (1977:174) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	9 a §
	Lantbruksstyrelsen eller, i fråga om lån som lantbruksnämnden beviljat, nämnden får i samband med ackord eller annars efterge statens rätt.

Denna förordning träder i kraft .....

24 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1979:1141) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag

Härigenom föreskrivs att en ny paragraf, 8 a §, skall införas i förordningen (1979:1141) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	8 a §
	Lantbruksstyrelsen eller, i fråga om lån som lantbruksnämnden beviljat, nämnden får i samband med ackord eller annars efterge statens rätt.

Denna förordning träder i kraft .....

25 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1982:702) om etableringsstöd till vissa jordbrukare, m.m.

Härigenom föreskrivs att 7 och 13 §§ förordningen (1982: 702) om etableringsstöd till vissa jordbrukare, m.m. skall upphöra att gälla.

Denna förordning träder i kraft .....

26 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1971:324) om lån till den mindre skeppsfarten

Härigenom föreskrivs att det i förordningen (1971:324) om lån till den mindre skeppsfarten skall införas en ny paragraf, 21 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	21 §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt - med undantag för 8 och 16 §§ - föreskrifterna rörande lån i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla.

27 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1981:659) om lån till investeringar inom den manuella glasindustrin

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1981:659) om lån till investeringar inom den manuella glasindustrin

dels att 3, 6, 8 och 10 §§ skall upphöra att gälla,

dels att en ny paragraf, 14 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	14 §
	I fråga om lån som beviljats enligt denna förordning gäller i övrigt föreskrifterna rörande lån i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....

2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla.

28 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1986:540) om upphävande av förordningen (1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska

Härigenom föreskrivs att förordningen (1986:540) om upphävande av förordningen (1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
Regeringen föreskriver att förordningen(1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1986.	
Den upphävda förordningen gäller dock fortfarande i tillämpliga delar för etableringsstöd som har beviljats före den 1 juli 1986.	
	I fråga om sådant stöd gäller också 19 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

Denna förordning träder i kraft .....

29 Förslag till
Förordning om ändring i förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar

dels att 52 § skall upphöra att gälla,

dels att 48 § skall ha följande lydelse,

dels att en ny paragraf, 55 b §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Förslagen lydelse
48 §	
Presstödsnämnden bestämmer vilken säkerhet som skall ställas för lånet. Är låneti-den längre än tio år, skall om möjligt säkerhet ställas på lånet i form av inteckning i fast egendom eller tomt-rätt.	Presstödsnämnden bestämmer vilken säkerhet som skall ställas för lånet.
	55 b §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller - med undantag för 2, 4 och 5 §§ - föreskrifterna rörande lån och bidrag i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla.

Denna förordning träder i kraft .....

30 Förslag till

Förordning om ändring i förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln

Härigenom föreskrivs i fråga om förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln

dels att 7, 10, 12, 13, 15, 18, 22 och 38 §§ skall upphöra att gälla,

dels att en ny paragraf, 40 §, skall införas av följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
	40 §
	I fråga om stöd enligt denna förordning gäller i övrigt föreskrifterna rörande lån och bidrag i förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet.

---

1. Denna förordning träder i kraft .....
2. Äldre bestämmelser skall fortfarande gälla för stöd som beviljats före ikraftträdandet. Dock skall 19 § förordningen (0000:000) om statligt stöd till näringslivet gälla även för sådant stöd.

31 Förslag till
Lag om ändring i lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om hypoteksföreningar

Härigenom föreskrivs att 32 och 41 §§ lagen (1970:65) om Sveriges allmänna hypoteksbank och om hypoteksföreningar skall ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
32 §[1]	
Landshypoteksförening har till ändamål att inom sitt verksamhetsområde lämna långfristiga lån för jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsändamål samt att driva annan verksamhet som står i samband därmed. Andra lån än sådana för vilkas fulla betalning staten ansvarar (garantilån) får lämnas endast mot säkerhet i form av panträtt i fast egendom (inteckningssäkerhet).	Landshypoteksförening har till ändamål att inom sitt verksamhetsområde lämna långfristiga lån för jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsändamål samt att driva annan verksamhet som står i samband därmed. Andra lån än sådana vilkas betalning staten har ett ansvar för (garantilån) får lämnas endast mot säkerhet i form av panträtt i fast egendom (inteckningssäkerhet).
41 §[2]	
Andra lån än sådana vilkas fulla betalning staten ansvarar för (garantilån) får lämnas endast mot säkerhet i form av panträtt i fast egen-	Andra lån än sådana vilkas betalning staten har ett ansvar för (garantilån) får lämnas endast mot säkerhet i form av panträtt i fast egen-

[1] Senaste lydelse 1983:588.
[2] Lydelse enligt prop. 1986/87:145.

Nuvarande lydelse	Föreslagen lydelse
dom (inteckningssäkerhet) eller mot annan betryggande säkerhet.	dom (inteckningssäkerhet) eller mot annan betryggande säkerhet.

Denna lag träder i kraft den .....

1 UTREDNINGSUPPDRAGET

1.1 Direktiven

Direktiven för utredningsuppdraget lämnades av chefen för finansdepartementet i anförande till regeringsprotokollet den 27 juni 1985 resp. den 20 november 1986.

De ursprungliga direktiven har följande lydelse.

Mitt Förslag

Jag föreslår att en särskild utredare tillkallas för att utarbeta ett förslag till en enhetlig förordning för verksamheten med statliga kreditgarantier, m.m.

Riksrevisionsverkets rapport

Riksrevisionsverket (RRV) har på regeringens uppdrag gjort en översyn av verksamheten med statliga kreditgarantier. Verket har den 22 februari 1984 redovisat uppdraget i rapporten "Översyn av verksamheten med statliga kreditgarantier - vissa regler, rutiner och system". I rapporten redovisas bl.a. den nuvarande administrativa styrningen av kredigarantiverksamheten.

RRV anger att det f.n. förekommer ett flertal olika förordningar i vilka reglerna för garantiverksamheten anges. Systemens utformning varierar. Garantiverksamheten styrs av regler som återfinns i olika dokument såsom propositionstexter, utskottsbetänkanden, avtal och regeringsbeslut.

RRV anser att regelsystemet är svåröverskådligt. Detta medför enligt verket svårigheter för såväl kreditgivande myndigheter

och kreditinrättningar som enskilda låntagare. Även statsmakternas överblick av verksamheten försämras genom den mångfald av regler som f.n. förekommer.

RRV föreslår att administrationen av all statlig garantiverksamhet, med undantag av exportkreditgarantierna, regleras genom en förordning som är gemensam för alla typer av kreditgarantier.

RRV konstaterar i rapporten att kreditinstituten genomgående uppfattar statens engagemang som en ren proprieborgen, medan flertalet garantigivande myndigheter betecknar det som en enkel borgen eller en villkorad proprieborgen. Dessa olika tolkningar av statens ansvar för en kreditgaranti måste klarläggas i en gemensam garantiförordning, anser RRV.

Utredningsuppdraget

Jag förordar att frågan om den administrativa styrningen av verksamheten med statliga kreditgarantier ses över med utgångspunkt i RRV:s rapport om statlig kreditgarantiverksamhet. En särskild utredare bör tillkallas för denna uppgift.

Utredaren bör lämna förslag till en enhetlig förordning för verksamheten med statliga kreditgarantier. I detta syfte bör utredaren granska de regelsystem som f.n. styr verksamheten. Principer som bör styra utformningen av förslaget bör vara

enhetlighet: Bestämmelserna bör gälla hanteringen av hela den statliga garantiverksamheten utom exportkreditgarantierna. Särbestämmelser för olika garantityper bör undvikas i möjligaste mån. Utredaren skall göra en bedömning av för vilka garantisystem det kan vara motiverat att ha kompletterande särbestämmelser till den enhetliga förordningen och också lämna förslag till sådana bestämmelser för resp. system;

decentralisering: Hanteringen av garantier bör läggas på myndighetsnivå. Endast undantagsvis bör ärendena handläggas på regeringsnivå. Dessa fall skall så lång möjligt klart definieras;

arbetsfördelning: Strävan skall vara att åstadkomma en bra arbetsfördelning mellan kreditinrättningar och berörda myndigheter. Dubbelarbete bör undvikas. Kreditinrättningarnas specialkompetens bör utnyttjas så långt det är möjligt. Utredaren skall härvid utgå från att långivaren skall lämna ekonomiska uppgifter om garantiverksamheten och att myndigheterna skall kontrollera dessa.

Utredaren bör i sitt förslag till enhetlig förordning behandla bestämmelser om det allmänna syftet med garantigivningen,

begreppsdefinitioner, garantiverksamhet som undantas från bestämmelserna, borgensdefinition, garantier i utländska valutor, förfallotider, godkännande av berörda kreditinrättningar, säkerheter, garantiavgifter, standardiserat innehåll i beslutshandling vid beslut om garanti, återbetalningsvillkor, villkor för uppsägning av garanti, övertagande av garanti, kreditinrättningarnas förvaltnings- och bevakningsansvar, rapporteringsskyldighet för den som erhållit garanti, garantimyndighets tillsynsansvar, garantimyndighets bevakning vid domstolar och ackordsförhandlingar, garantimyndighets behörighet att efterskänka statens rätt, överklaganderätt, föreskrifter för verkställighet av förordningen, löpande redovisning av garantier, redovisning av garantier till RRV samt i övrigt de frågor som utredaren finner bör ingå i förordningen.

Utredaren bör bland de övriga frågor som behandlas i RRV:s rapport även klarlägga statens ansvar vid en utfästelse av statlig kreditgaranti.

Utredaren bör även belysa konsekvenserna av det system med en enhetlig garantiavgift som gäller tills vidare och som riksdagen ställt sig bakom (prop. 1984/85:150, FiU 37, rskr 414).

Utredaren bör även bedöma i vad mån statliga garantier för pensionsåtaganden hos vissa statliga organisationer och företag bör regleras i den enhetliga garantiförordningen.

Det bör stå utredaren fritt att ta upp även andra frågor än här berörda som kan beröra den administrativa styrningen av den statliga kreditgarantiverksamheten.

Utredaren bör i sitt arbete och vid utformningen av förslagen fästa stort avseende vid statsmakternas strävanden att förenkla olika regleringar.

För utredaren gäller dir. 1984:5 till statliga kommittéer och särskilda utredare om utredningsförslagens inriktning.

Utredaren bör vid fullgörandet av sitt uppdrag samråda med kreditgivande myndigheter, kreditinstitutens organisationer och RRV. RRV:s arbete med regler för redovisning av kreditgarantiåtaganden i statliga myndigheters årsbokslut och med regeringens uppdrag om ett redovisningssystem för den statliga kreditgarantiverksamheten bör särskilt uppmärksammas.

Utredaren bör redovisa sitt uppdrag senast den 1 juni 1986.

Utredningen erhöll tilläggsdirektiv den 20 november 1986.

Dessa direktiv har följande lydelse.

Mitt förslag

Jag föreslår att kreditgarantiutredningens uppdrag utvidgas till att omfatta utarbetande av ett förslag till vissa enhetliga juridiska och tekniska regler även för verksamheten med statliga lån och bidrag. Det nuvarande uppdraget avser endast verksamheten med statliga garantier.

Det nuvarande uppdraget

Den 27 juni 1985 bemyndigade regeringen chefen för finansdepartementet att tillkalla en särskild utredare för att utarbeta ett förslag till en enhetlig förordning för verksamheten med statliga kreditgarantier, m.m. (Dir 1985:35). Utredningen, som antagit namnet kreditgarantiutredningen, skall enligt direktiven bl.a. göra en översyn av den administrativa styrningen av verksamheten. Förslaget till bestämmelser bör gälla hanteringen av hela den statliga garantiverksamheten utom exportkreditgarantierna, varvid särbestämmelser för olika grantityper bör undvikas i möjligaste mån.

Behov av samordnade regler för garantier, lån och bidrag

Jag har erfarit att utredningen har kartlagt de regler som gäller för statliga garantier. Kartläggningen visar att det finns ett stort antal författningar som handlar om statligt stöd såväl i form av garantier som i form av lån eller bidrag. Frågor om t.ex. stödmottagarens underrättelseskyldighet, villkor för uppsägning, bevakning av beviljat stöd och rätt att överklaga regleras ofta på ett likartat sätt för lån, bidrag och garantier som omfattas av samma förordning. Däremot skiljer sig reglerna ofta åt mellan olika förordningar. Vidare förekommer att dessa frågor inte alla är reglerade i resp. författningar. Om reglerna för garantier nu samordnas i en för enbart garantier gemensam förordning och reglerna för lån och bidrag i olika författningar samtidigt kvarstår i sitt nuvarande skick, skulle regleringen av dessa stödformer enligt min mening bli oenhetlig på ett sätt som inte vore bra och i vissa fall överhuvudtaget inte skulle fungera.

Den granskning av systemet med statliga garantier och närliggande stödformer som utredningen gjort utvisar att det behövs en översyn av vissa mera juridiskt-tekniskt betonade regler även för lån och bidrag, med sikte på att samordna de olika stödformerna författningstekniskt. De regler som jag främst avser är reglerna för förfallotider för beslutat stöd, säkerheter, stödmottagarens underrättelseskyldighet, villkor för uppsägning, bevakning av beviljat stöd, rätt att överklaga

och underställning av ärende till regeringens prövning. En sådan översyn har klara beröringspunkter med utredningens nuvarande uppdrag. Jag anser därför att det bör uppdras åt kreditgarantiutredningen att göra en översyn av sådana regler även för lån och bidrag samt föreslå de ändringar som behövs i de berörda författningarna. Systemet med statsstödda exportkrediter m.m. bör undantas från uppdraget.

Även för lån och bidrag bör reglerna utformas så enhetligt som möjligt. Önskemålet om en ökad enhetligthet måste vägas mot kravet på en rimlig flexibilitet i stödgivningen. Stöd till näringslivet lämnas med mycket olika syften. Villkor rörande lånetid m.m. måste kunna anpassas till förhållandena i de enskilda fallen. I den utsträckning utredaren mot denna bakgrund anser att det finns behov av särbestämmelser inom något enskilt låne- eller bidragssystem bör detta redovisas särskilt.

Lika behandling av olika stödformer

I vissa författningar om statligt stöd till näringslivet finns det bestämmelser om att stöd inte skall lämnas till åtgärder som med hänsyn till sökandens ekonomiska ställning eller kreditmöjligheter eller av andra skäl bedöms kunna bli vidtagna på skäliga villkor utan statligt stöd. En utgångspunkt bör vara att en sådan bestämmelse tillämpas inom samtliga stödområden.

Uppföljningen av statliga stöd bör förbättras

Önskemålet att minska samhällets förluster vid lån- och garantigivning till näringslivet medför krav på samordnad uppföljning av beviljat stöd. Vid statlig stödgivning gäller som regel dessutom att hänsyn tas till tidigare beviljat statligt stöd. Finner utredningen att bevakningen bör förbättras, bör förslag lämnas angående systemets utformning.

Avgifter även för statliga lån

Som jag i annat sammanhang uttalat (prop. 1985/86:100, Bil. 1 s. 42) skall årliga avgifter tas ut för att täcka statens kostnader för administration och för förluster på grund av infriade garantiåtaganden för alla typer av statliga garantier.

Även de lån som enligt dessa direktiv bör omfattas av utredningens översyn medför kostnader för administration. Utredningen bör överväga om statens hantering av även dessa lån

bör vara förenade med någon form av avgifter för att täcka sådana kostnader som inte täcks på annat sätt.

Tidsplan

Utredaren bör redovisa sitt uppdrag senast den 30 juni 1987.

1.2 Utredningsarbetets bedrivande

Utredningen har i första hand haft att bl.a. göra en översyn av de regler som gäller för statliga kreditgarantier. Dessa brukar i allmänna termer beskrivas som borgensåtaganden från statens sida. Utredningen återkommer i det följande till frågan om den rättsliga innebörden av den statliga garantin (se avsnitt 10.2). Som framgår av utredningens kartläggning (se bilaga 1-2 till detta betänkande) förekommer en mängd olika typer av sådana åtaganden. De kan avse borgen för lån eller bankgaranti på den allmänna kreditmarknaden eller för lån förmedlade av riksgäldskontoret. Som andra exempel kan nämnas att staten står garant för vissa hypoteksinstituts grundfonder och, i vissa fall, för fartygs värde.

Enligt utredningens tilläggsdirektiv skall utredningens översyn utöver statliga garantier avse i direktiven närmare angivna allmänna förutsättningar för stöd samt även vissa juridiskt-tekniskt betonade regler om lån och bidrag. De regler som avses är bl.a. regler om stödmottagarens rapporteringsskyldighet, bevakning av beviljat stöd samt besvärsrätt. De författningar som redovisas i bilaga 1 till detta betänkande kan även avse statliga lån och bidrag. Bestämmelser härom finns också i andra författningar. Utredningen redovisar i bilaga 3 till detta betänkande en kartläggning av författningar som avser lån och bidrag men inte garantier.

Utredningen har vid fullgörandet av sitt uppdrag samrått bl.a. med kreditgivande myndigheter, Svenska bankföreningen och riksrevisionsverket.

En utgångspunkt för utredningens arbete har varit följande. I enlighet med vad som uttalats från statsmakternas sida skall statliga kreditgarantier liksom andra statliga stödformer till näringslivet ses som komplement till vad den allmänna kreditmarknaden kan erbjuda. I det följande beskrivs därför denna marknad översiktligt med tyngdpunkt på de institutionella förhållanden som är av särskilt intresse i nu förevarande sammanhang. Därtill fogas en allmänt inriktad beskrivning av olika instrument för statligt stöd till näringslivet.

Som tidigare påpekats brukar den stödform som statliga kreditgarantier utgör i allmänna termer bekrivas som borgenåtagande från statens sida. Som underlag för utredningens överväganden vad gäller den rättsliga innebörden av garantin redogörs för de allmänna regler som gäller för kreditsäkerhet, särskilt borgen.

En av de övriga frågor som utredningen haft att närmare överväga är de regler som gäller stödmottagarens rapporteringsskyldighet och bevakning av beviljat stöd. Utredningen redogör därför för den rättsliga reglering som finns för bevakning av fordringar i allmänhet och för statliga fordringar. Därefter följer en beskrivning av hur statliga stödärenden handläggs i normalfallen.

Som framgår av direktiven skall utredningen i sitt förslag utnyttja kreditinrättningarnas specialkompetens så långt det är möjligt. Som underlag för utredningens överväganden i denna fråga redogörs för den form av samriskengagemang som exportkreditgarantier utgör och för de riskdelningssystem som finns i bl.a. Västtyskland och Storbritannien.

2 ALLMÄNT OM KREDITMARKNADEN OCH NÄRINGSLIVETS KAPITALFÖRSÖRJNING

2.1 Inledning

Kreditmarknaden kan delas upp med avseende på krediternas löptid på en penningmarknad (för kortfristiga krediter) och en kapitalmarknad (för långfristiga krediter). Behovet av kortfristiga krediter tillgodoses av banker och finansbolag medan försäkringsbolagen, AP-fonden och de s.k. mellanhandsinstituten (t.ex. Industrikredit, Svensk Exportkredit m.fl.) arbetar på kapitalmarknaden. En viktig del av kapitalmarknaden är obligationsmarknaden. De stora låntagarna är här staten och bostadssektorn. Även kommuner och större företag kan vända sig direkt till obligationsmarknaden för sin medelsanskaffning.

En del av näringslivets och jordbrukets finansieringsbehov tillgodoses av finansbolagen i former som avviker från traditionell kreditgivning. En speciell typ av kreditgivning utgör sålunda factoring, som innebär att företaget belånar eller säljer sina kundfordringar. En annan verksamhet är leasing, som utmärks av att företaget hyr sitt investeringsobjekt i stället för att köpa det.

AP-fonden och försäkringsbolagen placerar större delen av sina medel på kapitalmarknaden. De förser näringslivet, kommuner och staten med medel direkt genom att köpa deras obli-

gationer, eller företagen och kommunerna indirekt med medel genom att placera sina tillgångar hos mellanhandsinstituten. Den direkta utlåningen till företag och kommuner utgör endast en liten del av AP-fondens och försäkringsbolagens totala placeringar.

Mellanhandsinstitutens funktion är att bl.a. kanalisera AP-fondens och försäkringsbolagens medel till den slutlige låntagaren. Flertalet institut har sin särprägel genom att de begränsar sin utlåning till en särskild sektor i ekonomin, t.ex. jordbruket eller rederinäringen.

2.2 Tillskott av eget kapital

En grundprincip för företagsfinansiering är att företagsägaren själv i första hand skall bära den ekonomiska risken för verksamheten genom att tillskjuta kapital. Små och medelstora företag har emellertid ofta svårt att uppnå god soliditet dvs. att ha tillräckligt stort eget kapital i förhållande till balansomslutningen. I många sådana företag måste, sedan ägaren bundit sina tillgångar i företaget, andra finansieringskällor användas för att företaget skall få ett tillräckligt stort eget kapital. I det följande skall kortfattat behandlas aktiemarknaden och riskkapitalmarknaden.

Aktiemarknaden fyller en viktig funktion åtminstone när det gäller de större företagens kapitalanskaffning. För de mindre företagen har däremot den allmänna aktiemarknaden hittills inte varit någon realistisk finansieringsmöjlighet på grund av de krav som måste vara uppfyllda för att ett företag skall bli introducerat på börsen. (Se bl.a. prop. 1981/82:116). Sedan några år tillbaka har dock en organiserad handel med aktier i icke börsnoterade företag kommit till stånd på den s.k. OTC-marknaden, som är avsedd för små och medelstora företag.

På marknaden för riskkapital (venture capital) opererar riskkapitalbolag. Den grundläggande tanken med riskkapitalbolagen är att de skall åstadkomma en gynnsam utveckling i andra företag genom att tillföra dessa kapital, ledningskunnande och kontaktnät. Engagemanget sker normalt i form av ägarkapital och begränsas till minoritetsandelar. Majoritetsengagemang förekommer dock också. Vanligen önskar riskkapitalbolaget att grundaren till engagemangsföretaget kvarstår som ägare eller ledare.

Riskkapitalbolagets insatser är relativt långsiktiga. Ett engagemang anses vara moget att avveckla efter sju-tio år, i första hand genom försäljning till OTC-marknaden eller börsen. På detta sätt kan riskkapitalbolaget ta hem den värdetillväxt som förhoppningsvis har skett i det företag där man har engagerat sig.

Riskkapitalbolagets engagemang är riskfyllt. Endast en mindre del av de investeringar som görs kan väntas ge ordentlig avkastning. I flertalet fall blir resultatet låg avkastning eller förlust. Bolagen får därför sprida sin portfölj på många projekt. Samtidigt måste man göra en avvägning så att engagemangen inte blir för många och därmed svåra att sköta.

Riskkapitalbolagen har visat det största intresset för "nya teknologiområden". Ungefär en tredjedel av deras satsningar hänför sig till elektronik, bioteknik, medicinsk teknik m.m.

Inom kategorin riskkapitalbolag med hela landet som verksamhetsområde har ett tjugotal huvudsakligen privatägda bolag etablerats under 1980-talet. Företagens mål är rent affärsmässiga, men med större eller mindre grad av risktagande. Ett fåtal av dem har som uttalat mål att satsa på projekt i ett inledande skede, såsom t.ex. att exploatera uppfinningar. Andra satsar mer på företag som redan har kommit i gång med produktion och marknadsföring.

I gruppen regionala riskkapitalbolag ingår ett trettiotal företag som har etablerats under 1980-talet, men antalet ökar ständigt. Mindre företag, bankanknutna företag, försäkringsbolag och privatpersoner återfinns i stor utsträckning som ägare till dessa bolag.

2.3 Tillskott av främmande kapital

Vid tillskott av främmande kapital skiljer man vanligen mellan kortfristiga och långfristiga krediter. Krediter med en löptid understigande ett år brukar räknas som korta medan krediter men en löptid över ett år kan betecknas som långa.

För att tillgodose ett företags mera kortfristiga kapitalbehov kan affärsbanker, sparbanker och föreningsbanker erbjuda en lång rad tjänster som t.ex. lån, checkkredit, varuväxlar och byggnadskreditiv. Det bör framhållas att kreditinstitutens bedömning av företagsledarens duglighet i detta sammanhang är av väsentlig betydelse.

En stor del av de kreditformer som finansbolagen arbetar med är en vidareutveckling av bankernas. På vissa områden har de emellertid utvecklat nya finansieringsformer. Parallellt med kreditgivningen tillhandahåller finansbolagen avancerade administrativa system för t.ex. fakturahantering. Finansbolagens verksamhet regleras i lagen (1980:2) om finansbolag.

Finansbolagens kreditgivning omfattar bl.a. factoring och leasing. Den vanligaste formen av factoring är fakturabelåning, som innebär att finansbolaget producerar kundföretagets reskontra och lämnar kredit på normalt upp till 80 procent av de samlade fakturavärdet. Factoringsföretagets säkerhet utgörs av stocken av fakturor. Eftersom factoringbolaget har "kontrollen" över företagets fakturor kan dels belåningsvärdet fastställas dag för dag, dels en god säkerhet erhållas.

Därmed kan ett factoringbolag bättre utnyttja fakturorna som säkerhet för kredit än vad som är möjligt för en bank, som ger kredit mot säkerhet i företagsinteckning. Förutom fakturabelåning ingår exportfactoring och fakturaköp i det traditionella factoringbegreppet. I dessa båda former ingår kreditrisktäckning, dvs. factoringföretaget övertar gäldenärens betalningsansvar.

Finansiell leasing innebär att ett finansbolag köper in utrustning anvisad av leasingkunden. Utrustningen ägs av finansbolaget medan nyttjanderätten genom ett leasingavtal upplåtes till leasingkunden under en första leasingperiod (basperiod) anpassad bl.a. till utrustningens ekonomiska livslängd, vanligen mellan 3 och 7 år. Leasingavtalet är i princip ouppsägbart från leasingkundens sida och kan inte heller uppsägas av leasingbolaget så länge leasingkunden fullgör sina skyldigheter enligt avtalet. Summan av de leasingavgifter leasingkunden erlägger under basperioden ger leasingbolaget ersättning för räntekostnader, administration, risk och vinst samt medger avskrivning av hela eller största delen av leasingobjektets anskaffningskostnad.

Ur leasingkundens synvinkel fungerar leasing ungefär som om investeringen hade finansierats med ett lån. Leasingobjektet kan omedelbart disponeras mot att kunden åtar sig att betala av sin "skuld" till leasingbolaget enligt en på förhand uppgjord betalningsplan. Affären belastar dock inte kundens balansräkning såsom en låneskuld gör. Ur finansbolagets synvinkel är leasing inte kreditgivning i den meningen att en fordran redovisas på balansräkningens tillgångssida. I stället redovisas leasingobjektet som en anläggningstillgång och skrivs successivt ned i takt med att leasingavgifterna flyter in. I stället för en vanligt säkerhet innehar finansbolaget leasingobjektet med äganderätt. Leasing av detta slag är en renodlad finansiell tjänst och den bokförda värdet av lea-

singobjekten utgör ett ungefärligt mått på leasingbolagets "utestående kredit".

Finansiell leasing bör skiljas från operationell leasing. Den senare termen innebär förhyrning på vanligen 6-24 månader kombinerad med service och underhåll. Operationell leasing bedrivs framför allt av leverantörer. Av speciell betydelse är operationell leasing av personbilar, s.k. billeasing.

3 ALLMÄNT OM STATLIGT STÖD TILL NÄRINGSLIVET

Det statliga stödet till näringslivet var till en början av förhållandevis begränsad omfattning. Det hade en i huvudsak långsiktig inriktning med syfte att bl.a. underlätta strukturomvandlingen i vissa branscher och främja vissa regionalpolitiska och försörjningspolitiska mål.

1970-talets strukturella och konjunkturbetingade svårigheter har tvingat fram en snabb ökning av de statliga stödinsatserna till näringslivet som består av lån, bidrag och andra kapitaltillskott, statliga garantier samt skatte- och avgiftsreduktioner. Nettokostnaden för statliga stöd till näringslivet har på 1980-talet åter sjunkit. Jämsides härmed administrerar staten en rad verksamheter av annat slag som är av vikt för utvecklingen inom industrin, t.ex. forsknings- och utvecklingsarbete, rådgivning vid export, teknisk konsulentverksamhet, arbetsmarknadsservice och näringslivsinformation. Ett par andra viktiga områden är den statliga utredningsverksamheten och det internationella förhandlings- och informationsarbete som olika statliga organ utför i syfte att främja bl.a. näringslivets intressen.

Under 1970-talet har en mängd organ och instrument tillskapats för att kanalisera det statliga stödet till industrin och övriga delar av näringslivet. Utredningen har i det följande begränsat sin redogörelse för detta statliga stöd till sådana förhållanden som har betydelse för utredningens överväganden.

Ett 40-tal centrala statliga myndigheter eller organ är f.n. engagerade i administrationen av ekonomiskt stöd till företag inom olika sektorer av det svenska näringslivet (industri, jordbruk och service). Bland dessa organ kan nämnas kommerskollegium, Sveriges exportråd, exportkreditnämnden, överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB), statens lånenämnd för den mindre skeppsfarten, transportrådet, lantbruksstyrelsen, fiskeristyrelsen, arbetsmarknadsstyrelsen (AMS), statens industriverk (SIND), statens energiverk och styrelsen för teknisk utveckling (STU). Vidare kan nämnas riksgäldskontoret som hör under riksdagen.

Riksgäldskontoret har, i enlighet med särskilda riksdagsbeslut, rätt att ikläda staten vissa finansiella åtaganden inom olika områden, främst inom varvs- och rederinäringarna.

Stödet till svenska varvsföretag infördes 1963. Under ett antal år hade då rått en hård internationell konkurrens inom varvsindustrin framför allt beträffande de betalningsvillkor varven kunde erbjuda sina beställare. I syfte att bereda de svenska varven möjligheter att lämna konkurrenskraftiga krediter till beställare av fartyg beslutade riksdagen bemyndiga fullmäktige i riksgäldskontoret att ikläda staten kreditgarantier - i en första omgång på totalt 400 miljoner kronor - fördelade på de olika varven till finansiering av varvens byggnationskostnader.

Kommerskollegium är en central förvaltningsmyndighet med uppgift att handlägga frågor om handelspolitik och utrikeshandel samt vissa frågor i samband med näringsrättsliga regleringar och inrikeshandel.

Sveriges exportråd inrättades år 1972 genom avtal mellan staten och Sveriges allmänna exportförening. Exportrådets uppgift är att som centralt organ planera, samordna, marknadsföra och genomföra åtgärder för att främja svensk export.

Exportkreditnämnden, EKN, har till uppgift att erbjuda svenska exportörer skydd mot förluster i exportaffärer mot erläggande av premie. EKN:s garantigivning för export av varor och tjänster bedrivs inom två system - normalgarantisystemet och det s.k. s/u-garantisystemt. För systemen gäller separata riktlinjer och ramar för risktagande. S/u-garantier innebär garantigivning vid export av betydelse för u-ländernas ekonomiska utveckling.

ÖCB (överstyrelsen för civil beredskap). En av ÖCB:s uppgifter är att planera beredskapslagring och industriella åtgärder och att i samband därmed lämna finansiellt stöd i form av bidrag, lån och garanti.

Lån kan enligt förordningen (1971:324) om lån till den mindre skeppsfarten beviljas av statens lånenämnd för den mindre skeppsfarten åt svenskt rederiföretag för förvärv, ombyggnad eller reparation av mindre fartyg. Företräde till lån skall ges mindre rederier.

Transportrådet har enligt sin instruktion uppgifter bl.a. inom följande områden, yrkestrafikfrågor och transportstöd. Transportstödet ges bl.a. för att utveckla näringslivet i de norra delarna av landet genom bidrag till godstransporter och till persontransporter och datakommunikation.

Lantbruksstyrelsen är central förvaltningsmyndighet för ärenden om lantbruket och lantbrukets rationalisering, trädgårdsnäringen och trädgårdsnäringens rationalisering, rennäringen och rennäringens rationalisering, stöd till företag i glesbygd avseende de areella näringarna, kontroll och inspektion på växtskyddsområdet, den allmänna hälso- och sjukvården bland husdjuren, djurskyddet samt veterinärväsendet, i den mån sådana ärenden inte ankommer på annan myndighet. Styrelsen är chefsmyndighet för lantbruksnämnderna och deras orts-

ombud, statens lantbrukskemiska laboratorium samt distriktsveterinärorganisationen. Styrelsen är också tillsynsmyndighet över avbytarverksamheten inom jordbruket, statens utsädeskontroll och de lokala frökontrollanstalter som är behöriga att utföra statsplombering av utsäde samt de lokala lantbrukskemiska kontrollanstalter vars stadgar styrelsen fastställt. Styrelsen skall vidare följa verksamheten vid de hushållningssällskap för vilka styrelsen fastställt stadgar.

Fiskeristyrelsen är central förvaltningsmyndighet för frågor om fiskerinäringen, fritidsfisket och fiskevården, i den mån sådana ärenden inte ankommer på någon annan myndighet. Styrelsen är chefsmyndighet för fiskerinämnderna. Det åligger styrelsen särskilt bl.a. att leda de statliga åtgärderna för att främja fiskenäringen, fritidsfisket och fiskevården.

AMS är central förvaltningsmyndighet för allmänna arbetsmarknadsfrågor. AMS är även chefsmyndighet för länsarbetsnämnderna och arbetsförmedlingen. Under AMS svarar länsarbetsnämnderna för allmänna arbetsmarknadsfrågor och leder arbetsförmedlingen i resp. län. Arbetsmarknadspolitiska stöd kan bl.a. avse stödformer som bidrag till arbetsmarknadsutbildningen i företag, rekryteringsstöd, bidrag till enskilda beredskapsarbeten, bidrag till arbetslösa att starta egen verksamhet och industribeställningar.

SIND är central förvaltningsmyndighet för ärenden som rör industri och hantverk samt det regionalpolitiska stödet till näringslivet. Verket kan även ta upp frågor som inte direkt hänför sig till nämnda näringar men ändå är av betydelse för dessa från industripolitisk synpunkt.

SIND utövar statens huvudmannaansvar för den regionala utvecklingsfonden i varje län och svarar för service till fonderna i frågor med anknytning till statens näringspolitik.

Huvuduppgifterna för SIND är att främja industrins omvandling och tillväxt genom utredningsverksamhet, industripolitiskt stöd och företagsutvecklande insatser samt att bidra till en balanserad regional utveckling genom regionalpolitiskt finansiellt stöd och särskilda insatser i anslutning härtill.

Statens energiverk är den centrala förvaltningsmyndigheten för frågor om energiförsörjning. Det åligger verket - i den mån det inte ankommer på någon annan myndighet - att verka för en rationell tillförsel, omvandling, distribution och användning för energi, att bevaka säkerhetsfrågor på energiområdet samt att följa den internationella utvecklingen i fråga om energiförhållanden.

STU är central förvaltningsmyndighet för statens stöd till teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. STU har såväl industri- som forskningspolitiska uppgifter. STU skall främja industrins innovationsverksamhet och tekniska kvalitet, och inom den tekniska forskningen höja den vetenskapliga nivån och öka kunnandet inom skilda områden. STU skall vidare, med hjälp av tillgänglig eller ny teknik, främja utvecklingen inom olika samhällssektorer.

STU:s finansiella stöd kan utgå som bidrag eller lån. Stödet kan också ges som utvecklingsuppdrag, eller som stipendier eller pris till uppfinnare. Stödet lämnas antingen till kollektiv verksamhet inom ett ramprogram eller till ett särskilt projekt eller en grupp av projekt. Utöver finansiellt stöd kan STU bistå med rådgivning och service.

I vissa fall har handläggningen av statliga stödärenden delegerats till olika regionala organ, bl.a. lantbruksnämnder, länsstyrelser och regionala utvecklingsfonder.

Lantbruksnämnd skall uppmärksamt följa lantbrukets tillstånd och utveckling samt vidta eller hos lantbruksstyrelsen före-

slå de åtgärder som är påkallade eller i övrigt lämpliga, särskilt för att åstadkomma en fortsatt rationalisering inom lantbruket och trädgårdsnäringen. Nämnden svarar även för vissa statliga åtgärder i fråga om tillsyn över växtodling och husdjurssköts el, om skördeskadeskydd, skördeuppskattning och jordbruksstatistik samt om försöksverksamhet och kursverksamhet inom lantbrukets område. Nämnden handlägger vidare frågor inom rennäringens område och andra områden som enligt särskilda bestämmelser ankommer på nämnden.

Länsstyrelserna svarar för den statliga förvaltningen i länen i den mån detta inte ankommer på andra myndigheter. Länsstyrelserna skall främja länens utveckling och befolkningens bästa samt verka för att statlig, kommunal och landstingskommunal verksamhet samordnas och anpassas till de regionalpolitiska målen och till riktlinjerna för hushållning med mark och vatten. Länsstyrelsernas verksamhet är mångskiftande. Arbetsuppgifterna berör bl.a. samhällsutbyggnaden i vid mening, totalförsvaret, social omvårdnad och räddningstjänst. Länsstyrelserna handlägger bl.a. det s.k. glesbygdsstödet. Länsstyrelserna är i sitt arbete direkt underställda regeringen. Samtidigt fungerar de i en del frågor som regionala organ åt vissa centrala ämbetsverk.

De regionala utvecklingsfonderna

På grundval av riksdagens beslut (prop. 1977/78:40 bil. 1, NU 1977/78:34, rskr 1977/78:110) inrättades den 1 juli 1978 en regional utvecklingsfond i varje län. Till grund för verksamheten ligger avtal mellan staten och resp. landstingskommun samt Gotlands, Malmö och Göteborgs kommuner om bildande av regionala utvecklingsfonder.

Fondernas organisation, mål och verksamhet regleras huvudsakligen av avtalen och de i avtalen fastställda stadgarna.

Fonderna är organiserade som stiftelser. Deras styrelser utses av resp. landsting samt kommuner utanför landsting. Statsmakterna förutsatte vid fondernas tillkomst att landstingen vid styrelseval beaktade behovet av professionellt företagskunnande och kunskap om bl.a. resp. läns näringsliv i styrelserna.

Fondernas mål är att främja utvecklingen av ett internationellt konkurrenskraftigt näringsliv som ger möjligheter till ökad och trygg sysselsättning. Detta bör ske med speciell inriktning på småföretagen. Fonderna skall medverka till att uppnå en tillfredsställande effektivitet hos enskilda företag och i möjligaste mån bidra till en effektiv produktionsstruktur inom olika branscher. Fonderna skall endast stödja lönsamma företag eller företag som genom insatser av bl.a. fonderna beräknas bli lönsamma.

Fondernas huvudsakliga verksamhet kan delas upp i två områden, nämligen finansiering och företagsservice. Båda verksamhetsgrenarna riktar sig i huvudsak till företag med högst 200 anställda som antingen är verksamma inom tillverkningsindustrin eller som tillhandahåller tjänster åt denna men även till turistföretag. Om det finns speciella skäl kan fonderna i enskilda fall göra insatser i även andra typer av företag. Varje fond har betydande frihet att, inom de ramar som huvudmännen har angett, självständigt driva sin verksamhet och anpassa den till förhållanden i det egna länet. Finansieringsverksamheten omfattar dels att lämna egna krediter, garantier m.m., dels att förmedla finansiering från såväl olika samhällsorgan som bankväsendet. Fondernas egen statligt finansierade kreditverksamhet regleras genom förordningen (1982:682) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond. Staten har hittills tillskjutit totalt 1 425 milj. kr. för sådan finansiering. dessa medel har sedermera genom fondernas förvaltning ökats till drygt 2 miljarder kr., varav

ca hälften är utestående i företag. Därutöver kan varje fond teckna egna garantier för banklån på belopp som svarar mot sammanlagt högst 25 % av fondens eget kapital.

Företagsserviceverksamheten omfattar bl.a. allmän informations- och kontaktverksamhet, rådgivning (delvis avgiftsbelagd) till enskilda företag, utredningar om länets näringsliv samt utbildningsservice.

F.n. kan utvecklingsfonderna lämna finansiellt stöd på i huvudsak tre olika sätt. S.k. rörelselån är förknippade med regelbundna amorteringar och ränta. För lånen krävs att låntagaren lämnar vissa säkerheter. I speciella fall kan rörelselån beviljas helt utan lånesäkerheter (prop. 1980/81:130, NU 1980/81:64, rskr 1980/81:425). Fonderna kan även lämna utvecklingskapital i form av både lån och bidrag. Utvecklingskapital kan lämnas för att finansiera olika typer av väl avgränsade projekt som har till syfte att utveckla ett företag och som är förenade med en betydande risk. Risken bör vara så stor att åtgärden inte bedöms kunna genomföras, om den inte finansieras med utvecklingskapital. Vidare bör företaget självt svara för en betydande del av projektets finansiering. Sålunda bör som hittills endast i undantagsfall mer än 50 % av projektkostnaden finansieras genom utvecklingskapital. Innan större andel än 50 % av projektkostnaden finansieras med utvecklingskapital bör utvecklingsfonden samråda med SIND.

Vidare kan utvecklingsfonderna teckna garantier för banklån och bankgaranti.

Jämsides med stödet från ovan beskrivna centrala och regionala organ erbjuds näringslivet finansieringshjälp av en rad andra organ med offentligrättsliga inslag som Sveriges Investeringsbank AB, Fonden för industriellt utvecklingsarbe-

te - Industrifonden, Norrlandsfonden, AB Industri- kredit, Lantbrukskredit Aktiebolag, Svenska Skeppshypotekskassan och Stiftelsen Småföretagsfonden.

Sveriges Investeringsbank AB bildades år 1967 som ett av staten helägt kreditaktiebolag (prop. 1967:56 och 102, SU 1967:111, BaU 1967:33, rskr 1967:289). Staten tillsköt i tre olika poster sammanlagt 1 000 milj. kr. i aktiekapital. År 1978 ökades detta med 300 milj. kr. Vid sidan härav har staten ställt en generell garanti om 5 000 milj. kr. för bankens förbindelser. Investeringsbanken har till uppgift att bidra till finansieringen av näringslivet, bl.a. avseende strukturanpassning och utveckling, samt att lämna lån till statliga och kommunala affärsverk och bolag.

Investeringsbanken har varit flexibel vid krav på säkerheter för sina krediter och ofta legat efter andra finansinstitut i förmånsrättsordningen. Säkerheterna för krediterna utgörs i regel av pantbrev eller företagsinteckningar. Lån utan särskild säkerhet har lämnats i relativt liten utsträckning. Löptiden för lånen är vanligen fem till tio år. I vissa fall har dock lån på upp till tjugo år lämnats. Banken beviljar ofta något års amorteringsfrihet i början av lånets löptid.

Genom det stöd som lämnas av styrelsen för teknisk utveckling (STU) till teknisk forskning och utveckling söker staten bidra till att bl.a. skapa förutsättningar för nya produkter och processer inom industrin. I många fall, särskilt för större projekt, gäller emellertid att betydande tekniska och marknadsmässiga risker kan kvarstå även sedan projekten har passerat den första delen i utvecklingskedjan där stöd från STU kan komma i fråga. För att möjliggöra statligt stöd även i ett senare utvecklingsskede inrättades den 1 juli 1979 stiftelsen Fonden för industriellt utvecklingsarbete - Industrifonden (prop. 1978/79:123 bil. 1, NU 59, rskr 415).

Fonden har till ändamål att genom stöd enligt förordningen (1979:630) om statligt stöd genom Fonden för industriellt utvecklingsarbete stödja utveckling av nya produkter, processer och system för industriell produktion (industriellt utvecklingsarbete). Fondens stöd utgår i form av lån med villkorlig återbetalningsskyldighet, i form av bidrag i utbyte av royalty på en framtida försäljning eller i form av projektförsäkring, dvs. ett åtagande att mot särskild avgift i efterhand betala en del av projektkostnaderna vid misslyckande. Fonden skall i forsättningen ha små och medelstora företag som sin huvudsakliga målgrupp (prop. 1986/87:74, NU 30, rskr 271).

Stiftelsen Norrlandsfonden, som bildades år 1961 (prop. 1961:77, SU 89, rskr 233), har till uppgift att främja näringslivets utveckling i Norrland. Riksdagen beslutade år 1980 (prop. 1980/81:51, NU 22, rskr 131) om fondens fortsatta verksamhet under perioden 1981-1985 och fastställde en ram av 150 milj. kr. för statens bidrag till fonden under budgetåren 1981/82-1985/86. Beslutet innebar bl.a. att fondens verksamhet i ökad utsträckning skall inriktas mot industriellt utvecklingsarbete. I prop. 1986/87:74 uttalas att fonden skall arbeta huvudsakligen med småföretag. Sedan något år tillbaka får fonden inte längre regelmässigt något bidrag från staten.

AB Industrikredit bildades år 1934 och ägs till hälften av olika banker gemensamt och till hälften av staten. Som garantifond för bolagets förbindelser har staten ställt till förfogande garantiförbindelser.

AB Industrikredits uppgift är att lämna medel- och långfristiga krediter till mindre och medelstora företag inom olika branscher. Undantagna är företag/organisationer, som ej driver näringsverksamhet såsom offentliga institutioner, ideella

organisationer, bostadsföretag m.fl. Undantaget är även sådan finansiering för vilken det har bildats särskilda kreditinstitut. Ändamålet med krediterna är vanligtvis fastighets- eller maskinfinansiering men kan även vara t.ex. en långsiktig förstärkning av rörelsekapital. Lån kan i och för sig beviljas oavsett företagsformen. Kreditgivningen sker på företagsekonomiska grunder. Medel för verksamheten lånas upp på kapitalmarknaden.

Lantbrukskredit Aktiebolag började sin verksamhet år 1965. Bolaget skall genom utlämnande av lån, huvudsakligen av långfristig karaktär, medverka vid finansieringen av näringsföretag, vilkas verksamhet företrädesvis avser förädling eller distribution av produkter från jordbruket eller skogsbruket eller binäringar till dessa eller också distribution av förnödenheter till samma näringsgrenar. Liksom Industrikredit anskaffar Lantbrukskredit medel för finansieringsverksamheten genom upplåning på marknaden. Bolagets aktier ägs till hälften av staten och i övrigt av jordbrukets föreningsrörelse, enskild handel och industri samt KF. Såväl staten som övriga aktieägare har ställt garantifonder till bolagets förfogande.

Svenska Skeppshypotekskassan har till ändamål att medverka vid finansiering av rederiverksamhet här i landet genom att lämna lån huvudsakligen av långfristig karaktär eller ikläda sig garanti för sådana lån. Som garantifond för kassans förbindelser har staten ställt till förfogande av fullmäktige i riksgäldskontoret utfärdade garantiförbindelser.

Stiftelsen Småföretagsfonden. Stiftelsen Småföretagsfonden inrättades efter beslut av riksdagen år 1984 (prop. 1983/84: 135, NU 42, rskr 379). Stiftelsen som har en egen styrelse, har tillförts 100 milj. kr. av medel från allmänna pensionsfonden. Stiftelsen skall i första hand placera sina medel som

riskkapital i bl.a. småföretagsinriktade utvecklings- och investmentbolag. Endast i mindre omfattning skall stiftelsen själv förvärva andelar i andra små företag. Stiftelsens kontorsadministration har hittills ombesörjts av Investeringsbanken.

Vidare bör nämnas att även staten engagerat sig på riskkapitalmarknaden. Sålunda ägs Företagskapital AB till hälften av staten och till hälften av affärsbanker medan (det nu vilande) Svensk Industrietablering AB (Svetab) och Regioninvest AB är helstatliga bolag.

Företagskapital AB startade sin verksamhet år 1973. Dess uppgift är att tillhandahålla riskvilligt kapital till mindre och medelstora företag och på så sätt bidra till företagens fortsatta utveckling med bibehållande av företagens självständighet. Detta sker genom att Företagskapital går in med minoritetsposter i form av aktier eller konvertibla lån. Normalt kompletteras dessa tillskott med förlagslån. Bolaget begränsar sina insatser till minoritetsposter. Meningen är att bolaget skall avyttra dessa poster så snart det låter sig göras. Dessa kan avyttras efter börs- resp. OTC-notering eller återlösas av huvuddelägarna. Företagskapital ägs till hälften av affärsbankerna och till hälften av staten. Företagskapital strävar efter att understödja företag som är expansiva och som uppvisar en god lönsamhet.

Regioninvest AB och Procordia Nova AB ägs av Procordia AB. Regioninvest är, som namnet antyder, regionalt inriktat.

Slutligen kan nämnas att två av de största regionala privata investmentbolagen, Landskrona Finans AB och Bruksinvest AB, har bildats under viss medverkan från statens sida i syfte att minska sysselsättningsproblemen i områden som har drabbats av strukturella kriser.

4 KREDITSÄKERHET, SÄRSKILT BORGEN

För att ett företag skall erhålla kredit krävs normalt att företaget kan ställa någon form av säkerhet till långivaren som garanti för att lånet kommer att återbetalas. Den vanligaste typen av säkerhet är panträtt i fast egendom (pantbrev), i skepp och skeppsbygge (skeppshypotek) och i näringsverksamhet (företagsinteckning).

För att en fastighetsägare skall erhålla ett pantbrev krävs att han ansöker om inteckning hos inskrivningsmyndigheten. En inteckning innebär en inskrivning av ett visst penningbelopp på en fastighets upplägg i fastighetsboken hos inskrivningsmyndigheten. Inteckningens och därmed pantbrevets belopp bestäms av fastighetsägaren.

Pantbrev utfärdas av inskrivningsmyndigheten på grundval av inteckningen. Pantbrevet är inte något skuldebrev. Det får i stället karakteriseras som en handling av speciell natur vars juridiska betydelse bestäms genom regler i jordabalken (JB) och utsökningsbalken samt därtill anslutande lagstiftning.

Panträtt i en fastighet upplåts genom att fastighetsägaren överlämnar ett pantbrev i fastigheten som säkerhet för en borgenärs fordran. Genom panträttsupplåtelsen får borgenären rätt att vid medelsfördelning erhålla utdelning för sin fordran intill pantbrevets belopp jämte visst tillägg.

Det är i princip bara fastighetsägaren själv som kan upplåta panträtt i en fastighet. JB innehåller emellertid vissa regler som är avsedda att skydda en kreditgivare som i god tro har förvärvat panträtt från en lagfartshavare som inte är att räkna som ägare till fastigheten.

En ägare av registrerat skepp eller skeppsbygge som vill upplåta panträtt i skeppet eller bygget kan få inteckning i egendomen (skeppshypotek). Bestämmelser om skeppshypotek finns i 261-293 §§ sjölagen (1891:35 s. 1). Bestämmelserna ansluter nära till fastighetspanträttens regelsystem.

En näringsidkare som vill upplåta ett företagshypotek (en annan form av s.k. realsäkerhet) har rätt att få inskrivning i sin näringsverksamhet av ett visst penningbelopp (företagsinteckning). En företagsinteckning betecknar alltså inte själva panträtten utan innebär endast en inskrivning av ett visst penningbelopp på en näringsidkares upplägg i företagsinteckningsregistret. Beviset om inskrivningen kallas för företagshypoteksbrev. Ett företagshypotek upplåts genom att näringsidkaren överlämnar företagshypoteksbrevet som pant för en fordran. Med näringsidkare avses här var och en - juridisk eller fysisk person - som yrkesmässigt driver verksamhet av ekonomisk natur. Begreppet näringsidkare har en innebörd som överensstämmer med den som vanligtvis har tillagts detta begrepp inom civilrättslig lagstiftning.

Säkerhet kan också lämnas i form av annan realsäkerhet såsom aktier, obligationer, banktillgodohavanden, varor m.m.

En annan form av säkerhet är namnsäkerhet, som innebär att långivaren vid behov har rätt att kräva annan än låntagaren. Den vanligast formen av namnsäkerhet är borgen. Ofta förekommer borgen som säkerhet i kombination med realsäkerhet. De vanligaste borgensformerna är enkel borgen och proprieborgen.

Den huvudsakliga skillnaden mellan enkel borgen och proprieborgen hänför sig till den tidpunkt då borgensmannens ansvar kan utkrävas. Vid enkel borgen är ansvaret subsidiärt och kan inte utkrävas, förrän borgenären styrkt, främst genom utmätning eller konkursförfarande, att gäldenären är oförmögen att fullgöra huvudförpliktelsen. Vid proprieborgen kan borgenären däremot kräva borgensmannen omedelbart efter det att huvudförpliktelsen är förfallen utan att dessförinnan ha vänt sig mot huvudgäldenären. Borgensmannen ansvar är alltså primärt; att det är fråga om proprieborgen brukar uttryckas genom att borgensmannen tar på sig ansvar "såsom för egen skuld". Även andra former av borgen än enkel borgen och proprieborgen förekommer.

Om borgen kan rent allmänt sägas att det inte uppställs några formkrav för ingående av sådan. Normalt finns det ett föravtal mellan borgensmannen och gäldenären, ett låneavtal mellan gäldenären och borgenären och slutligen ett borgensavtal mellan borgensmannen och borgenären.

Borgen ingås i allmänhet efter anmodan av gäldenären. Redan häri ligger ett avtalsförhållande, föravtalet. Gäldenärens föravtal med borgensmannen kan begränsa gäldenärens befogenhet att använda borgensförbindelsen, t.ex. att ett avsett lån får tas upp endast hos viss bank. Enligt uttalanden i doktrinen (se Walin, Borgen och tredjemanspant s. 100) är det naturligt att däremot anse själva borgensavtalet ingånget direkt mellan borgensmannen och borgenären. Borgensmannen kan i föravtalet betinga sig att gäldenären ställer realsäkerhet, men han blir förpliktad mot borgenären även om säkerhet inte ställs, såvida denne är i god tro. Ibland betingar sig borgensmannen att gäldenären ger borgensmannen realsäkerhet till skydd för dennes regressfordran eller att kontraborgen (se nedan) ställs för ändamålet.

Borgensåtaganden kan utformas på skiftande sätt allt efter behovet och den aktuella uppgift som åtagandet skall fylla. Det förekommer därför andra slag av borgen än enkel borgen och proprieborgen.

Vanligen ställs borgen för att säkerställa huvudborgenären. Det förekommer emellertid även att borgen ställs för den risk som en annan borgensman åtagit sig, alltså i sistnämnda borgensmans intresse. Dylik borgen benämns kontraborgen (eller underborgen). Därmed säkerställs borgensmannens regressfordran, dvs. hans fordran på grund av att han måste infria borgen. En borgensmans regressfordran kan även vara skyddad genom pant eller annan realsäkerhet som huvudgäldenären ställt.

Om gäldenären har ställt pant och någon därjämte tecknat enkel borgen för skulden följer av detta slags borgensförbindelses natur att borgenären måste ta panten i anspråk innan kan kan vända sig mot borgensmannen. För den händelse att proprieborgen har tecknats och gäldenären ställt pant för samma skuld har borgenären in dubio rätt att, om han så vill, först vända sig mot borgensmannen. Han behöver alltså inte dessförinnan realisera panten.

De speciella reglerna om borgen vilar i stort sett på oskriven rätt. Den rättspraxis som finns är ganska gammal. Detta sammanhänger med att borgen i det moderna samhället framför allt blivit en bankernas angelägenhet och att bankerna har kommit att använda gemensamma formulär som är noggrant utarbetade just för att tvister skall undvikas. Vidare torde bankerna ha en ambition att endast i nödfall gå till domstol (Bergström- Lennander, Kredit och säkerhet s. 60).

Som underlag för utredningens överväganden och förslag berörs i det följande vissa frågor om innebörden av borgensansvaret.

Framställningen baseras på Gösta Walins förut nämnda monografi, Borgen och tredjemanspant.

Borgen är ofta kombinerad med realsäkerhet. Det gäller en presumtion för att borgensmannen vid infriandet av sitt ansvar inträder i borgenärens rätt till realsäkerhet. Borgensmannen kan dock avsäga sig denna förmån. Förbehåll av borgenären om att han t.ex. får behålla säkerheten till skydd för andra fordringar är i allmänhet giltiga (generell pantförskrivning).

I tveksamma fall anses förlust som uppkommit skäligen böra stanna hos den som haft det ekonomiska intresset av det aktuella mellanhavandet, t.ex. i relationen mellan gäldenären och borgensman hos gäldenären. I relationen mellan borgenär och borgensman synes naturligt, att man fordrar viss aktivitet av borgenären så att han inte genom alltför stor passivitet åsamkar borgensmannen förlust. Även om det inte i lag eller avtal har ålagts borgenären att även i borgensmannens intresse ta till vara sin rätt är det ett rimligt krav att han sköter sina angelägenheter på ett normalt sätt. Borgenären bör sålunda kontinuerligt vaka över sina fordringsanspråk och därmed förenade säkerheter. När han inte gjort det på ett tillfredsställande sätt blir det en bedömningsfråga huruvida försummelsen är sådan att han förlorat sin rätt mot borgensmannen helt eller delvis. Kraven på borgenären bör bestämmas efter hans kvalifikationer och vara högre om han t.ex. är en bank än om han är en på området oerfaren privatperson.

Som regel kan borgenären inte helt eller delvis efterge den fordran han har mot huvudgäldenären utan att det påverkar borgensmannens ansvar. I vissa sammanhang kan dock en eftergift vara välbetänkt. Beträffande offentligt ackord finns uttryckliga bestämmelser om att ackordet inte inverkar på borgensmannens ansvar. Vid omröstning om sådant ackord kan

borgensmannen som regel inte motsätta sig att borgenären går med på ackordet men han har rätt att lösa ut borgenären. Han får även rösta, om han ställer betryggande säkerhet.

I fråga om frivilligt ackord (underhandsackord) som beviljas huvudgäldenären har traditionellt ansetts att borgenären, om han medverkat utan borgensmans samtycke, förlorar sin rätt mot borgensmannen i samma mån som huvudgäldenären befrias.

Om borgensansvar får göras gällande trots att borgenären frivilligt utan borgensmans samtycke gjort en eftergift i förhållande till huvudgäldenär bör antagligen proprieborgen nedsjunka till enkel borgen; betalningsskyldighet för borgensmannen förutsätter att borgenären visar att borgensmannen inte lidit skada.

Vid vanliga lån kan ofta anstånd med betalningen bli aktuellt. Varje uppskov befriar visserligen inte borgensmannen från hans ansvar men anstånd bör av hänsyn till borgensmannen inte medges om det avser längre tid eller av annan anledning kan befaras öka borgensmannens risk. Anstånd kan ges i den formen att borgenären ger sig till tåls med indrivning men kan också bestå i att ny förfallodag bestäms. Den senare åtgärden är i princip mera betänklig än den förra. Anstånd får bedömas med hänsyn till förutsättningarna för kreditavtalet och den aktuella risken. Borgenären bör samråda med borgensmannen i väsentliga frågor om anstånd men denne bör inte tillerkännas befogenhet att utan vidare säga kategoriskt nej med verkan att hans borgensansvar helt eller delvis bortfaller, om borgenären ändå medger ett anstånd. Det är lämpligt att, borgenären informerar borgensmannen, om betalning inte inflyter i föreskriven ordning sedan han mot borgensmannens vilja gett anstånd.

En borgensman som infriar sitt borgensansvar inträder som regel i borgenärens rätt även till säkerheter som ställts för

gälden. Det kan ibland vara en svårbedömd fråga i vad mån ställd säkerhet kan åberopas av borgensmannen, särskilt när den är generell. Om borgenären avstår från säkerhet som även gäller till skydd för borgensmannen är det emellertid en säker regel att borgensansvaret helt eller delvis bortfaller.

En borgensman anses in dubio inte skyldig att svara för kostnader som borgenären haft för att försöka få ut sin fordran hos huvudmannen (eller annan borgensman). Denna regel är lätt att motivera när det gäller proprieborgen. Borgenären kan ju omedelbart kan vända sig mot proprieborgensmannen och behöver alltså inte ådraga sig några kostnader för att först söka indriva fordringen hos huvudmannen.

Det förekommer ibland att borgen tecknas på särskilt fordringsbevis vilket som s.k. ackommodationsrevers fogas som säkerhet till en av gäldenären utställd omslagsrevers. Sådana ackommodationsreverser kan lyda på lägre belopp än omslagsreversen.

Två eller flera borgensmän för en och samma skuld står nog oftast på ett och samma plan, t.ex. om de teckna en gemensam borgensmening. De är då in dubio likställda även internt. Men borgensmän kan också teckna sig på olika plan i syfte att den borgensman som tecknats sig på andra planet skall få regressrätt mot borgensman som står på första planet. Beträffande borgen på ett andra eller tredje plan används ibland beteckningen efterborgen.

Namnssäkerhet ställd av staten, kommun, bank, kreditaktiebolag etc. brukar kallas garanti. Här skall endast bankgaranti något beröras. Utredningen återkommer till statliga garantier i det följande.

Bank kan teckna borgen i form av garanti för att en person eller ett företag avtalsenligt skall fullgöra sina förpliktelser. För garantin får garantitagaren betala provision och ställa säkerhet efter samma regler som gäller för bankernas kreditgivning. Förpliktelser som är föremål för bankgaranti kan, förutom skyldighet att återbetala lån, avse t.ex. åtagande att betala betalning av tull och fraktkostnader eller att fullgöra leverans- eller entreprenadavtal. Osäkerhet kan ibland råda om huruvida en bankgaranti utgör enkel borgen eller proprieborgen (se S. Bergström, Några problem rörande bankgaranti, Teori och praxis. Skrifter tillägnade Hjalmar Karlgren).

5 ALLMÄNNA REGLER FÖR BEVAKNING AV FORDRINGAR

5.1 Inledning

För att framtvinga betalning av en betalningsovillig gäldenär måste man, hur klar fordringen än är, få den fastställd av domstol. Detta kan ske genom en rättegång, men snabbare och billigare genom lagsökning eller betalningsföreläggande. Dessa båda förfaranden regleras i lagsökningslagen av år 1946.

Lagsökningen skall användas för fordran, som grundar sig på skuldebrev eller annat skriftligt fordringsbevis. Exempel på sådana är lånekontrakt. Fordringen måste vara förfallen till betalning. Betalningsföreläggande används om skriftligt fordringsbevis inte finns.

En rättegång kan ta lång tid. Även om en dom kan verkställas genom utmätning innan den vunnit laga kraft, finns det risk för att en mindre nogräknad part att omöjliggöra verkställigheten genom att undanskaffa utmätningsbar egendom eller själv avvika. En sådan risk finns också om lagsökning eller betalningsföreläggande skett.

För att säkerställa att dom eller utslag kan verkställas kan en part, som visat sannolika skäl för sin talan, hos domstolen begära kvarstad. Genom att kvarstad läggs på viss egendom hindras ägaren att göra sig av med egendomen. Det är straff-

bart att bryta mot rättens beslut. En part kan också förbjudas att lämna orten eller landet genom reseförbud. Den som yrkar kvarstad måste i regel ställa säkerhet för skada, som därigenom kan åsamkas motparten.

För att undvika en tidsödande rättegång kan tvistande parter komma överens om att låta tvisten avgöras av skiljemän enligt lagen om skiljemän av år 1929. Man kan också, vilket är det vanliga i praktiken, redan när ett avtal ingås, genom en skiljedomsklasul bestämma att eventuella tvister skall avgöras av skiljemän. En skiljedom har samma verkan som en domstols dom men kan normalt inte överklagas.

Om en gäldenär genom dom, skiljedom, eller lagsökningsutslag förpliktas att betala en penningssumma men inte gör detta frivilligt, kan borgenären söka verkställighet (exekution) hos kronofogdemyndighet. Sådan verkställighet kan även sökas med slutbevis om betalningsföreläggande. Bestämmelserna härom finns i utsökningsbalken av år 1981. Vanligen sker verkställigheten genom utmätning, varvid egendom till lämpligt värde fråntas gäldenären och säljs på offentlig auktion.

5.2 Konkurs

Det kan vid utmätning vara möjligt att gäldenären fortfarande har kvar så mycket tillgångar, att den borgenär, som först begärt utmätning, och kanske även de borgenärer som något senare begär utmätning kan få fullt betalt. Men det är stor risk för att de borgenärer, som ännu senare begär utmätning inte får någon betalning alls genom utmätning.

Konkurs innebär däremot att varje borgenär, liksom gäldenären, kan framkalla en generaluppgörelse och åstadkomma likställighet mellan samtliga fordringshavare. Därigenom elimi-

neras kapplöpningsivern. Alla borgenärer får rådrum att anmäla sina fordringar. Alla tillgångar realiseras i pengar och pengarna fördelas enligt en bestämd rangordning, som innebär att ett antal borgenärer får lika stor del (samma procentsats) av sina fordringar betalda.

Vid utmätning söker en borgenär betalning ur gäldenärens tillgångar. Vid konkurs tävlar alla borgenärerna om betalning ur gäldenärens samtliga tillgångar. Reglerna om konkurs finns i konkurslagen som är av år 1921.

Som tidigare påpekats skall i princip borgenärerna tillgodoses likformigt och få betalning proportionsbevis i förhållande till envars fordran. En bärande tanke bakom konkursinstitutet är nämligen, att konkursen skall likformigt gynna alla gäldenärens fordringshavare och förhindra, att en eller flera av dem favoriseras - genom betalning eller efter specialexkution - på de övrigas bekostnad. Ett markant avsteg från ifrågavarande likabehandlingsprincip sker dock genom reglerna om förmånsrätt, vilka meddelats främst i förmånsrättslagen. Med förmånsrätt förstås att en betalningsrättighet vid gäldenärens konkurs och ibland redan vid utmätning ger företräde till likvid framför andra betalningrätter.

Förmånsrättsreglerna leder till att de sålunda privilegerade fordringarna, de prioriterade fordringarna, går till betalning före de övriga, de oprioriterade eller ickeförmånsrättsberättigade. Först sedan samtliga prioriterade borgenärer fått betalning i tur och ordning, alltefter förmånsrättens beskaffenhet, fördelas i konkurs proportionsvis återstoden av gäldenärens tillgångar mellan återstående kursborgenärer. I praktiken förekommer det mera sällan, att konkursboets tillgångar förslår till betalning åt även de oprioriterade fordringsägarna.

Enligt förmånsrättslagen skiljer man mellan särskild och allmän förmånsrätt. Allmän förmånsrätt kommer i fråga bara i konkurs, och får inte göra intrång i vissa särskilda förmånsrätter, t.ex. företagsinteckning och panträtt i fast egendom. Särskilda förmånsrätter kan hävdas både vid utmätning och i konkurs.

Förutsättning för konkurs är att gäldenären är på obestånd. Därmed menas att han inte kan betala sina skulder efterhand som de förfaller. Vidare skall betalningsoförmågan inte blott vara tillfällig. En gäldenär kan själv begära sig i konkurs eller kan sättas i konkurs efter yrkande av en gäldenär. I det senare fallet måste borgenären på något i konkurslagen angivet sätt bevisa gäldenärens obestånd. Exempel på sådant bevis är att gäldenären förklarat sig inställa betalningar.

Två alternativ för konkurshandläggning finns: ordinär konkurs och mindre konkurs. Den mindre konkursen är den helt dominerande handläggningsformen. Sålunda utgör de mindre konkurserna mer än 90 procent av det totala antalet konkurser (se SOU 1986:9 s. 60). Vilken modell som skall användas i det konkreta fallet beslutar konkursdomaren i samband med att beslut om gäldenärs försättande i konkurs. Det bör framhållas att regeringen nyligen lagt fram en proposition (1986/87:90) om en ny konkurslag. Den nya lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 1988. Utredningen återkommer till detta förslag i det följande.

Konkurs skall enligt 185 § konkurslagen handläggas som mindre konkurs, om det finns anledning antaga att gäldenärens bo inte räcker till betalning av de konkurskostnader som annars skulle följa eller att boet med hänsyn till dess omfattning och övriga förhållanden är av enkel beskaffenhet och att konkursen med fördel kan genomföras utan att bevakningsförfarande anordnas. Helt allmänt gäller enligt lagens förarbe-

ten att att mindre konkurs i princip skall förbehållas fall, där utbetalning kan beräknas ske endast för prioriterade fordringar eller där någon utdelning överhuvud ej blir aktuell.

Genom konkurs omhändertas gäldenärens samtliga tillgångar för borgenärernas räkning som ett konkursbo. Förvaltningen handhas av en konkursförvaltare. Normalt skall blott en förvaltare utses. Förvaltare förordnas så gott som alltid även i mindre konkurser. Tillsynen över förvaltningen i konkurserna utövas av 25 kronofogdemyndigheter .

Det har här talats om förvaltning av gäldenärens egendom. Till konkursboet hör all utmätningsbar egendom, som gäldenären ägde på konkursdagen eller som han förvärvar under konkursen, liksom vad som kan återvinnas till konkursboet. Detta har sin grund i att en gäldenär ofta långt före borgenärena inser att han är insolvent och då kan frestas till illojala transaktioner.

Uppdraget att vara förvaltare innebär ofta maktpåliggande uppgifter. Förvaltaren intar en stark ställning och är i sitt handlande fullt självständig mot borgenärerna, som inte har någon beslutanderätt i förvaltningsfrågor. I förhållande till tillsynsmyndigheten står han fri så till vida som inte heller denna har någon beslutanderätt över eller kan gripa in i konkreta förvaltningsangelägenheter.

På grund härav har förvaltarkompetensen bestämts med särskild omsorg. Det fordras sålunda av förvaltaren, att han skall ha den särskilda insikt och erfarenhet som uppdraget kräver, åtnjuta borgenärenas förtroende samt även i övrigt vara lämplig för uppdraget. Därmed har man velat säga, att förvaltare i princip skall väljas bland personer, som specialiserat sig

på affärsjuridik och konkursförvaltning. I regel utses advokater till förvaltare.

Utvecklingen av näringsliv och samhälle gör, att stora krav i allmänhet måste ställas på en konkursförvaltare. I lagmotiven har framhållits att sådan funktionär i regel bör besitta inte bara allmänna juridiska kunskaper utan även insikter i företagsekonomi, bokföring och redovisning samt vana vid affärsjuridiska spörsmål. I allmänhet måste krävas, att han förfogar över en väl utvecklad kontorsorganisation med resurser för bokföring och redovisning. Särskilt är detta betydelsefullt i företagskonkurser, där rörelsen under en tid drivs vidare. Han bör ha insikter i straffrättsliga frågor, så att han kan tillfredsställande undersöka om gäldenären kan misstänkas för brott i samband med konkursen. I många fall bör han vara förtrogen med arbetsrättsliga och arbetsmarknadspolitiska spörsmål; sådana aktualiseras, när gäldenären driver rörelse och förvaltaren måste ta ställning till om driften bör forsättas.

Förvaltaren skall inom två veckor efter varje kalenderkvartal avlämna kvartalsräkning till tillsynsmyndigheten över boets inkomster och utgifter. Förvaltaren är även skyldig att till samma myndighet kontinuerligt avge halvårsberättelse, vari noggrann redogörelse skall lämnas för alla åtgärder som vidtagits för förvaltningens slutförande. När konkursen varat över ett år, skall berättelsen även upplysa om orsakerna till att konkursen ännu ej avslutats. Av kvartalsräkning och halvårsberättelse skall avskrift tillställas konkursdomaren. Förvaltaren är alltid bokföringspliktig och skall bevara räkenskapsmaterialet under minst tio år efter konkursens slut. Det ankommer i första hand på tillsynsmyndigheten att övervaka, att bokföringen sker på ett riktigt sätt.

För att erhålla betalning i ordinär konkurs fordras i regel att borgenären bevakar fordringsanspråket. Även ett anspråk på ränta måste således bevakas för att grunda rätt till utdelning. likaså krävs bevakning av anspråk på förmånsrätt. I mindre konkurs skall däremot förvaltaren skall själv vara verksam för att få kännedom om fordringarna.

I såväl i ordinarie som mindre konkurs skall upprättas bouppteckning. Förvaltaren har således att under förvaltningens inledningsskede upprätta en bouppteckning i samband med att han tar hand om boet. I denna upptas dels tillgångarna, med angivande av deras värde, dels skulderna med uppgift om varje borgenär. Vid förrättningen är gäldenären skyldig att närvara och redligen uppgiva boet. Förvaltarens uppfattning blir avgörande för bouppteckningens innehåll; har gäldenären annan mening på något punkt, får han göra denna gällande vid edgången. Gäldenären är nämligen, skyldig att beediga bouppteckningen inför konkursdomaren. För juridisk person som försätts i konkurs åvilar förpliktelsen personens ställföreträdare. Edgången sker vid första borgenärssammanträdet.

För realisationen gäller som huvudregel, att konkursboets egendom skall säljas, så snart det lämpligen kan ske. Man vill härigenom tillgodose intresset av en snabb avveckling. Förvaltaren kan emellertid låta försäljning anstå en kortare tid, om förmånligare villkor uppnås därigenom; även ett längre uppskov kan ibland vara acceptabelt. Försäljning i konkurs ankommer på förvaltaren. Försäljningsreglerna är olika beträffande fast och lös egendom. Försäljning kan ske på auktion eller under hand enligt angivna förutsättningar. I det särskilda fallet kan det bli fråga om att välja försäljningssätt; valet får träffas med hänsyn till de föreliggande förhållandena.

Sedan utdelningen verkställts och förvaltaren avgett slutredovisning för sin förvaltning, är konkursförfarandet slut. Det bör dock påpekas, att en borgenär, som inte fått fullt betalt i konkursen, har kvar den resterande delen av sin fordran. Om gäldenären efter konkursen skulle på nytt arbeta sig upp ekonomiskt, kan borgenären således indriva den obetalda delen.

Utredningen har i det föregående anmärkt att regeringen nyligen lagt fram en proposition (1986/87:90) om en ny konkurslag. Propositionen innehåller i huvudsak följande ändringar.

De olika handläggningsformerna ordinär konkurs och mindre konkurs slås samman till en enhetlig handläggningsform. Institutionen konkursdomare avskaffas och ersätts med konkursdomstolen (tingsrätten) som sådan. Bevakningsförfarande skall äga rum först efter särskilt beslut av rätten. Detta förutsätts normalt sett endast om de oprioriterade fordringarna kommer i fråga för utdelning.

I fråga om själva konkursförvaltningen innebär förslaget bl.a. att förvaltaren åläggs skyldighet att höra tillsynsmyndigheten innan han vidtar viktigare förvaltningsåtgärder. Förvaltaren ges möjlighet att beakta inte bara borgenärsintressena utan i viss utsträckning även intresset att långsiktigt trygga sysselsättningen vid bedömningen av olika frågor som rör boet till förvaltaren. Förslaget innebär också att utbetalningsförfarandet avsevärt förenklas.

Ibland avslutas en konkurs inte genom framläggande av slututdelning utan t.ex. genom ackord. Ett förslag om att borgenärena skall acceptera en viss del betalning som slutlig, kan gäldenären lägga fram i den formen att han i skrivelse till konkursdomaren erbjuder borgenärerna ackord. Förslaget behandlas på ett borgenärssammanträde, och det räcker då med en

viss kvalificerad majoritet för att antaga förslaget. Uppfyller ackordsförslaget vissa minimikrav, fastställs det av konkursdomaren eller i vissa fall av domstolen. Konkurs kan även avslutas genom förlikning mellan gäldenären och alla hans borgenärer. Vid ackord och förlikning gäller att borgenärerna slutligt förlorar den del av sina fordringar, som inte blir betald.

Från och med år 1971 garanterar staten arbetstagares lönefordran i arbetsgivarens konkurs, så att lönen blir utbetald, även om det helt saknas tillgångar i konkursen. För den statliga garantin gäller dock vissa tids- och beloppsbegränsningar.

Lagen (1970:741) om statlig lönegaranti vid konkurs av år 1970 innebär att staten i viss utsträckning svarar för betalning av de anställdas lönefordringar hos en arbetsgivare som har försatts i konkurs. I ordinär konkurs, ankommer det på konkursförvaltaren att utreda och pröva lönegarantianspråken medan det i en mindre konkurs ankommer på kronofogdemyndigheten. Garantibeloppet betalas ut av länsstyrelserna. Lönegarantiutredningen har i betänkandet (SOU 1986:9) Ny lönegarantilag föreslagit att prövningen i mindre konkurs överflyttas till konkursförvaltaren.

5.3 Ackord utan konkurs

En gäldenär, som finner sig vara på obestånd, kan i stället för att begära sig i konkurs direkt erbjuda sina borgenärer ackord. Förfarandet, som regleras i 1970 års ackordslag, innebär att gäldenären hos konkursdomaren ansöker om förordnande av en god man med uppgift att upprätta boupptecknin och omhänderha ackordsförfarandet. Därefter begär gäldenären förhandling om offentligt ackord på grundval av ett förslag, som han framlagt och som skall uppfylla samma villkor som ett

ackord i konkurs. Om förslaget accepteras av en borgenärsmajoritet och fastställs av konkursdomaren eller rätten, blir det bindande för samtliga borgenärer, vare sig de deltagit i ackordsförhandlingen eller inte. Genom inledande av ackordsförfarandet uppskjuts avgörandet av konkurs- och utmätningsansökningar. Spricker ackordsförhandlingen, kan borgenärer återuppta konkursförfarandet. Åtskilliga frister räknas då från dagen för ackordsförhandlingens inledande i stället för från dagen för konkursansökan. Tanken är, att borgenärerna inte skall vara utsatta för tidspress eller förlora någonting på att de i lugn och ro överväger och diskuterar ackordsförslaget.

Ackordsförhandlingar i konkurs är mycket ovanliga. Bestämmelserna härom villka berörts i det föregående avsnitt kan närmast betraktas som obsoleta. Ackordsförhandlingar utom konkurs är däremot inte allför ovanliga. Man kan anta, att redan existensen av reglerna för den sistnämnda formen av ackord underlättar de informella överenskommelser (underhandsuppgörelser) om avveckling, som i stor utsträckning ombesörjs av bl.a. Köpmannaföreningarnas centraler för ackords- och konkursärenden, de s.k. Ackordscentralerna. Det lönar sig nämligen i regel inte för en borgenärsminoritet att sätta sig på tvären, eftersom den genom reglerna om ackord kan tvingas acceptera majoritetens önskemål.

Det finns i dag tre ackordcentraler, i Stockholm, Göteborg och Malmö. Dessa ackordscentraler växte fram ur köpmannanföreningarna på respektive ort. Ackordscentralerna är självständiga ideella föreningar i vilka varje enskild eller juridisk person som driver rörelse kan beviljas medlemsskap. Till medlem kan även antas annan organisation eller enskild om medlemskapet bedöms kunna främja föreningarnas ändamål i verksamhet.

Tyngdpunkten i ackordscentralernas verksamhet har alltmer överflyttats till att avse tillvarata fordringsägarnas och de anställdas intressen i samband med insolvensfall. Fortfarande förekommer service i form av soliditetsupplysningar. Sådana upplysningar tillhandahålles numera medlemmarna genom Soliditet AB, med vilket bolag ackordscentralerna har samarbete.

6 BEVAKNING AV STATLIGA FORDRINGAR

Som en närmast underförstådd utgångspunkt gäller att varje myndighet som är satt att sköta en viss verksamhet torde få inte bara ingå de avtal som behövs för att verksamheten skall kunna fullgöras utan också själv slita sina avtalstvister genom tilläggsavtal, ändringsavtal eller förlikning, om något annat inte är särskilt föreskrivet. För att myndighet skall få föra talan vid domstol krävs det dock alltid ett uttryckligt bemyndigande av regeringen eller riksdagen (se Ds Ju 1983:5 s. 73).

I fråga om vissa av statens fordringar finns särskilda regler om vem som företräder staten samlade i bl.a. avskrivningskungörelsen (1965:921). Avskrivningskungörelsen gäller i princip alla typer av fordringar. De mest betydelsefulla fordringarna, t.ex. skatter, lånefordringar och fordringar på grund av kreditgarantier och liknande är dock undantagna från kungörelsens tillämpningsområde. Kungörelsen reglerar i huvudsak befogenheten att vidta åtgärder beträffande indrivning som förfallit till betalning. Med indrivning avses i kungörelsen inte bara indrivning genom kronofogdemyndigheten utan även krav och andra åtgärder dessförinnan.

Här skall bara redogöras för huvudragen i behörighetsreglerna.

I 8 § länsstyrelseinstruktionenen (1971:460) finns följande föreskrift om vem som skall bevaka statens rätt i angelägen-

heter som inte hör till någon viss myndighets verksamhet (restbehörigheten).

I den mån det ej ankommer på annan myndighet skall länsstyrelsen förvalta statliga lån och förskott på sådana lån, bevaka att skuldförbindelser behålls i kraft och att säkerheter är betryggande samt i övrigt vidta de åtgärder som behövs för att bevaka statens rätt.

Denna bestämmelse ger stöd för att länsstyrelserna skall bevaka statens rätt inte bara i angelägenheter som rör statliga lån utan också i alla andra angelägenheter som inte kan hänföras till någon viss myndighet.

Processbehörigheten (rätten att föra talan vid domstol) är betydligt mer centraliserad än den utomprocessuella beslutanderätten.

Instruktionerna för en mängd myndigheter innehåller allmänt hållna bemyndiganden för dessa myndigheter att föra eller låta föra statens talan. Föreskrifterna är oenhetliga. Vanligast är formuleringen att myndigheten företräder staten inom sitt verksamhetsområde såväl vid som utom domstol. I en del fall har bemyndigandet försetts med reservationen "om annat inte följer av särskilda föreskrifter" eller ett liknande förbehåll. När det gäller länsstyrelserna är bestämmelserna ålderdomliga och ofullständiga. I 9 § första stycket länsstyrelseinstruktionen föreskrivs följande.

I mål där statens rätt skall bevakas av länsstyrelsen förordnar länsstyrelsen ombud för staten. Om talan skall fullföljas, skall länsstyrelsen tillse att åtgärder för fullföljd vidtas. I mål där statens rätt skall bevakas av annan myndighet på anmodan av myndigheten ombud för staten.

För några få andra myndigheter, t.ex. kammarkollegiet, finns det vidare föreskrifter som innebär att myndigheterna för statens talan inte generellt inom sina verksamhetsområden utan bara i vissa angivna typer av mål.

Övriga myndigheter, dvs. de allra flesta, har ingen egen processbehörighet i det slags tvister som avses här (huvudsakligen tvister i avtalsförhållanden).

Det åligger justitiekanslern (JK) att under regeringen bevaka statens rätt. I mål som rör statens rätt skall han, om det ej ankommer på en annan myndighet, föra eller låta föra statens talan. JK kan från en annan myndighet överta uppgiften att bevaka statens rätt i en tvist som prövas eller kan bli föremål för prövning i en allmän domstol (3 § förordningen med instrukion för justitiekanslern). JK är en liten myndighet, varför antalet tvister där JK kan bevaka statens rätt måste bli relativt begränsat.

När statens talan behöver föras vid domstol i en tvist som hör till en processobehörig civil myndighets verksamhetsområde, förordnar länsstyrelsen ett ombud för staten. Statens talan förs sedan av ombudet. Detta tillvägagångssätt har stöd i 9 § första stycket länsstyrelseinstruktionen.

7 REGLER FÖR STATLIGA GARANTIER FÖR LÅN M.M. OCH ANDRA STATLIGA STÖD

7.1 Allmänt om garantier

Utredningen skall enligt direktiven i första hand göra en översyn av den administrativa styrningen av verksamheten med statliga kreditgarantier.

Systemet med statliga garantier började byggas upp i slutet av 1940-talet och då först på jordbruksområdet. På förslag av 1945 års bankkommitté kompletterades sålunda den statliga långivningen på detta område med statliga kreditgarantier (se SOU 1947:86, prop. 1947:75, SäU 2, rskr 424, prop. 1948:187, JoU 28, rskr 219, prop. 1948:149, JoU 27, rskr 233). Fördelarna med ett kreditgarantisystem ansågs väsentligen vara att de enskilda kreditinrättningarna tillsammans hade större resurser att erbjuda låntagarna i form av personlig kontakt och service än ett statligt kreditorgan. Vidare innebar ett kreditgarantisystem möjligheter för låntagarna att få hela kreditbehovet tillgodosett av en kreditgivare. Kommittén fann det bättre att utnyttja redan befintliga institut än att tillskapa nya. Ett kreditgarantisystem skulle dessutom minska upplåningen över statsbudgeten.

I mitten av 1950-talet infördes ytterligare en statlig kreditgaranti, nu med syfte att främja utvecklingen inom hantverk och småindustri (se prop. 1954:210, BaU 29, rskr 318).

Enligt vad som uttalades under förarbetena borde kreditgaranti bara beviljas sådana företag, där goda förutsättningar för rörelsens lönsamhet bedömdes föreligga. Prövningen av garantiärendena borde med andra ord ske efter rent affärsmässiga grunder (se prop. s. 27). Det kan i detta sammanhang noteras att vissa kreditinstitut under förarbetena ifrågasatte om man borde införa en ny stödform utan att samtidigt företa en samordning av förekommande stödåtgärder. Enligt vederbörande departementschef skulle dock en utredning av samordning av olika stödformer ge bättre resultat om den företogs först sedan praktiska erfarenheter av ordningen med kreditgarantier förelåg (se prop. s. 25).

Senare har tillkommit andra kreditgarantier, t.ex. garantier för lån till företag i glesbygd samt de regionala utvecklingsfondernas garantigivning. Denna grupp av garantier motiveras främst av att statsmakterna vill möjliggöra för företag och enskilda att erhålla lån på kreditmarknaden även om de inte har bankmässig säkerhet.

En delvis annan typ av garantiengagemang kännetecknas av att staten för vissa organ har tillskjutit en grundfond eller garantifond, som består av en av riksgäldsfullmäktige utfärdad garantiförbindelse. En sådan fond är den yttersta säkerheten för resp. organs upplåning. Statliga garantier används också i form av försäkringar som utlöses om vissa speciella villkor uppfylls. Exportkreditgarantisystemet är ett exempel på detta. Gemensamt för de statliga garantierna är att de inte omedelbart innebär utgifter för staten men att staten drabbas av utgifter om garantin måste infrias.

Som tidigare påpekats återkommer utredningen i det följande till den rättsliga innebörden av statlig garanti (se avsnitt 10.2).

I tabell 1 sammanfattas uppgifter om de statliga garantier per den 30 juni 1986, som omfattas av utredningens uppdrag.

Tabell 1 Statliga garantier per den 30 juni 1986 (Garantiramar per den 1 juli 1986) Milj. kr.

Garantier utfärdade av	Av regeringen medgiven garantiram per 1 juli 1986	Gjorda garantiutfästelser per den 30 juni 1986	Garanterad kapitalskuld per den 30 juni 1986	Under budgetåret 1985/86 per den 30 juni 1986		
				Utgifter t.följd av infriade garantier	Inkomster från garantiavgifter	Inkomster t.följd av återbetalningar av tidigare infriade garantier
Riksgäldskontoret	57 374,1	41 437,4	40 673,8	1 318,3	170,8	55,8
(varav grundfondsförbindelser)	(22 141,9)	(22 052,9)	(22 052,9)	(-)	(55,3)	(-)
Exportkreditnämnden	53 180,0	62 644,0	27 290,0	793,1	343,5	319,1
Statens vattenfallsverk	14 034,0	14 106,5	12 430,2	-	-	-
Televerket	9 510,0	9 510,0	7 247,0	-	-	-
Lantbruksstyrelsen	3 960,0	3 787,0	3 744,0	39,6	4,9	1,6
Statens industriverk	1 781,4	777,6	673,2	49,7	10,0	3,6
Statens energiverk	311,0	11,0	11,0	-	-	-
Kommunikationsdepartementet	300,0	300,0	-	-	-	-
Övriga	843,5	681,8	529,1	17,2	1,1	0,8
Totalt summa	141,942,0	133 476,7	92 789,7	2 217,9	530,3	380,9

Som framgår av utredningens redovisning i bilaga 1-2 till detta betänkande regleras statliga garantier i många olika författningar eller regeringsbeslut samtidigt som ett stort antal statliga myndigheter och andra organ administrerar regelverket. I tabell 2 anges de organ som, utöver regeringen, numera kan bevilja garantier.

Tabell 2

Exportkreditnämnden
Fullmäktige i riksgäldskontoret
Överstyrelsen för civil beredskap
Lantbruksstyrelsen
Lantbruksnämnderna
Skogsstyrelsen
Skogsvårdsstyrelserna
Fiskeristyrelsen
Statens industriverk
De regionala utvecklingsfonderna
Statens energiverk
Länsstyrelserna

I det följande skall utredningen lämna en kortfattad beskrivning av den beloppsmässigt mest omfattande garantigivningen.

Riksgäldskontoret är den dominerande garantimyndigheten. Garantierna lämnas till övervägande delen inom fleråriga ramar för olika ändamål. Det utan jämförelse största engagemanget avser stöd till den svenska varvs- och rederinäringen. Garantierna till denna del av näringslivet karaktäriseras bl.a. att verksamheten är av relativt gammalt datum (dessa garantier började utfärdas under 60-talet), att beloppen är betydande såväl för sig som totalt och att även risker och förluster är betydande.

Beslut om garantierna, som kan avse produktionsstöd, beställarstöd eller rederistöd, fattas av riksgäldskontoret. Anledningen till att riksgäldskontoret har i uppgift att lämna kreditgarantier för varvsstödet är att stödet har sådan storlek att lånefinansieringsvillkoren bör harmoniseras med stat-

liga lån och att lånen kan utgå i utländsk valuta. (Endast riksgäldskontoret lämnar numera regelmässigt kreditgarantier i utländsk valuta).

Utöver stöd till den svenska varvs- och rederinäringen har riksgäldskontoret att ikläda staten garanti- och ansvarsförbindelser m.m. på bl.a. följande områden.

År 1975 infördes ett särskilt garantisystem avsett att underlätta finansiering av sådana investeringar i utvinning, transport och lagring av olja, kol och naturgas som bedöms värdefulla från svensk försörjningssynpunkt. Vidare har på energiområdet riksgäldskontoret bemyndigats ställa säkerhet för Svensk Kärnbränsleförsörjning AB:s finansiella åtaganden i samband med upphandlingar inom kärnbränslecykeln och för Forsmark Kraftgrupp AB:s utlandsupplåning.

Vidare utfärdar och administrerar riksgäldskontoret garantigivning i form av grundfondförbindelser för vissa finansieringsinstitut såsom exempelvis Sveriges allmänna hypoteksbank (2,3 miljarder kr.), Konungariket Sveriges stadshypotekskassa (17,5 miljarder kr.) och Sveriges Investeringsbank (5,0 miljarder kr.). Statens engagemang genom denna typ av förbindelse, som av instituten används som säkerhet för deras upplåning, uppgår f.n. till ca 25 miljarder kr.

Statens vattenfallsverk lämnar garantier enbart till de av staten hel- eller delägda produktions- och distributionsbolag som Vattenfall förvaltar statens aktier i. Garantiramen uppgår f.n. till 14,0 miljarder kr. För tunga produktionsanläggningar som egentligen endast utgör en del av "Vattenfallskoncernens" produktionsapparat är det naturligt att moderföretaget tecknar garanti för lån.

Inom lantbruksstyrelsens område lämnas garantier inom en ram av 4 miljarder kr. Garantierna lämnas till förmån för lant-

brukare och rörelseidkare inom trädgårds- och rennäringen. Stödet till lantbrukare är dominerande. Beslut om garantier fattas av i vissa fall av lantbruksnämnderna och i andra fall av lantbruksstyrelsen.

SIND har lämnat garantier främst till den mindre eller medelstora industrin enligt olika stödsystem främst i fråga om s.k. industrigarantilån. (Efter utgången av juni 1987 lämnas ej några garantier för industrigarantilån.) SIND:s ram för garantier uppgår på senare tid till drygt 1,7 miljarder kr.

Utvecklingsfonderna kan teckna garantier för lån och bankgaranti. Fonderna förmedlar krediter från såväl det ordinarie kreditväsendet som olika samhällsorgan. Exempel på det senare har varit fondernas beredande uppgifter i samband med stödformen industrigarantilån.

Fonderna fick tidigare statsbidrag som täckte hälften av förlusterna på garantiverksamheten. Fonderna ansvarar dock helt för de förluster som kan uppstå på grund av att garantiåtaganden som gjorts fr.o.m. år 1984 måste infrias (prop. 1983/84:40 bil. 10, NU 8, rskr 94).

7.2 Regelstrukturen beträffande garantier och annat statligt stöd

Som tidigare påpekats förekommer bestämmelser om statliga garantier i ett stort antal författningar. Beträffande innehållet i de enskilda författningarna (se förteckningen i bilaga 1) hänvisas till dessa. I det följande lämnas en allmän beskrivning av författningarnas innehåll.

Målsättningen. Inledningsvis kan förekomma en i allmänna termer formulerad målsättning för garantin, och i förekommande fall annat statligt stöd som kan utgå enligt författ-

ningen. Denna målsättning formuleras i termer som "främja jordbrukets rationalisering" (förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering), "främja fritidsfisket" (förordningen (1981:537) om statligt stöd till fritidsfisket), "främja utvecklingen av främst små och medelstora företag" (förordningen (1982:682) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond) eller "upprätthålla eller stärka landets försörjningsberedskap" (förordningen (1982:517) beredskapslån och bveredskapsgaranti).

Målsättningen uttrycks även på det sättet att den verksamhet som kan bli föremål för stöd preciseras. Denna precisering drivs olika långt i olika författningar. Belysande exempel är förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering och förordningen (1981:717) om statlig garanti för utskrivning m.m. av olja, naturgas och kol. Sålunda används i den förra förordndingen drygt 20 paragrafer och i den senare förordningen bara två paragrafer för att definiera den verksamhet som kan bli föremål för stöd.

Som villkor för stöd anges ibland att stöd endast kan utgå till åtgärd som är önskvärd från allmän synpunkt och företagsekonomiskt motiverad. Vid en bedömning av önskvärdheten från allmän synpunkt skall beaktas behovet av en tillfredsställande arbetsmiljö och av sysselsättning, (se bl.a. förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering och förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.). I rennäringsförordningen (1971:438) uttalas att stöd endast kan lämnas till åtgärd som är önskvärd från allmän synpunkt, samhällsekonomiskt motiverad och lönsam från företagsekonomisk synpunkt. Även näringspolitiska, befolkningspolitiska och sociala skäl bör, enligt författningen, beaktas. I förordningen om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond anges att finansiering endast får avse verksamhet som har eller bedöms kunna få tillfredsställande lönsamhet.

Ibland förekommer i stället en bestämmelse om att stöd inte får ges om finansieringen kan ske på den allmänna kreditmarknaden under normala marknadsmässiga villkor (se förordningen om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond). I förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering formuleras detta villkor på följande sätt. Stöd lämnas ej om med hänsyn till investeringskostnadens storlek eller sökandens ekonomiska ställning och kreditmöjligheter åtgärden bedöms kunna bli genomförd på skäliga villkor utan stöd. I förordningen om statligt stöd till yrkesfisket m.m. anges att stöd inte lämnas åt åtgärder som med hänsyn till sökandens ekonomiska ställning eller kreditmöjligheter eller av andra skäl bedöms kunna bli vidtagna på skäliga villkor utan stöd enligt förordningen.

Stödformer. I författningarna anges de stödformer som kan användas enligt den aktuella författningen, i huvudsak bidrag, lån och garanti.

Enligt vissa författningar skall vid bestämmande av stödets storlek hänsyn tas till statligt stöd som lämnats i annan ordning. (Se t.ex. förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering och förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket).

I författningar som även reglerar annat stöd än garanti för lån förekommer i en del fall bestämmelser om att stödformerna kan kombineras inbördes och med andra former av statlig finansiering. (Se t.ex. förordningen om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond).

I de författningar enligt vilka även annat stöd än statlig garanti kan utgå är begreppsdefinitioner till stora delar gemensamma för samtliga stödformer (se t.ex. förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering).

I det närmast föregående har med garanti avsetts garanti för lån. Men även andra former av statlig garanti kan förekomma, t.ex. garanti för arrendeavgift, garanti för bankgaranti, för garanti för fartygs värde och garantiförbindelse som utfärdas för att tjäna som grundfond åt vissa hypoteksinstitut. De sistnämnda båda garantiformerna har sålunda en helt annan konstruktion än statlig garanti för lån. Även SJ:s och televerkets garantier för SJ Invest AB resp. Teleinvest AB har en annan karaktär än garantierna för lån.

Som framgår av utredningens redogörelse i bilaga 1 till detta betänkande gäller ett stort antal författningar numera endast för redan beviljade garantier.

Övriga villkor. I författningar som reglerar lånegarantier föreskrivs regelmässigt att sådan garanti endast får ställas för lån i bankaktiebolag, sparbank, föreningsbank, hypoteksförening eller annan kreditinrättning som garantimyndigheten godkänner som långivare. För lån som omfattas av garanti anges i en del författningar att staten svarar såsom för egen skuld till dess lånet helt återbetalats. För garanti enligt förordningen om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond svarar i stället utvecklingsfonden som egen skuld till dess lånet återbetalats. Enligt förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd ansvarar staten för utestående garantilån endast om långivaren kan visa att han har gjort vad som skäligen bör ankomma på honom för att driva in fordringen. Vissa författningar (t.ex. förordningen (1980:561) om statligt stöd till varvsföretag m.m.) saknar uttrycklig bestämmelse om garantins innebörd. Däremot finns bestämmelse i riksgäldskontorets författningssamling. I övriga fall bestäms innebörden av garantin ofta efter överenskommelse i varje särskilt fall. I avsnitt 6.2 behandlar utredningen den närmare juridiska innebörden i de statliga garantiåtaganden.

För lån som omfattas av garanti skall i regel tillfredsställande säkerhet ställas. Om särskilda skäl föreligger kan enligt vissa författningar kravet på sådan säkerhet eftersättas (se t.ex. förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering.

I vissa författningar föreskrivs att beslut om lånegaranti skall innehålla uppgift om lånets ändamål, lånets belopp, kreditinrättning hos vilken lånet får tas upp, villkor för lånet och garantin, ställda säkerheter och eventuellt särskilt villkor för garantin. Garantibeslutet skall vidare innehålla plan för hur lånet skall återbetalas samt tid inom vilken låneförbindelse skall tecknas och ordning för utbetalning av lånet. I andra författningar saknas närmare föreskrifter i nu nämnda avseenden.

I allmänhet gäller att lånegarantin får sägas upp om garantin beviljats på grund av oriktiga eller vilseledande uppgifter från låntagaren samt om låntagaren försummar att betala ränta eller amortering. Detta senare innebär att långivaren har skyldighet att underrätta vederbörande garantimyndighet om förekommande betalningsförsummelser.

Vidare föreskrivs att lånegarantin får sägas upp om låntagaren bryter mot de villkor som gäller för garantin samt om säkerheten för lånet väsentligt försämras eller annat förhållande inträffar som innebär att låntagaren med hänsyn till syftet med garantin uppenbarligen inte längre bör få utnyttja den.

Om företaget övergår till ny ägare och om långivaren låter denne överta skulden gäller regelmässigt att garantibeviljande myndighet får medge att lånegarantin skall avse den nye låntagarens förpliktelse, om förutsättningar föreligger att bevilja honom garanti.

Lånegaranti lämnas under villkor att långivaren förvaltar det utlämnade lånet under bankmässiga former och därvid beaktar statens intresse som garantigivare. Långivare är t.ex. skyldig att inhämta anvisning från den myndighet som beviljat garantin när fråga uppkommer av betydelse för statens betalningsansvar på grund av det garantiåtagande som nämnden lämnat. Långivaren skall regelmässigt, när garantilånet lämnas ut, förbehålla sig rätten att på begäran av garantigivaren säga upp lånet om de villkor som uppställts för garantin har eftersatts.

Bestämmelser av administrativ karaktär kan avse garantimyndighetens bevakning av statsverkets rätt och regler om rätt att anföra besvär mot myndighetens beslut. I ett begränsat antal författningar föreskrivs att myndigheten skall utöva tillsyn. I förordningen om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond föreskrivs att utvecklingsfonden skall följa verksamheten vid företag som erhållit stöd och därvid utöva tillsyn över att föreskrivna villkor iakttas. SIND skall med biträde av länsstyrelserna och utvecklingsfonderna utöva tillsyn över att stöd enligt förordningen utnyttjas för avsett ändamål och i överensstämmelse med föreskrivna villkor. SIND skall därvid vidta de åtgärder som behövs för att skydda staten mot förlust på grund av garantiåtaganden.

I andra fall framgår myndigheternas bevakningsansvar mera indirekt genom bestämmelser om att beslut om garanti kan ändras under vissa förutsättningar. I förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m. saknas även sådana bestämmelser.

I flera författningar anges att garantimyndigheten har rätt att utfärda tillämpningsföreskrifter (se t.ex. förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, rennäringsförordningen, förordningen om statligt stöd till träd-

gårdsnäringens rationalisering och förordningen om statligt stöd till skogsbruket).

Regler som innebär rätt att anföra besvär mot myndigheternas beslut finns i en del författningar (Se t.ex. förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, förordningen om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering och förordningen om statligt stöd till skogsbruket). I förordningen (1983:1107) om statligt stöd för åtgärder för att ersätta olja m.m. anges däremot att beslut enligt förordningen inte får överklagas. I förordningen om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas och kol stadgas att frågor om garanti och om begränsning av statens regressrätt gentemot en garantitagare prövas av regeringen.

Redogörelsen i detta avsnitt har främst handlat om garantier. Som tidigare påpekats skall utredningen enligt tilläggsdirektiven även göra en översyn av vissa regler om lån och bidrag. De regler som avses är reglerna om förfallotid för beviljat stöd, säkerheter, stödmottagarens rapporteringsskyldighet, villkor som behövs för att trygga syftet med stödet, bevakning av beviljat stöd och besvärsrätt. I dessa delar har reglerna i stort sett samma innehåll som reglerna för garantier.

7.3 Nuvarande avgifter på statligt stöd till näringslivet

Enligt direktiven skall utredningen belysa konsekvenserna av det system med en enhetlig garantiavgift som gäller tills vidare och som riksdagen ställt sig bakom (prop. 1984/85:150, Fi U 37, rskr 414).

Inledningsvis vill utredningen erinra om att departementschefen i prop. 1985/86:100, Bil. 1 s. 42 uttalade bl.a. följande.

Vid min anmälan till 1984 års kompletteringsproposition föreslog jag att de garantisystem som baseras på årliga ramar borde omvandlas till s.k. engagemangsramar. Detta bör genomföras för alla garantisystem senast till den 1 juli 1986. Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagen ställde sig bakom mitt förslag om att garantiramarna i system med engagemangsramar fr.o.m. budgetåret 1985/86 skall reduceras med ett belopp motsvarande förlusten inom resp. system under föregående budgetår.

Vid min anmälan till 1985 års kompletteringsproposition föreslog jag att alla garantiavgifter skulle betalas i förskott, även för de garantier i system där avgifterna för äldre garantier fortfarande erläggs i efterskott. Jag föreslog att denna princip borde gälla genomgående från den 1 juli 1985. Riksdagen hade inget att erinra mot detta. Det är av vikt att principen tillämpas genomgående. RRV har den 27 juni 1985 fått regeringens uppdrag att utveckla ett ADB-baserat redovisningssystem för den statliga garantiverksamheten. Systemet skall bl.a. baseras på löpande redovisningar från långivarna. Kreditinstituten har vid tidigare kontakter framhållit att en sådan löpande redovisning förutsätter en enhetlig princip vad avser betalningstidpunkten för de avgiftsbelagda garantierna.

Jag vill i detta sammanhang framhålla att principerna om avgiftsbeläggning och förskottsbetalning skall gälla alla typer av statliga garantier, dvs. kreditgarantier, grundfondförbindelser, garantifondförbindelser och motsvarande.

Förekommande slag av statliga garantier framgår av bilaga 1-2 till detta betänkande.

Hittills har en stor del av de statliga garantierna varit undantagna från avgifter. På senare tid har i allt högre grad införts avgifter. Avgifter saknas i dag huvudsakligen inom affärsverksområdet och för vissa av riksgäldskontorets garantier.

Många tidigare beviljade garantier löper utan avgift eftersom avgiftsbeläggningen i huvudsak gällt nyare garantier. Det kan dock konstateras att departementschefen i prop. 1986/87:100 Bil. 1 s. 47 uttalat att också äldre garantier i normalfallet bör avgiftsbeläggas från den 1 juli 1987. Avgifterna har som regel tidigare tagits ut har dessa i regel ett halvt år i

efterskott på medeltalet av den ingående resp. utgående kapitalskulden. Fr.o.m. budgetåret 1983/84 tas avgifterna i flera fall ut i förskott. Avgiften utgör f.n. med något undantag en procent av den utestående garanterade kapitalskulden.

Att en enhetlig avgiftsnivå har valts beror på ovissheten om den framtida utvecklingen inom olika branscher och osäkerhet om i vad mån garantimottagarna inom garantisystem med höga relativa kostnader skulle kunna bära de höga avgifter som i vissa fall skulle bli nödvändiga.

I regel betalar långivaren avgiften till garantiorganet. Detta föreskrivs i vissa förordningar men också i avtal mellan staten och bankorganisationer. Oftast är det myndigheten som beräknar och kräver betalning av avgiften. I vissa fall beräknar kreditinstituten avgiften och myndigheten kontrollerar endast att beräkningen är rimlig. Grunden för debitering av avgift anges i resp. förordning.

I förordningen (1983:727) om avgift för administration av vissa statliga lån föreskrivs att uppläggningsavgift och aviseringsavgift skall erläggas för vissa i förordningen närmare uppräknade lånetyper. Lån enligt vissa författningar omfattas dock inte av bestämmelserna i nyssnämnda förordning. Sålunda är lån enligt förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket, förordningen (1982:682) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond, förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m. och förordningen (1980:561) om statligt stöd till varvsföretag m.m. inte avgiftsbelagda.

8 HANDLÄGGNING AV STATLIGA STÖDÄRENDEN

8.1 Ansökan och beviljande

Arbetsmomenten vad gäller statligt stöd till näringslivet kan schematiskt indelas i prövning av ansökan om och beviljande av stöd och bevakning av beviljat stöd. I det följande lämnas en översiktlig beskrivning av hur ett stödärende kan handläggas. Utredningen vill dock understryka att det förekommer (t.ex. i fråga om riksgäldskontorets stödärenden) stora variationer.

En ansökan om stöd diarieförs och kompletteras med uppgifter om tidigare åtgärder och uppgifter från skattemyndighet och kreditinstitut.

Beredningen fortsätter med kreditbedömningar av olika slag och kontakter med sökanden. Efter föredragning fattar myndigheten beslut i ärendet. Beslutet expedieras till sökanden, kreditinstitut m.fl. Vidare lämnas statistikuppgifter.

8.2 Bevakning

En uppföljning av utvecklingen inom ett företag som erhållit krediter eller bidrag måste myndigheterna och kreditinstituten göra. Uppföljningen kan dels avse de villkor som ställs på stödmottagaren i samband med ett beslut, dels en fortsatt

rådgivningsinsats. Exempel på villkor kan vara att stödmottagaren årligen till den myndighet som beviljat stödet skall lämna in kopia på deklaration eller likviditetsbudget.

Det ökande engagemanget inom arbetsmarknads- och näringspolitiken har medfört ett växande behov av information om de enskilda företagens läge och utvecklingstendenser, oavsett om företaget är föremål för statligt stöd eller inte.

Det statliga uppföljningsarbetet syftar till att så tidigt som möjligt uppmärksamma förekommande problem som påkallar eller kan komma att påkalla särskilda åtgärder från samhällets sida. Därför eftersträvar myndigheterna att mer eller mindre kontinuerligt följa de företag som är av regional- eller sysselsättningspolitisk betydelse.

I fråga om företag i vilka statliga myndigheter och organ redan har ekonomiska engagemang av stödkaraktär är en särskild uppföljningsskyldighet föreskriven. Möjligheterna till en mer ingående uppföljning av dessa företag är betydligt förstärkta. Stödgivningen är nämligen ofta förbunden med villkor att stödmottagaren självmant skall avge rapporter och inte sällan även att stödgivaren skall ha en mer eller mindre långtgående insyn i den understödda verksamheten. Uppgifterna i det följande är baserade på uppgifter från stödbeviljande myndigheter. Redogörelsen har enbart till syfte att beskiva huvuddragen i bevakningsarbetet och är schematisk. Stora variationer kan sålunda förekomma.

Intensiteten i uppföljningsarbetet avvägs efter det stadium vederbörande företag befinner sig på, dvs. om företaget är nystartat eller ett äldre företag. Vanligtvis sker uppföljningen under aktiv medverkan av företagaren själv, som inte sällan vänder sig till stödmyndigheten när problem uppstår i företagets verksamhet. Samverkan med företaget kan också ske

i samband med besöksresor samt i samband med analyser av bokslut och andra skriftliga rapporter från företaget. Så länge verksamheten flyter i huvudsak väl torde kontakterna vara sporadiska och bokslutanalyserna inskränka sig till en gång per år. När bokslutshandlingarna med eventuellt kompletterade upplysningar erhållits från företaget genomförs räkenskapsanalysen.

Vid sidan om informationer från företaget självt ingår i den rutinmässiga uppföljningen kontakter med t.ex. revisorer och banker. Dessa kontakter sker vanligtvis inte efter fasta rutiner utan tas i samband med sammanträffande mellan stödmyndighetens tjänstemän och vederbörande. Naturligtvis tas dock särskilda kontakter om myndigheten genom räkenskapsanalysen eller annan informantion erhåller sådana signaler att vidare utredning påkallas. En ytterligare och inte ovanlig informationskälla är de av diverse soliditetsupplysningsföretag regelbundet utgivna kreditrapporterna i vilka bl.a. betalningsanmärkningar och skattefallissemang återges. Väsentlig betydelse i uppföljningsarbetet har också inkomna ansökningar om betalningsanstånd, ändring av säkerhet och dylikt samt lagsökning föranleder nämligen regelmässigt en aktuell och mera ingående analys av företagets ställning. Självklart utgör även företagets skötsel av räntebetalningar och amorteringar en viktig informationskälla.

Den skriftliga informationen inhämtas huvudsakligen från företaget självt, först och främst genom årsredovisningar. I viss utsträckning erhålls den från diverse offentliga publikationer. I övrigt bygger uppföljningsarbetet på informella kontakter med företagsledning och andra med kännedom om företaget.

Varje informationskälla för sig eller sammantagen med andra kan ge indikationer på att företaget befinner sig i eller

närmar sig ett skede då särskilda åtgärder påkallas. Genom den information som erhålls genom räkenskapsanalysen kan en negativ utveckling konstateras och utlösa åtgärder. Som allvarligt bedöms information om varsel om personalinskränkningar, misskötsel av kreditengagemang hos bank och negativ information från facket. Dessa informationer utlöser en undersökning om de bakomvarande orsakerna. Likaså bedöms ett flertal eller upprepande betalningsanmärkningar som allvarliga och föranleder undersökningar, i allmänhet kontakt med företaget, för att konstatera vad som är den bakomliggande orsaken. Däremot utlöser enstaka mindre betalningsanmärkningar sällan någon aktivitet från stödmyndighetens sida, då man erfarenhetsmässigt vet att sådana anmärkningar oftast har andra orsaker än en begynnande kris i företaget, t.ex. tvister, slarv eller självtagna krediter etc. Betalningsanmärkningar brukar emellertid medföra att uppmärksamheten på företaget skärps.

Ackord är som tidigare påpekats en överenskommelse som berör oprioriterade fordringsägare. Panthavare och andra som har förmånsrätt för sin fordran deltar inte i ackordet. Har stödmyndigheten säkerhet för eventuellt inlösta garantilån, deltar organet inte i ackordet annat än om säkerheten inte räcker till för att täcka fordringen. Å andra sidan blir enligt vissa stödbeviljande organ ett ackord ofta utan värde om man inte samtidigt minskar även de skulder som är säkerställda genom t.ex. pantbrev. Ett ackord mellan oprioriterade fordringsägare kan med andra ord förutsätta att stödmyndigheten går in och löser en del av de lån man lämnat garanti för och att organet sedan avstår från att återkräva det inlösta beloppet. I samband med ackordet sker alltså en eftergift från statens sida som följs av inlösen.

Under bl.a. följande förutsättningar uppges att stödmyndigheten bör kunna överväga eftergift i samband med ackord.

1. Nuvarande företagsledning skall ha goda förutsättningar att driva företaget vidare och skuldsättningen kan minskas. Det bör också framstå som angeläget att nuvarande företagsledning fortsätter med driften framför att företaget byter ledning.

2. Orsaken till att den uppkomna situationen bör vara att något inträffat som företagsledningen inte kunnat råda över. Den oförutsedda händelsen skall vidare ha haft stor betydelse för att företaget har kommit på obestånd.

3. Fordringsägare med oprioriterade fordringar av någon betydelse bör avstå från 50 procent eller mer av sin fordran. Detta behöver i sin tur inte innebära att staten skall eftergе lika stor andel av garantilånen. Hur stor del som bör lösas får bedömas från fall till fall beroende på behovet av att minska skuldbördan för företagaren.

Erfarenheter har dock visat att statens eftergifter ofta avser mycket stora belopp. Från statens sida har därför ofta krävts att de oprioriterade fordringsägarna avstår från mer än 50 procnet. I normalfallet torde man börja räkna med att ackordet inte ger mer än 25 procent åt dessa.

Eftergift av statens fordran bör normalt inte förekomma som isolerad företeelse, dvs. utan samband med ackord, när det är fråga om en företagare som fortsätter driften. Finns inga andra fordringsägare av betydenhet kan det dock vara möjligt, att staten ger eftergift utan att ackord förekommer i övrigt.

Något allmänt krav att andra förmånsberättigade fordringsägare också skall göra eftergift, t.ex. bankerna som har bottenlån, uppställs f.n. i regel inte. Har "släktlån" lämnats mot pantsäkerhet brukar dock krävas att dessa lån skrivs ned med

minst samma procenttal som statens fordringar. Statens skattefordringar kan också sättas ned i samband med ackord. Avskrivningslån och lån med uppskjuten ränta berörs normalt sett inte av ett vid ackord. Avskrivningslånen anses ha den fördelen att det ger staten "hållhake" på företagen. Om företaget t.ex. en tid efter ett ackord säljer fastighet med vinst kan avskrivningslånen krävas tillbaka. Säkerheten för kvarstående arrangemang skall vara bästa möjliga. Detta kan innebära att säkerhet för eftergivna garantilån i stället skall gälla avskrivningslån eller lån med uppskjuten ränta. Andra lån med sämre säkerhet skall inte genom statens eftergifter få bättre säkerhet.

När ett ackord fastställts bestäms också en tidpunkt (senast inom 1 år) till vilken utdelning senast skall ske. Detta betyder att företagaren ofta är tvungen att låna upp medel till utdelningen. I vissa fall kan det bli nödvändigt för stödmyndigheten att gå in med ny statlig lånegaranti eller annat statligt stöd. Detta måste beaktas vid en bedömning vilken skuldbörda som företaget har förutsättningar att bära efter rekonstruktionen.

Stödmyndigheten bör vid sin bedömning beakta den förlust som staten kan göra om låntagaren i stället går i konkurs. Det kan i sådana fall finnas skäl för att göra avsteg från de villkor som tidigare redovisats om förlusten bedöms bli mindre vid ett ackordsförfarande än vid en konkurs. Gör man den bedömningen att staten troligen inte skulle göra någon förlust vid en konkurs bör man, för att gå in i ett ackord ha en mycket positiv syn på företagaren och företagets möjligheter att drivas vidare.

Frågan om ackord kan komma upp då en företagare kontaktar stödmyndigheten för att få råd om hur han skall komma ur ett kärvt ekonomiskt läge. Man får då upprätta balansräkning och

göra en eller flera kalkyler (där också eventuella ränteändringar kan tas med i beräkningen). Ser man därvid att företaget inte klarar ytterligare lån, får man diskutera en minskning av skuldbördan, dvs. ackord eller en avveckling av företaget.

Anser stödmyndigheten att det föreligger förutsättningar för ackord kan organet medverka till en kontakt med någon eller några av de större borgenärerna. Är dessa inte negativa till tanken på ackord bör företagaren ges rådet att vända sig till advokat för att få hjälp med att ansöka tillsättande av om god man enligt ackordslagen. En förutsättning är givetvis att stödmyndigheten är positivt till att företagaren blir kvar. Personbedömningen bör alltså göras så snart som möjligt.

Vid bedömning av företagets möjliga skuldbörda bör i regel hänsyn inte tas till avskrivningslån. Lån med uppskjuten ränta tas upp endast om tiden då företaget skall börja betala på lånet inte är avlägsen.

Stödmyndigheten samverkar ofta med den enligt ackordslagen utsedde gode mannen, särskilt när det gäller omfattningen av statens eftergift. Denna samverkan kan också gälla bedömningen av företagets möjliga skuldbörda samt upprättande av kalkyler. Tillgångarnas värden skall också beräknas i samråd med stödmyndigheten.

Vill en eller flera av de övriga borgenärerna inte medverka men anser stödmyndighen att ett ackord är angeläget kan staten efterge sin säkerhet. Därmed blir staten oprioriterad fordringsägare och i denna egenskap kan man - genom att fordringarna vanligen uppgår till höga belopp - ofta genomdriva fram ett tvångsackord.

Stödmyndigheten skall dock inte efterge säkerheten om man inte är säker på att få tillräcklig majoritet. Risken är

annars att det blir konkurs och i avsaknad av säkerhet har staten då mycket sämre möjligheter att få betalt för sin fordran.

Underlag för styrelsens beslut om eftergift är förutom balansräkning och kalkyler, bl.a. en beskrivning av företagaren och av företaget under senare år.

Den gode mannen skall efter utredning av boet lägga fram förslag om ackord. Till förslaget bör bifogas stödmynigheten förslag till eftergift.

Stödmyndighetens beslut om eftergift bör gälla endast under förutsättning att ackordsförslaget fastställs och fullföljs.

De belopp som eftergivits skall inbetalas till kreditgivaren och utgör därefter en garantiförlust. Eftergiften innebär att staten senare regressvis kan kräva företagaren.

Som tidigare framgått kan en förutsättning för ackordet vara att lånegaranti måste lämnas. Detta för att företagaren skall få lån för att kunna betala de oprioriterade skulder som kvarstår. Denna lånegaranti liksom eventuellt andra beslut om stöd för rekonstruktion av företaget skall tas med i den samlade bedömningen av statens åtagande.

En frivillig försäljning är ofta den smidigaste och mest ekonomiska vägen att avveckla ett företag. Är t.ex. inteckningsskulden i en fastighet högre än köpesumman måste säkerheten efterges till den delen den överstiger köpesumman. Annars skulle fastigheten även i köparens hand svara för skulder som köparen inte övertagit. Säljaren är däremot fortfarande personligen betalningsansvarig för dessa överskjutande skulder om man inte begär att få ackord för dem (avvecklingsackord).

Exekutiv auktion kan förekomma såväl i som utom konkurs. Gäldenären disponerar däremot över den egendom som han i övrigt kan ha kvar. Om köpesumman inte täcker inteckningsskulden, är inteckningen utan verkan till den del skulden inte täcks. På köparens begäran kan dock förordnas om fortsatt inteckningsansvar. Något eftergiftsförfarande såsom vid frivillig försäljning blir inte aktuellt vid exekutiv auktion. Det finns inget formellt hinder mot att gäldenären själv eller någon anhörig ropar på auktionen.

Bevakning i konkursen av garantilån ombesörjs av kreditinrättningen. Stödmyndigheten bör se till att man får kopia på bevakningsinlagan.

Om stödmyndigheten löser in lånet helt eller delvis innan konkursen är avslutad övertar stödmyndigheten kreditinrättningens rätt enligt bevakningen. Däremot skall stödmyndigheten själv bevaka avskrivningslånen, m.fl. lån, där staten står som långivare.

I konkurs sker försäljning på exekutiv auktion eller på vanlig auktion eller under hand. När det gäller sättet för försäljning skall förvaltaren samråda med bl.a. stödmyndigheten.

Vill förvaltaren sälja under hand bör stödmyndigheten som regel kräva att förvaltaren skriftligen lämnar uppgift om försäljningsvillkoren och helst också skälen för en underhandsförsäljning. Sådan försäljning är ofta att föredra med hänsyn till tidsvinsten. Är stödmyndigheten positiv till försäljningen bör man i svaret ange hur man ställer sig till att köparen övertar de eventuella lånen. Om köpeskillingen understiger de fordringar som är förenade med panträtt, uppkommer frågan om eftergift av säkerhet och överskjutande belopp.

9 SAMRISKENGAGEMANG

9.1 Tidigare reformförslag

I (Ds I 1981:28) Översyn av det regionalpolitiska stödet till näringslivet förordades att någon form av "samrisklån" utreddes. Med sådana lån avsågs att en bank och ett samhällsorgan tillsammans lämnar lån till ett företag och att banken därvid till en del accepterar sämre säkerheter än normalt, dvs. att banken tar en reell kreditrisk.

Denna form av samriskengagemang kommenterades av chefen för industridepartementet i prop. 1981/82:118, varvid denna bl.a. anmärkte att Sveriges Industriförbund och Svenska Bankföreningen i sina remissyttranden anfört betänkligheter mot förslaget om samrisklån och att frågan borde ses över närmare inom regeringskansliet. Något nytt förslag har hittills inte lagts fram.

9.2 Exportkreditgarantier

Exportkreditgarantier omfattas inte utredningens uppdrag. I samband med sådana garantier förekommer emellertid samriskengagemang. En kortare redogörelse för dessa är på sin plats här såsom ett underlag för utredningens överväganden.

Exportkreditgarantier beviljas av exportkreditämnden (EKN). Syftet är att främja svensk export genom att skydda mot för-

luster i samband med exportaffärerna. Garantierna kan också tjäna som hjälp åt svenska exportörer som vill finansiera en exportkredit på egen hand.

En typ av exportkreditgaranti avser att täcka risken för utebliven betalning i samband med export av varor eller tjänster. Sådan garanti kan ges till förmån för exportören eller långivare, som ger kredit åt utländsk importör eller dennes bankförbindelse. En annan garanti avser tillverkningsförlust och täcker risk för förlust för exportör eller motsvarande till följd av att avtalet hävts eller brutits; denna garanti medges i huvudsak vid export av anläggningar och specialbeställda kapitalvaror. Ett par garantier som täcker enbart politiska risker avser förlust eller skada på material, maskiner etc. som används vid arbeten utomlands (garanti avseende fysisk förlust) eller förluster vid lagerhållning av egna varor utomlands (lagergaranti). I många fall kan garantin avse den bank som finansierar exportaffären, t.ex. tilläggsgaranti till förmån för finansiär och remboursgaranti. En enskild garanti kan avse ett belopp på flera hundra miljoner kr.

Ett genomgående drag i EKN:s garantigivning är att EKN inte påtar sig hundraprocentig risktäckning. Riskdelning har sålunda alltid förekommit i den meningen att garantitagaren får en viss självrisk, som han enligt garantivillkoren inte har rätt att avhända sig. Vid långivargaranti har långivaren dock kunnat överlåta självrisken på exportören. Syftet med självrisken är dels att EKN:s risk skall reduceras, dels att garantitagaren skall ha ett eget intresse att medverka till att köpare/låntagaren fullgör sina skyldigheter att vid behov delta i indrivningsåtgärder. EKN får för vanliga exportkreditgarantier medge täckning upp till 90 % och för långivargarantier avseende lån mellan banker upp till 95 % i fråga om framför allt politiska risker.

När det gäller täckning av affärer på mera riskfyllda marknader eller mindre kreditvärdiga köpare kan EKN minska sin riskandel genom att tillämpa en reducerad garantiprocentsats. En annan metod att minska EKN:s risk är att garantins högsta förlustbelopp begränsas till att omfatta endast en del av det totala kreditbeloppet (inkl. räntor), vid t.ex. totalt kreditbelopp om 100 miljoner kronor högst 75 miljoner kronor.

Riskdelningen mellan bank och EKN av en viss kredit sker normalt så att banken och EKN svarar vardera för sin bestämda del av krediten under dennas hela löptid (horisontell riskdelning). Då kredittiden tillsammans med exportprojektets uppbyggnadstid är lång har bankerna i vissa fall ansett sig förhindrade att ikläda sig risken för den senare delen av amorteringarna av krediten. Undantagsvis har EKN därvid förklarat sig beredd att lämna garanti för dessa amorteringar mot att bankerna refinansierar de tidigare förfallna amorteringarna utan EKN-garanti (vertikal riskdelning).

Riskdelningen påverkas också av dels den tidsfrist, karenstid, som skall förflyta mellan förfallodagen för den garanterade fordringen och dagen då rätt till ersättning föreligger, dels den premie som exportören har att erlägga till EKN för garantin. Den normala karenstiden är fyra eller sex månader men kan förlängas. Premien kan innebära en reglering av riskdelningen mellan exportören och EKN. Normalt får garantitagaren betala en viss premie för garantin. Mot en extra hög premie kan EKN emellertid vara villig att ta risker som det vid normal premiesättning skulle vara uteslutet att täcka.

9.3 Utländska samrisksystem

9.3.1 Västtyskland

Förbundsregeringen och delstaterna har enligt lag möjlighet att på vissa villkor bevilja lånegarantier ("Bürgschaften")

för att underlätta finansiering av enskilda projekt. Vad som sägs i det följande avser inte exportkreditgarantier för vilka särskilda regler gäller.

Lånegarantier från förbundsregeringen skall i princip avse överregionala projekt av allmänt samhällsekonomiskt intresse. De avser i normalfallet (åtskilliga undantag finns) garantier för krediter till större företag och projekt (t.ex. kraftverk, oljeexploatering, Airbus) medan delstaterna inriktar sin garantigivning på i allmänhet mindre och medelstor industri och projekt av i första hand regional betydelse.

I budgeten för 1987 har ett rambemyndigande för lånegarantier från förbundsregeringen om 43 mdr DM beviljats. Bemyndigandet ger finansministern rätt att för vissa, särskilt angivna ändamål och med iakttagande av lagens regler bevilja lånegarantier om totalt högst det angivna beloppet. Lånegarantier får beviljas för att främja utvecklingen av näringslivet i sådana fall där annan finansiering (p.g.a. riskbilden) inte är möjlig och som är av allmänt intresse. (Därutöver gäller särskilda regler för Berlin samt för kommunikationsväsendet, bostadsbyggande m.m. vilka dock kan förbigås här.)

Garantier från förbundsregeringen kan lämnas endast för att täcka risker som "ligger i framtiden" (dvs. längre fram i tiden) och som därför skapar finansieringssvårigheter (ex: utvecklingen av Airbus). En noggrann riskbedömning måste emellertid göras och varje projekt noga följas upp. Garantier får enligt gällande rambemyndigande inte beviljas om man med "stor sannolikhet" måste räkna med att utbetalning blir aktuell. I sådana fall (t.ex. garantier till det förlusttyngda stålverket Arbed-Saarstahl för några år sedan) måste regeringen reservera medel i budgeten över särskilt anslag. Härför erfordras förbundsdagens godkännande.

Varje projekt granskas alltså noggrant med avseende på riskerna. Denna riskbedömning görs av en självständig ehuru statligt ägd revisionsbyrå på uppdrag av ekonomiministeriet (som är samordnande och handläggande instans för garantier på förbundsnivå). Garantierna ställs normalt till resp. bank som sedan har att arrangera finansiering och utbetala beviljat lån till berört företag.

Beträffande riskfördelningen gäller följande: Normalt står förbundsregeringen för hela risken för sådana (överregionala, större) projekt vilka kan komma i fråga för lånegarantier. På delstatsnivå är den statliga garantin oftast begränsad till 80 procent. De deltagande bankerna övertar 20 procent av risken/garantin. I vissa fall förekommer riskdelning 50-50 eller 60-40 förbundsregeringen-delstatsregering, ibland fördelat också på medverkande banker/kreditinstitut. En tredje modell innebär att exempelvis ett moderbolag träder in med återförsäkring gentemot förbundsregeringen. Exempel på denna garantikonstruktion är Airbus-projektet. Lånegarantier har beviljats av förbundsregeringen till Deutsche Airbus GmbH som är ett konsortium med flygplanstillverkaren MBB som huvudägare. Deutsche Airbus är, något förenklat, en skrivbordskonstruktion, en juridisk person med svag kapitalbas och därför inte kreditvärdigt (för större belopp). Därför krävs statliga garantier. Med hänsyn till de belopp och betydande risker som är aktuella i detta fall har förbundsregeringen avkrävt MBB en återförsäkring för det fall utbetalningar till Deutsche Airbus långivare skulle bli aktuella. Bilden kompliceras i detta speciella fall ytterligare av att MBB i sin tur har krävt, och uppenbarligen erhållit, ett tyst medgivande från förbundsregeringen att den inte, om så skulle bli nödvändigt, kommer att göra bruk av återförsäkringen från MBB i sådan utsträckning att företagets existens skulle äventyras. Detta är emellertid ett mycket speciellt fall.

En annan modell som synes vara av intresse för svenskt vidkommande innebär följande: I varje delstat finns s.k. Kreditgemeinschaften, ett slags allmännyttiga företag, ägda av näringslivet i resp. delstat, med uppgift att skaffa krediter åt sådana mindre och medelstora företag som i allmänhet inte är kreditvärdiga utan garantier. I dessa fall lämnas garantier med i allmänhet 80-procentig täckning av Kreditgemeinschaft. Bankerna står för resterande 20 procent av risken. Förbundsregeringen och delstatsregeringen ger i sin tur garantier till Kreditgemeinschaft avseende 60 resp. 40 procent av dess 80-procentiga andel av den totala kreditgarantin, alltså ett slags återförsäkring. Riskfördelningen blir alltså i dessa fall realiter ungefär 50-30-20 (förbundreg, delstat, banker). Denna modell uppges i ekonomiministeriet fungera mycket smidigt eftersom den inte förutsätter något större engagemang från ministeriets (-förbundsregeringens) sida beroende på att Kreditgemeinschaft och bankerna svarar för riskbedömning, garantigivning och kredituppläggning. I dessa fall har bankerna ett direkt intresse av att minimera riskerna och följa upp projektet i fråga.

I ekonomiministeriet framhåller man att garantier beviljas från fall till fall utan fastlagda regler för riskfördelning. Man vill ha ett så flexibelt system som möjligt. Värdet av delning av riskerna understryks. Modellen med återförsäkringar till nämnda Kreditgemeinschaften och med direkt riskövertagande från bankernas sida framhålls som en särskilt lämplig modell för garantier till mindre och medelstora företag. Utbetalningar har under senare år i första hand varit aktuella i sådana fall, t.ex. stödet till Arbed-Saarstahl, där man medvetet och av politiska samt samhällsekonomiska/sociala skäl har sett sig tvingad att acceptera en påtaglig risk.

9.3.2 Storbritannien

Den nuvarande regionalpolitiken grundar sig på en proposition (s.k. "White Paper") från december 1983. Målsättningen var att effektivisera regionalpolitiken, samtidigt som större vikt lades vid att skapa sysselsättning. I regeringens strävan att främja nyetablering av industrier till stödområden grundades "Development Agencies" i Skottland och Wales. Deras arbetsuppgifter är bl.a. att ge statliga garantier och lån till industriprojekt med största möjliga medverkan från näringslivet.

Under labourregeringen i senare hälften av 1970-talet, fanns en "National Enterprise Board" (NEB), då staten aktivt deltog i finansiering av industriprojekt. I samband med att den konservativa regeringen tillträdde 1979 blev NEB ersatt av "British Technology Group" (BTG). Principen bakom BTG:s verksamhet är ett samarbete mellan den privata och offentliga sektorn, där man försöker underlätta ett kommersiellt utnyttjande av forskningsresultat. BTG ger inga statliga bidrag utan arbetar i kommersiellt syfte. BTG har ca. 1 700 brittiska patent. Det finansierar 380 utvecklingsprojekt vid universiteten och andra offentliga institutioner och 230 projekt vid industriföretag. BTG:s strävan är att investera 15 milj. pund årligen av egna resurser. BTG erbjuder också upp till 50 procent av finansieringskostnaderna för projekt vid högre läroanstalter, varifrån teknologi så småningom kan överföras till industrin. BTG kan också ordna finansiering för etablering av företag.

Vidare finns ett s.k. "Loan Guarantee Scheme" som förlängdes i 1986 års brittiska budget med tre år.

Garantin är konstruerad så att staten vid återbetalning av lån garanterar 70 procent av lånesumman under en tid av två

till sju år. Kreditinrättningarna svarar själva för återstående 30 procent. Lånesumman får maximalt uppgå till 75 000 pund. Någon minimigräns fastställd av staten finns inte. Däremot har vissa kreditinrättningar infört minimigränser.

Stödet skall vara självbärande för statens del genom att en årlig avgift på 2,5 procent tas ut på den garanterade delen av det utestående lånet. Övriga lånevillkor bestäms genom avtal mellan låntagaren och kreditinrättningen. Säkerheter som ställs för lånet gäller för hela lånet (inte bara den del som kreditinrättningen ensam står risken för).

Enligt uppgift lämnas statlig garanti inte till företag inom vissa närmare angivna näringar, t.ex. jordbruks-, skogsbruks- och trädgårdsnäringen. I övrigt lämnas statlig garanti om inte lån ändå kan erhållas på normala kommersiella villkor.

Även i USA finns ett liknande system, där det federala Small Business Administration kan bevilja garantier som täcker en del av, men inte hela lånet.

10 UTREDNINGENS ÖVERVÄGANDEN OCH FÖRSLAG

10.1 De statliga stödåtgärdernas syfte

Enligt direktiven bör utredningen lämna förslag till en enhetlig förordning om statligt stöd i form av garantier, lån och bidrag. Bestämmelserna bör gälla hanteringen av hela denna statliga stödverksamhet utom exportkreditåtgärderna. Särbestämmelser för olika stödområden bör undvikas i möjligaste mån.

En grundläggande fråga som utredningen har att behandla gäller det allmänna syftet med det statliga stödet. I de nu gällande förordningarna anges som tidigare framgått (avsnitt 7.2) syftet vara att t.ex. "främja fritidsfisket" och "främja utvecklingen av främst små och medelstora företag".

Dessa ändamålsbestämningar synes närmast tjäna som en upplysning - vid sidan av resp. förordnings rubrik - om förordningens ämnesområde. Om man skulle försöka sammanfatta dessa i en gemensam formel, måste denna bli ganska innehållslös. I den kan det knappast sägas mer än att stödgivningen skall främja utvecklingen inom det område där stödet lämnas.

I mängden av nu gällande förordningar som reglerar statligt stöd förekommer också utförligare bestämmelser som rör stödets ändamål, så t.ex. i rennäringsförordningen (1971:438) där det heter att stödet skall lämnas endast "till åtgärd som

är önskvärd från allmän synpunkt, samhällsekonomiskt motiverad och lönsam från företagsekonomisk synpunkt". Kraven på att åtgärden skall vara önskvärd från allmän synpunkt och samhällsekonomiskt motiverad är egentligen så självklara att de knappast behöver skrivas in i förordningstexten; att statligt stöd inte bör ges till något som inte är önskvärt från allmän synpunkt eller samhällsekonomiskt motiverat skall strängt taget inte behöva påpekas i författningstexten. Det återstående kravet - att åtgärden skall vara lönsam från företagsekonomisk synpunkt - är viktigare som vägledning för när stöd får lämnas. Det uppställs också i flera förordningar. Det är väsentligt att stödmyndigheten vid sidan av de t.ex. sysselsättningspolitiska hänsyn som skall beaktas vid bestämmande av stöd enligt en förordning gör en bedömning av lönsamheten och inte medger stöd såvida den inte kan räkna med att åtgärden blir lönsam från företagsekonomisk synpunkt. Enligt utredningens mening bör den gemensamma förordningen innehålla ett sådant krav.

När det gäller statligt stöd, i varje fall i form av lån eller garantier, är frågan dock om inte det mest grundläggande syftet med stödet är att tjäna som ett komplement till finansieringsmöjligheterna på den allmänna kreditmarknaden. I flera förordningar föreskrivs det att stöd inte lämnas om den åtgärd stödet skall avse bedöms kunna bli genomförd på skäliga villkor utan stöd. Bedömningen skall göras med hänsyn till investeringskostnadens storlek samt sökandens ekonomiska ställning och kreditmöjligheter (se den förut nämnda rennäringsförordningen 34 §; 6 § förordningen (1979:427)) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering; 6 § förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket). Enligt andra förordningar får stödorganet inte alls eller i varje fall inte utan att synnerliga skäl föreligger lämna stöd som kan ske på den allmänna kreditmarknaden under normala marknadsmässiga villkor (4 § förordningen (1978:507) om

industrigarantilån, 7 § förordningen (1982:682) om finansiering genom regional utvecklingsfond). Det förekommer också föreskrifter om att stöd inte får lämnas, om sökanden kan erbjuda sådan säkerhet att lån bör kunna ges av enskild kreditinrättning enligt vedertagna bankmässiga grunder (förordningen (1978: 490) om statligt litteraturstöd) eller om sökanden kan få bottenlån i kreditanstalt av särskilt angivna slag (6 § förordningen (1954:311) om statlig garanti för lån till maskinhållning inom jordbruket m.m.).

De berörda bestämmelserna har till syfte att begränsa det statliga stödet på resp. område så att stödet endast tjänar som ett komplement till de finansieringsmöjligheter som den allmänna kreditmarknaden erbjuder. En bestämmelse med detta syfte finns dock inte på alla stödområden. En utgångspunkt för utredningens översyn är att en sådan bestämmelse bör gälla inom samtliga stödområden. Om inte det statliga stödet begränsas till att vara ett komplement, finns det en uppenbar risk för att stödet verkar snedvridande på konkurrensen i näringslivet och även får andra menliga effekter.

Det finns anledning att närmare diskutera kravet, att stöd får ges endast där åtgärden bedöms ej kunna bli genomförd utan stöd "på skäliga villkor" eller "under normala marknadsmässiga villkor". Kan sökanden över huvud inte få lån eller annan finansiering på den allmänna kreditmarknaden, hindrar dessa bestämmelser inte att statligt stöd lämnas. Men vidare kan stöd medges utan hinder av de här aktuella bestämmelserna, om sökanden visserligen kan få kredit på den allmänna kreditmarknaden men detta kan ske endast på oskäliga villkor resp. villkor som är sämre än de normala marknadsmässiga villkoren.

Man kan då fråga sig om det i praktiken förekommer att sökanden har erbjudits kredit av ett enskilt kreditinstitut kan

åberopa att de villkor institutet uppställer för att ge krediten är oskäliga. Vanligen torde han ha vänt sig till sin bank och fått beskedet att den inte är beredd att bevilja honom kredit alls. Alternativet att banken är villig att ge honom kredit men på villkor som måste anses oskäliga synes uteslutet redan därför att det skulle stå i strid med gällande banketiska regler. Eventuellt har bestämmelsen utformats men tanke på fall där sökanden visserligen skulle kunna få sitt investeringsbehov tillgodosett på den allmänna marknaden men endast hos en privat bankir mot en orimlig hög ränta. Några förarbeten eller andra källor som kan ge besked om vad som närmare bestämt åsyftats med bestämmelsen torde inte finnas.

När det gäller innebörden av "skäliga villkor" kan tilläggas följande. Det hittills förda resonemanget har utgått i från att "skäliga villkor" i likhet med "normala marknadsmässiga villkor" skall tolkas objektivt, dvs. med hänsyn till den ränta m.m. som i allmänhet betingas för en kredit av det aktuella slaget, med beaktande av tillgängliga säkerheter osv.; mot bakgrund av investeringskostnadernas storlek, sökandens ekonomiska ställning och hans kreditmöjligheter skulle det alltså bedömas vilken kredit sökanden behöver och vilka villkor för denna som han kan tänkas få. Det är dock tänkbart att i kravet på "skäliga villkor" inlägga något helt annat. Man kan lägga märke till att det i bestämmelserna inte talas om att kredit bedöms stå till buds på skäliga villkor utan om att åtgärden - t.ex. den investering sökanden avser att göra - bedöms kunna bli genomförd på skäliga villkor. Bedömningen skall göras med hänsyn till investeringskostnadernas storlek etc. Det kan tänkas att man menat att vad som är skäliga villkor skall ses mera snävt mot bakgrund av vad investeringen kan ge för utbyte och i övrigt med hänsyn till sökandens särskilda förhållanden. I så fall skulle villkoren för en kredit eller åtgärd kunna betraktas som icke skäliga,

trots att kreditgivaren tar en betydande risk och därför med rätta betingat sig en hög riskpremie/ränta. Med detta synsätt skulle man i kravet "skäliga villkor" alltså lägga in något helt annat än i kravet på normala marknadsmässiga villkor. Fråga skulle vara om vad som är skäligt för sökanden med hänsyn till hans särskilda situation.

Om kravet på "skäliga villkor" förstås på detta sätt är det tydligt att den beslutande myndigheten är tämligen fri att anse förutsättningar för stöd föreligga eller att inte anse det; bestämmelserna i fråga kommer att sakna egentlig betydelse som regulator för stödverksamheten. Det bjuder därför emot att uppfatta bestämmelserna på detta sätt; hellre bör de antas kräva ej stort annat än bestämmelserna som talar om normala marknadsmässiga villkor. Hur det än förhåller sig på denna punkt kan sägas att båda slagen av nu berörda bestämmelser är alltför vaga och obestämda för att vara de beslutande myndigheterna och allmänheten till ledning. Det torde regelmässigt vara svårt att bestämma vad som skall räknas som "normala marknadsmässiga villkor" och - i ännu högre grad - som "skäliga villkor" i bestämmelsernas mening.

Utredningen menar att kravet att stöd endast skall lämnas som ett komplement till normala finansieringsmöjligheter på marknaden kan uttryckas betydligt klarare. Det kan ske genom att man nöjer sig med att fråga om kredit kan fås hos banker och andra kreditinstitut som står under bankinspektionens tillsyn (främst finansbolagen). Det kan inte anses nödvändigt att undersöka eller göra antaganden om huruvida andra kreditgivare än dessa kan lämna sökanden kredit. Något rekvisit "skäliga villkor" eller dylikt behöver inte och bör inte ställas upp. I den nya förordningen bör alltså kunna tas in en bestämmelse enligt vilken det för medgivande av stöd krävs att banker eller andra kreditinstitut som står under inspektionens tillsyn bedöms ej kunna medverka till erforderlig finan-

siering. Som tidigare sagts bör i bestämmelsen också tas in ett krav att när stöd söks för att möjliggöra en viss åtgärd denna kan påräknas bli lönsam från företagsekonomisk synpunkt.

Till belysning av vilket utrymme för att lämna statligt stöd som den föreslagna regeln skulle ge kan här återges vad som gäller enligt banklagstiftningen för bankernas kreditgivning. En bank får sålunda bevilja kredit endast om låntagaren på goda grunder kan förväntas fullgöra låneförbindelsen. Dessutom krävs det betryggande säkerhet i fast eller lös egendom eller i form av borgen; banken får dock avstå från sådan säkerhet om den kan anses obehövlig eller om det annars föreligger särskilda skäl för att avstå från säkerhet (se t.ex. 2 kap. 13 § första stycket bankrörelselagen). Till de fall där säkerheter är obehövliga räknas kreditgivning till staten, kommun och vissa andra låntagare som anses vara säkra och fall där banken "på objektiva grunder hyser förtroende för ett lånesökande företag men detta inte kan erbjuda några säkerheter eller endast obetydliga sådana" (prop. 1983/84:146 s. 16).

De situationer där bankerna ej kan lämna kredit och statligt stöd alltså bör kunna medges torde framför allt uppstå, om det allmänna kreditläget skulle bli så ansträngt att bankerna tvingas prioritera bland kreditansökningar som man i och för sig skulle vilja bifalla. Under mer normala förhållanden kan statligt stöd komma i fråga, om banken på goda grunder kan räkna med att lånesökanden skulle fullgöra en låneförbindelse men han inte kan presentera några säkerheter eller i varje fall inte helt betryggande sådana. Anser banken att det inte finns särskilda skäl att avstå från betryggande säkerheter, kan statligt stöd komma i fråga för tillgodoseende av sökandens kreditbehov.

10.2 Garantins juridiska innebörd och kreditinrättningarnas ansvar

Enligt riksrevisionsverkets rapport Översyn av verksamheten med statliga garantier är den rättsliga innebörden av den statliga garantin oklar. Enligt rapporten uppfattar kreditinstituten statens engagemang som en ren proprieborgen medan flera myndigheter ser det som en enkel borgen eller i varje fall en villkorad proprieborgen (rapporten s. 47).

Som berörts tidigare hänför sig den huvudsakliga skillnaden mellan enkel borgen och proprieborgen till den tidpunkt då borgensmannens ansvar kan utkrävas. Vid enkel borgen kan detta inte ske, förrän borgenären styrkt, främst genom utmätning eller konkursförfarande, att gäldenären är oförmögen att fullgöra huvudförpliktelsen. Vid proprieborgen ("såsom egen skuld") kan borgenären däremot kräva borgensmannen omedelbart efter det att huvudförpliktelsen är förfallen, alltså utan att dessförinnan ha vänt sig mot huvudgäldenären.

Det finns anledning att beröra den typ av garanti som bankerna ställer, innan de statliga garantierna tas upp.

När banker ställer sig som garant för att någon fullgör sin förpliktelse mot borgenär finns det enligt uttalanden i doktrinen normalt ingen anledning att laborera med andra regler än för vanlig borgen (se Bergström-Lennander, Kredit och säkerhet, s. 60).

Den ojämförligt vanligaste formuleringen för att ange ansvarsformen vid bankgaranti synes vara, att banken går i "borgen såsom för egen skuld" för fullgörandet av huvudförpliktelsen.

Bankerna är i regel skyldiga att begära betryggande säkerhet av visst slag för sitt regresskrav mot gäldenären, såsom pant

eller borgen. Dessa säkerheter anges i den s.k. motförbindelse som gäldenären utfärdar till banken. Motförbindelsen teckas på ett formulär som gemensamt antagits av bankerna.

Bankens regresskrav är således inte blott tryggat genom säkerhet utan också fastslaget genom en särskild förbindelse. Motförbindelseformuläret innehåller även ett antal allmänna villkor, som till största delen angår den i motförbindelsen angivna säkerheten.

Den rättsliga innebörden av bankgaranti har behandlats av S. Bergström (se Några problem rörande bankgaranti, Teori och praxis, skrifter tillägnade Hjalmar Karlgren).

I princip gäller samma grundläggande regler för all borgen/garanti, oavsett vem som är borgensman/garant, borgenär eller huvudgäldenär. Vissa speciella förhållanden kan dock motivera särskilda regler. För bankgaranti är t.ex. speciellt att sådan sker mot ersättning och ställandet av bankgaranti är en för bankerna lönande verksamhet, medan det ofta inte är särskilt lönande för en privatperson att gå i borgen. Att särskilda regler kan vara motiverade gäller emellertid inte blott för bankgaranti utan även för andra avtal, vilkas karaktär av borgen till skillnad från bankgaranti aldrig har ifrågasatts, nämligen alla avtal, enligt vilka borgen sker mot ersättning. Att bryta ut just bankgarantin till en särskild avtalstyp är enligt uttalanden i doktrinen därför inte befogat (se a.a. s. 28).

Enligt Bergströms uppfattning föreligger det en presumtion för att bankgaranti är proprieborgen; vill parterna överenskomma om annan form av borgen bör de uttryckligen avtala om det. Bergström åberopar därvid bl.a. följande. Bankerna formulerar regelmässigt sitt ansvar som proprieborgen. En borgenär föredrar normalt proprieborgen som erbjuder en mera till-

talande säkerhet än enkel borgen, främst genom att kräva mindre omgång, i den händelse borgensansvaret behöver tas i anspråk. Huvudgäldenären har intresse av att erbjuda borgenären en så attraktiv säkerhet som möjligt. Vidare är den omedelbara betalningsskyldigheten vid proprieborgen snarast en fördel för bankerna. I regel har ju bankerna en betryggande säkerhet för sitt regresskrav mot huvudgäldenären. När säkerheten består, är det därför närmast likgiltigt om kravet kommer förr eller senare. Skulle säkerheten av någon anledning inte vara betryggande, t.ex. därför att borgensmännen enligt en motförbindelse blivit insolventa, är det däremot ur bankens synpunkt fördelaktigt att bli krävd omedelbart. Om så sker har banken större möjlighet att framgångsrikt bevaka sitt regresskrav mot huvudgäldenären. Skulle kravet som vid enkel borgen komma senare, får banken, enligt Bergström, snällt vänta till dess borgenären - och dessutom ofta andra tillskyndande borgenärer - kramar musten ur gäldenären genom utmätning eller konkursåtgärder (se a.a. s. 35).

Vad därefter gäller den statliga garantins rättsliga innebörd kan anmärkas att i flertalet författningar som avser garantier för lån stadgas att staten svarar som för egen skuld till dess lånet har återbetalats. Detta talar i och för sig för att ansvaret avsetts vara detsamma som vid proprieborgen. Uttrycket att garanten svarar "såsom för egen skuld" är också det som används för bankgaranti, som normalt torde vara propieborgen.

Kompletterande bestämmelser kan dock i realiteten modifiera ansvaret "såsom för egen skuld" så att man inte kan tala om ett regelrätt proprieborgensansvar. Sålunda förekommer i flera författningar villkor av innebörd att långivaren skall förvalta lånet under bankmässiga former och att långivaren skall rapportera till garantigivande myndighet om gäldenärens betalningsförsummelse. Villkoren kan även gå ut på att långi-

varen skall ansöka om lagsökning eller utmätning, vid behov begära kvarstad etc. eller eljest beakta statens intresse som garantigivare. Kraven kan de facto medföra att statens borgensåtagande snarare är en fyllnadsborgen än en renodlad proprieborgen. Förhållandena varierar dock i viss mån mellan olika garantiområden, beroende på hur kraven i den särskilda författningen har utformats.

I en del författningar förekommer inte uttrycket "såsom för egen skuld". Sålunda stadgas i förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd att staten ansvarar för utestående garantilån endast om långivaren kan visa att han gjort vad som skäligen bör ankomma på honom att driva in sin fordran. Detta för tankarna till enkel borgen. I två författningar (förordningen om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning och förordningen om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol) saknas uttryckliga regler om garantins rättsliga innebörd. I överensstämmelse med den allmänna regeln att endast enkel borgen anses gälla, om inte annat sägs, skulle garantin i dessa fall motsvara endast enkel borgen.

Sammanfattningsvis kan de statliga garantierna med utgångspunkt i de olika förordningarnas utformning sägas vara placerade på en glidande skala från ett slags proprieborgen till ett slags enkel borgen. Några förarbeten som ger närmare ledning för tolkningen av statens garantiansvar finns inte. Inte heller torde det finnas några domstolsavgöranden som klarlägger de statliga garantiernas innebörd. Ett entydigt besked kan därför inte lämnas om hur de nuvarande garantierna bör betraktas från juridisk synpunkt. I den mån vederbörande förordning föreskriver att staten svarar såsom för egen skuld torde garantin få betraktas som en proprieborgen men med de modifikationer som följer av de ytterligare föreskrifter förordningen kan innehålla om skyldighet för långivaren att

vidta åtgärder mot gäldenären, bevaka garantens rätt etc. Om det i en förordning däremot inte angetts att staten svarar såsom för egen skuld, ligger det närmast till hands att utgå från att garantin motsvarar en enkel borgen kompletterad med förekommande särskilda föreskrifter; det finns knappast anledning antaga att en sådan garanti innebär proprieborgensansvar, därför att garantier enligt andra förordningar uttryckligen angetts innebära ett sådant ansvar, utan det förhållandet att "såsom för egen skuld" ej föreskrivits får anses tala för att motsatsen gäller.

En utgångspunkt för utredningens överväganden är att resp. myndighets arbete med beviljade garantier skall minimeras och att kreditinstitutens specialkompetens skall utnyttjas. En annan utgångspunkt är att arbetet med de beviljade garantierna bör bedrivas på affärsmässiga grunder. Man kan fråga sig om dessa önskemål bäst skulle tillgodoses genom att den statliga garantin motsvarade enkel borgen eller proprieborgen.

Om statens ansvar på grund av garantiåtagandena i fortsättningen utformades på ett sätt som endast motsvarade enkel borgen skulle det tvinga bankerna att styrka att gäldenären är oförmögen att fullgöra sin förbindelse för att få betalt enligt garantin. Det brukar anses att betalningsoförmågan i princip kan styrkas endast genom ett misslyckat utmätningsförsök eller genom att gäldenären försatts i konkurs som avslutats utan att borgenären fått full betalning. Även om vissa lättnader i bevisningen har förespråkats (Walin, a.a. s. 155 f, anser att en friare prövning bör medges) och sådana skulle införas i praxis, är kravet strängt mot bankerna. Det förefaller inte rimligt att tvinga bankerna att genom olika åtgärder, främst utmätning eller konkurs, alltid behöva direkt bevisa att inget finns att ta. Det kan ofta vara så att banken kan konstatera att vad som står att vinna genom exekutiva åtgärder inte står i rimlig proportion till det

arbete och de kostnader som i så fall måste läggas ned. Banken skulle således ha skrivit av fordringen, om garanti ej hade funnits och banken ensam bestämt i ärendet. Det förefaller inte vara en rationell ordning att banken alltid skulle behöva driva ärendet så långt som reglerna om enkel borgen kräver.

Om man i stället förutsätter att statens ansvar skall motsvara ett mer eller mindre renodlat proprieborgensansvar har banken i princip rätt att vända sig mot staten med krav på betalning utan att ens ha krävt gäldenären först. Sedan staten infriat garantiåtagandet, skulle myndigheterna själva få hantera regressfordringarna mot gäldenären. Ärendena rörande regresskraven är ej sällan komplicerade från juridisk och ekonomisk synpunkt och fordrar särskild sakkunskap. Hos garantimyndigheterna finns inte tillräckliga resurser för att klara dessa uppgifter och det skulle vara förenat med betydande kostnader att bygga upp en adekvat organisation härför. Det är därför inte heller lämpligt att statsgarantierna innefattar ett proprieborgensansvar.

Med anledning av att bankgarantin, som framgått, brukar betraktas som en form av proprieborgen och någon kan vilja åberopa detta till stöd för att även statsgarantin bör följa reglerna för proprieborgen vill utredningen i detta sammanhang framhålla att utgångspunkterna för garantigivningen är helt olika. Banken har att söka erbjuda en konkurrenskraftig produkt. Det är tydligt att det från kundernas (huvudgäldenärernas och borgenärernas) sida sett är enklast och betraktas som en stor fördel att garantin fungerar som proprieborgen. Detta har vissa fördelar även för banken. Denna erbjuder och tar betalt för garantin på rent affärsmässiga grunder. Självfallet innebär det en belastning för banken i de fall den måste infria garantiåtagandet att hantera regressfordringarna men kostnaderna härför har man rimligen kalkylerat

med. Banken har en organisation för att lösa tvister om och driva in regressfordringarna.

Något motsvarande gäller inte i fråga om statens garantier. Staten har inte och kan inte ha några ambitioner att driva garantiverksamheten med vinst utan måste med hänsyn till syftet med denna sätta målet vid att verksamheten inte blir någon belastning för statsbudgeten. Vidare är det bl.a. betydligt besvärligare för de statliga myndigheterna än för bankerna att hantera regressfordringarna. Verksamheten är splittrad på många händer; det finns ett flertal myndigheter som har ärenden om garantier. Som förut sagts finns det normalt inte resurser för att hantera regressfordringarna.

Enligt utredningens uppfattning bör man inte känna sig hänvisad att inordna de statliga garantierna i endera av kategorierna enkel borgen eller proprieborgen. Det är visserligen en fördel om man kan anknyta till en redan existerande juridisk form. Uppkommer det problem vid tillämpningen är det sålunda bekvämt att kunna gå till regler som tidigare har tillskapats för andra likartade fall. Nackdelarna i den föreliggande situationen med att välja antingen-eller är emellertid enligt utredningens mening alltför stora. Dessutom bör de lösningar som doktrin och rättspraxis innehåller beträffande borgen kunna tjäna till ledning, även om statsgarantierna ej hänförs till endera typen av borgen. Om likheterna med den ena typen överväger, ligger det närmast till hands att hämta ledning av vad som gäller för denna.

Utredningen anser som tidigare berörts att reglerna om statsgarantier bör utformas så att bankeras sakkunskap och redan befintliga organisation för att hantera fordringar, säkerheter etc. bör utnyttjas i möjligaste mån. Kreditinstituten bör förvalta lånen, företa indrivningsåtgärder, begära utmätning och konkurs, delta i ackordsavtal m.m. i den utsträckning som

institutet finner affärsmässigt motiverad. Bedömer kreditinstitutet att det arbete och de kostnader som måste läggas ned torde ge ett magert resultat som inte står i proportion till dessa insatser, bör det kunna avstå från att vid utebliven betalning driva saken till dess spets. Det bör dock givetvis ske ett samråd med vederbörande garantimyndighet och denna bör i varje fall när infriande av garantin begärs få en redovisning från kreditinstitutet hur man där ser på saken. Myndigheten bör inom en ganska vid ram godta institutets bedömning. Endast i flagranta fall bör myndigheten inskrida mot att kreditinstitutet avstår från (ytterligare) åtgärder. Det bör då ske i formen att myndigheten vägrar att infria garantiåtagandet. Något vetorätt för myndigheten under ärendets gång bör inte finnas. Det torde dock bli utomordentligt sällan som myndigheten har anledning att vägra infria garantin, inte minst med tanke på det förslag om samriskengagemang som utredningen presenterar längre fram.

Det här förordade ordningen för behandlingen av garantierna stämmer således väl överens med vad utredningen föreslår längre fram rörande samriskengagemang och som går ut på att kreditinstitutet skall självt svara för en del av ev. förlust på ett garantilån. Mot bakgrund härav är risken för att institutet skall agera alltför släpphänt inte så stor. Vidare gör det föreslagna samrisksystemet det mer eller mindre nödvändigt att institutet i princip måste få bestämma hur man skall förfara vid gäldenärens betalningsförsummelse och inte behöva rätta sig efter myndighetens besked i det hänseendet. Skall kreditinstitutet bära en egen förlustrisk, måste det självt få bestämma vad som kan göras för att undvika förlusten.

Har betalning uteblivit på ett garantilån, bör garantimyndigheten vara skyldig att infria garantiåtagandet snarast efter det att kreditinrättningen har redovisat sin bedömning av

ärendet. I den redovisningen bör ges besked om vilka åtgärder som vidtagits och, om institutet avstått från i och för sig tänkbara åtgärder, skälen för detta. Eftersom ett visst samråd bör ha skett tidigare mellan institutet och myndigheten, kan det ofta vara tillräckligt att hänvisa till eller bekräfta vad då sades.

10.3 Samriskengagemang

Med samriskengagemang avses här att det vid långivning är flera på borgenärssidan som delar på risken för slutlig förlust till följd av att gäldenären inte infriar låneförbindelsen.

Som tidigare nämnts framförde en arbetsgrupp inom industridepartementet i början av 1980-talet tanken på samrisklån, innebärande att en bank och ett offentligt organ skulle vid långivning till företag dela på riskerna genom att ha gemensam säkerhet för toppkrediterna. Avsikten var att bankerna genom att ta en större risk skulle visa ett mera aktivt engagemang för företaget. Samrisklånetanken avvisades av bankföreningen och industriförbundet; någon närmare utredning av frågan gjordes inte och något förslag om sådana lån har inte lagts fram.

Frågan om samrisklån togs upp i ett läge då det rådde en strängare kreditreglering än nu. Bankföreningen framhöll att - om då gällande räntereglering upphörde, bankernas kreditvillkor och bedömning tilläts vara marknadsmässiga och inga särskilda utlåningsbegränsningar förelåg - ett ökat bankengagemang i industrifinansieringen torde uppkomma spontant; den naturliga arbetsfördelningen på kreditmarknaden var att bankerna svarade för den marknadsmässiga kreditgivningen på den risknivå marginalerna tillät. Bankföreningen fann konstruktionen samrisklån otymplig och konstlad då den innebar

att två parter med helt olika syften och förutsättningar sammanbands i en konsortialavtal för kreditgivningen. Industriförbundet pekade på att stora delar av den statliga utlåningen syftat till att gå in i det intervall som närmast borde handhas genom aktiefinansiering, alltså genom riskvilligt ägarkapital; denna utlåning borde då inte genom ett system med samrisklån kopplas samman med bankernas kreditgivning, som hade en helt annan karaktär.

När tanken på samrisklån framfördes var förutsättningarna på kreditmarknaden alltså andra än de nu rådande. Banker och andra kreditinstitut hindras numera inte av särskilda kreditrestriktioner att lämna krediter. De tillgodoser i betydande omfattning företagens kreditbehov även i fall då kreditrisken är avsevärd. Några skäl att införa ett samrisklånesystem finns inte f.n. För att man skall få ett sådant system att fungera, måste olika problem lösas. Enligt bankföreningens och industriförbundets uppfattning skulle svårigheten ligga i att två parter - staten och ett kreditinstitut - kopplades samman, trots att de har olika syften med sin kreditgivning. Till detta kan sägas att redan det att två långivare skall stå samma risk och samsas om säkerheterna innebär att en särskild beslutsordning m.m. för deras handhavande av krediterna och säkerheterna måste tillskapas. Även om staten därvid skulle uppträda lika "affärsmässigt" som kreditinstitutet, innebär själva sammankopplingen problem. Utredningen finner inte anledning att på nytt föra fram förslag om samrisklån av det slag som arbetsgruppen tänkte sig.

Däremot bör ett samriskengagemang diskuteras i samband med statliga garantier för kreditinstitutens utlåning till företag. Sådana arrangemang förekommer och har visat sig fungera väl på exportkreditsidan och utomlands på ett par håll.

Den statliga garantin innebär ett slags borgensansvar. Staten intar ställning av borgensman i förhållande till kreditin-

stitutet/långivaren. Långivaren anses ha en skyldighet att ta till vara sin rätt mot gäldenären, om han vill ha sin borgen i behåll. Detta är alltså en skyldighet han har i förhållande till borgensmannen. Den gäller vare sig fråga är om enkel borgen eller proprieborgen. Det krävs av långivaren inte bara att han utövar en allmän övervakning i borgensmannens intresse. Som kreditgivare torde han vara skyldig att kontinuerligt i åtminstone stora drag följa låntagarföretagets verksamhet. Det kan i undantagsfall t.o.m. åligga honom att kräva en särskild genomgång av företagets ställning för att borgen fortfarande skall gälla (jfr Walin, Borgen och tredjemanspart, s. 124). När det gäller statliga garantier åläggs kreditinstitutet i åtskilliga förordningar en direkt rapporteringsskyldighet m.m. gentemot garantimyndigheten. Det finns sanktionsregler om kreditgivaren skulle brista i sina skyldigheter. Reglerna går ut på att garantin då inte kan göras gällande.

Det kan därför synas som om det vore väl sörjt för att staten inte i onödan skall drabbas av förluster i egenskap av garantigivare. Kreditinrättningen har en övervakningsskyldighet och en skyldighet att slå larm hos den statlige garantigivaren, när låntagaren inte sköter sina åtaganden eller hans situation börjar bli prekär. Det är emellertid svårt att riktigt konkretisera dessa skyldigheter. Iögonfallande är hur luddigt ansvaret för borgenären gentemot borgensmannen beskrivs i den juridiska litteraturen. Det betyder att det vid tvist inför domstol sällan torde kunna fastslås att borgenären har försummat sig i sådan mån att borgensmannen går fri. För en garantimyndighet som skulle vilja tillgripa sanktioner mot en kreditinrättning/långivare torde det därför ofta bli svårt att styrka att denna har varit försumlig. Det lär knappast förekomma att en utvecklingsfond eller garantimyndighet utkräver ansvar av en bank i ett sådant fall. Likväl förekommer det ej sällan att den statlige garantigivaren först i ett

sent skede och senare än olika enskilda borgenärer får kännedom om låntagarföretagets svårigheter; det kan ha funnits möjligheter att undvika eller begränsa statens förlust på grund av garantiåtagandet, ifall myndigheten blivit insatt i situtionen tidigare.

Det är naturligt att banker och andra kreditinstitut koncentrerar sin bevakning till de engagemang där det finns större risk för egna förluster. Även om de har en skyldighet mot borgensmän och andra garanter att bevaka deras intressen är det rimligt att anta att kreditinstituten inte lika uppmärksamt följer sådana företag, vars lån är förbundna med säkra garantier, t.ex. statliga sådana. Man kan inte räkna med att kreditinstituten reagerar lika snabbt för varningssignaler rörande sådana företags finansiella situation.

En god bevakning och uppföljning av lämnade krediter förutsätter att den sköts av dem som känner väl till och kan hålla nära kontakt med låntagarföretagen och därför snabbt kan konstatera om lönsamheten försämras på ett oroande sätt. Den statliga stödorganisationen är inte uppbyggd så att den generellt kan klara dessa uppgifter, även om bevakningen kan anses tillfredsställande på en del håll, t.ex. hos utvecklingsfonderna. Det torde inte vara möjligt att utan orimliga kostnader förstärka garantimyndigheterna så att de kan effektivt följa upp all stödgivning.

Kreditinstituten, i första hand bankerna, har normalt en god bevakning även på lokal nivå av de näringsidkare de beviljat krediter. De besitter den bästa sakkunskapen när det gäller att bedöma företags kreditvärdighet och deras finansiella situation fortlöpande. Enligt direktiven för utredningen bör kreditinrättningarnas kompetens utnyttjas så långt det är möjligt. Den statliga garantigivningen bör i hög grad grundas på bedömningar från kreditinrättningarnas sida och den fort-

löpande bevakningen och uppföljningen av de statsgaranterade lånen bör handhas av kreditinrättningarna.

Tillräckliga incitament för kreditinstituten att sköta dessa uppgifter kan som tidigare utvecklats knappast skapas endast genom formella föreskrifter som lägger uppgifterna på dem. Ett effektivare sätt är att kreditinstituten får bära en viss del av kreditrisken, ett slags samriskengagemang där staten normalt garanterar ersättning för huvuddelen av kreditförlusten men där institutet alltså inte kan kräva ut kompensation för hela förlusten av staten utan slutligen får svara för någon del själv.

Det är uppenbart att kreditinstituten får större incitament till att göra en omsorgsfull prövning av om kredit kan beviljas och till att tillräckligt noggrant följa företagets verksamhet under kredittiden, om de har att bära en självrisk. Vad särskilt angår själva kreditprövningen gäller visserligen överlag att bankerna skall medge kredit åt ett företag, endast om detta kan på goda grunder förväntas infria låneförbindelsen. I praktiken är det dock naturligt att prövningen blir något mindre omsorgsfull, om det föreligger full garanti för allt som låntagaren inte kan klara.

Ett samriskengagemang av nu angivet slag förutsätter att bedömningen både vid beviljandet och uppföljningen av krediten sker på ett affärsmässigt och bankmässigt sätt. Det kan givetvis inte krävas att banker och andra kreditgivare skall medverka annars. Har företaget råkat i ekonomiska svårigheter och kan det befaras att det inte kommer att infria låneförbindelsen, bör kreditinstitutet såsom långivare kunna besluta att säga upp lånet, detta med hänsyn till den självrisk institutet har. Med en sådan ordning kan inte invändningar av det slag som framfördes mot tanken på samrisklån riktas mot det samriskengagemang som här diskuteras.

Klart är att utrymmet för staten att gå in med garantier blir mindre, om kreditinstituten skall bära en självrisk, dvs. själva svara för en del av ev. slutlig förlust på engagemanget. Bl.a. kommer bankerna, som inte behöver ha någon kapitaltäckning alls för sådana fordringar som staten helt och hållet garanterar, att behöva ha täckning för självrisken. Kreditinstituten har visserligen möjlighet att betinga sig ersättning men kan inte förväntas ställa upp i samma utsträckning som när staten svarar för 100 % av den resterande skulden. Detta är emellertid en konsekvens av själva konstruktionen med samriskengagemang.

Utredningen föreslår alltså att kreditinstituten skall bära en självrisk när det gäller statligt garanterade lån. Storleken av denna bör bestämmas till vad som kan behövas för att skapa de incitament för institutens handlande varom utredningen talat i det föregående. Självrisken kan lämpligen bestämmas till 25 % i normala fall. Det bör vara möjligt att i vissa fall ha en högre självrisk än så. Det kan diskuteras om det också skall vara möjligt att dispensera från kravet på minst 25 % självrisk och minska kravet. Att låta kravet helt bortfalla anser utredningen principiellt sett olämpligt. Utredningen avstår också från att lägga fram något förslag om dispens från kravet på 25 % självrisk.

Den del kreditinstitutet självt bör svara för bör i princip beräknas som en andel av den slutliga förlusten på lånet, dvs. det oguldna restbelopp som finns sedan man försökt förmå gäldenären att betala, vidtagit indrivningsåtgärder och utnyttjat tillgängliga säkerheter samt i förekommande fall bevakat rätten till betalning i konkurs eller ackordsuppgörelse. Detta betyder som berörs på annat ställe i betänkandet inte att saken alltid måste drivas så långt att andra möjligheter konstateras vara uttömda, innan kreditinstitutet kan göra anspråk på den garanterade andel staten svarar för.

10.4 Bevakning av annat stöd än garanti

Utredningens förslag i närmast föregående avsnitt innebär att kreditinstituten i allt väsentligt kommer att handha bevakning, inkl. uppföljning, av de statliga garantierna på de stödområden förslaget omfattar. Myndigheternas uppgifter i fråga om garantierna skulle närmast bestå i att ha kontakt och samråd med kreditinstituten och följa de stödmottagande företagen med hjälp av den redovisning för verksamheten som dessa skall lämna m.m. När det gäller bevakningen av lån och bidrag ligger ansvaret på stödmyndigheterna själva. Även om utredningens uppdrag i främsta rummet gäller de statliga garantierna, skall den kunna lägga fram förslag rörande bevakningen av lån och bidrag, om så befinns vara behövligt. Inom ramen för utredningens uppdrag och med hänsyn till den begränsade tid som stått till buds sedan tilläggsdirektiven erhölls har utredningen dock inte underlag för att föreslå några mer genomgripande organisatoriska eller andra förändringar i denna del.

Bevakningen i fråga om lån och bidrag avser dels att stödmottagaren använder de mottagna medlen på avsett sätt, dels att statens rätt tillvaratas när det gäller betalning av räntor och amorteringar samt återkrav och andra åtgärder beträffande lämnat stöd, främst i fall då stödmottagaren har åsidosatt sina skyldigheter. I samband med återkrav uppkommer ibland också frågan om staten bör efterge sitt anspråk.

I tidigare avsnitt (6 och 8.2) har utredningen berört frågan om bevakning av statens rätt på grund av statliga fordringar i allmänhet och redogjort närmare för bevakningen av stödärenden. Beträffande nu gällande ordning kan också nämnas att det finns en särskild förordning om uppföljning i vissa fall, förordningen (1982:680) om uppföljning av beviljat stöd i vissa fall. Förordningen gäller i fråga om regionalpolitiskt

stöd (med visst undantag), industrigarantilån, garanti för bankgaranti och hotellgarantilån. Den rutinmässiga uppföljningen handhas av de regionala utvecklingsfonderna. Fonderna skall därvid hålla kontakt med länsstyrelsen, länsarbetsnämnden, kronofogdemyndigheten, banker samt näringslivets och arbetsmarknadens organisationer. De skall omedelbart anmäla till länsstyrelsen när det bedöms föreligga en påtaglig risk för att syftet med stödet förfelas och när statens risk för förlust ökas avsevärt. Länsstyrelser som får kännedom om en sådan risk skall vidta de åtgärder som är motiverade och kan hänskjuta ärenden till statens industriverk. Länsstyrelsen skall samråda med nämnda regionala myndigheter och rapportera sina åtgärder till industriverket. Verket avgör hänskjutna uppföljningsärenden men kan i viss utsträckning även hänskjuta sådana till regeringen.

Utredningar har tidigare gjorts och förslag lagts fram för att komma till rätta med brister i det statliga bevakningsoch uppföljningsarbetet. Företagsobeståndskommittén (SOU 1979:91) föreslog att den expertgrupp i regeringskansliet som sysslade med obeståndsärenden rörande stödmottagande företag skulle ersättas av en samrådsdelegation, knuten till industriverket. Delegationen skulle bestå av bl.a. företrädare för arbetsmarknadsstyrelsen och industriverket. På regional nivå föreslogs en beredningsgrupp vid länsstyrelsen för uppföljning av obeståndsärenden. Utvecklingsfonden skulle vara skyldig att biträda beredningsgruppen. - I samband med organisationsförändringar som innebar att uppgifter överfördes från industridepartementet till industriverket upplöstes expertgruppen. I övrigt har kommitténs förslag inte genomförts.

Riksrevisionsverket (RRV) har i enlighet med regeringens uppdrag år 1983 gjort en förstudie "Översyn av statlig låneverksamhet m.m." och år 1984 avgett en rapport "Översyn av

vissa låneformer m.m." (Dnr 1984:198,199). RRV fann vissa brister i bevakningen och uppföljningen av bidrag och lån. Enligt RRV:s mening borde stöd till investeringar och allmän resursförstärkning kunna skäras ned för att stimulera till bättre planering och prioritering. Vidare borde en enklare organisation av stöden övervägas så att man fick en bättre överblick av systemet och en rationellare stödhantering. I 1984 års rapport finns ett förslag om att statlig långivning skulle överföras till kreditinstituten, varvid staten skulle ställa garanti gentemot dessa för lånens betalning. - RRV:s förslag behandlas i regeringskansliet.

En möjlighet som har övervägts i tidigare utredningar är att bevakning och uppföljning skulle koncentreras till ett mindre antal statliga organ. Det är i dag ett mycket stort antal myndigheter som var för sig sköter dessa uppgifter. Den invändning som kan göras och som har gjorts mot denna tanke är att den kännedom om sakförhållandena och den sakkunskap som varje stödmyndighet har förvärvat vid hanteringen av stödärendena också behövs vid det fortlöpande bevaknings- och uppföljningsarbetet. Samma invändning kan göras mot att bevakningsarbetet överförs till ett av staten bildat företag eller något privat företag. Det bör dock anmärkas att - som framgår av vad som sagts i avsnitt 6 om bl.a. länsstyrelsernas och JK:s uppgifter - ärenden som gått så långt att rättegång måste inledas kan och skall hanteras av särskilda instanser enligt därom givna bestämmelser.

Utredningen föreslår att det i den förordning som bör gälla gementsamt för så många stödområden som möjligt tas in vissa bestämmelser som rör bevakningen av lån och bidrag. Dessa innebär att stödmottagaren skall fortlöpande lämna redovisningar för sin verksamhet och för hur stödet utnyttjas, ge myndigheterna tillfälle att granska eller låta granska verksamheten samt lämna kompletterande upplysningar. Större för-

ändringar inom verksamheten skall rapporteras. De myndigheter som bevakar statens rätt på grund av beviljat stöd skall normalt, i samband med ackord eller annars, kunna efterge statens rätt.

I det f.n. rådande systemet där ett stort antal stödmyndigheter själva sköter bevakning och uppföljning av ärendena, skulle det vidare enligt utredningens mening vara av värde om de hade möjlighet att vända sig till en central instans i frågor rörande bevakning av stöd. Denna skulle endast ha en rådgivande funktion. Kontakter borde kunna tas med denna i informella former. I denna instans skulle finnas kunskap om samtliga stödområden. Lämpligen borde den knytas till statens industriverk. I denna delegation skulle finnas företrädare för andra centrala myndigheter, t.ex. lantbruksstyrelsen, på vars område det förekommer statlig stödgivning till näringslivet.

10.5 Återkrav av statsbidrag

Av praktiska skäl är det nödvändigt att ekonomiska mellanhavanden ordnas inom rimlig tid. I lag, preskriptionslagen (1981:130), har därför bestämts en viss tid inom vilken en borgenär måste kräva gäldenären eller åtminstone påminna honom om skulden. Om borgenären försummar detta, preskriberas fordringen, vilket innebär att gäldenären inte kan tvingas att betala. Denna preskriptionstid är vanligen tio år, räknat från fordringens tillkomst. Detta gäller även om fordringen inte skulle förfalla till betalning inom tioårstiden. Om gäldenären gör en avbetalning eller på annat sätt erkänner skulden, börjar en ny preskriptionstid löpa den dagen detta skedde.

Preskriptionen avbryts framför allt genom att borgenären kräver gäldenären på betalning eller påminner om fordringen.

Preskriptionsavbrott sker först när gäldenären mottar kravet eller påminnelsen.

Preskriptionslagen gäller i fråga om preskription av fordringar, i den mån inte annat följer av vad som är särskilt föreskrivet. Det innebär att bestämmelserna inte gäller i sådana fall då en specialpreskriptionsregel är tillämplig på en fordran och inte heller då det av förarbeten eller rättspraxis till en viss bestämmelse följer att en fråga skall bedömas på ett annat sätt än som anges i preskriptionslagen (se Forsström, Preskription av fordringar s. 17). Bestämmelserna gäller såväl fordringar som grundas på avtal som utomobligatoriska anspråk och fordringar som grundar sig direkt på lagbestämmelser (se Forsström, a.a. s. 17).

Som huvudregel gäller som redan nämnts att den allmänna preskriptionstiden är tio år räknat från fordringens tillkomst. I fråga om s.k. konsumentfordringar (dvs. fordringar som avser en vara, tjänst eller annan nyttighet som en näringsidkare i sin yrkesmässiga verksamhet tillhandahållit för huvudsakligen enskilt bruk) gäller dock en treårig preskriptionstid. Det finns också specialregler för fordringar på pension m.m. Dessa specialregler saknar intresse i nu förevarande sammanhang.

Preskriptionstiden räknas från fordringens tillkomst även om fordringen är beroende av ett villkor. Det saknar betydelse när villkoret uppfylls. Preskriptionstiden räknas ändå från dagen för avtalet eller den motsvarande dag fordringen anses tillkommen. Sålunda räknas t.ex. preskriptionstiden för en fordran som grundar sig på en vitesklausul eller liknande från tidpunkten för avtalet, oavsett när den omständighet inträffar som utlöser kravet på betalning av vite. Detta gäller oavsett om fordringen är av civilrättslig eller offentligrättslig art (se bl.a. Forsström, Preskription av

fordringar s. 26, Rodhe, Obligationsrätt s. 666, Herlitz, Förvaltningsrättsliga förpliktelser s. 596 och Sundberg, Allmän förvaltningsrätt s. 67).

I rättsfallet, NJA 1932 s. 272 B, gällde frågan när preskriptionstiden börjat löpa i fråga om skyldighet att återbetala ett uppburet statsbidrag. Preskriptionstiden ansågs böra räknas från tidpunkten för bidragets utbetalande, inte från tidpunkten för bristande uppfyllelse av villkor för bidraget.

Den i rättsfallet skisserade principen har i doktrinen diskuterats bl.a. av Jägerskiöld (Om ansvaret för gatubyggnadskostnadsavgifter, Förvaltningsrättslig tidskrift 1960 s. 21). Jägerskiöld anför bl.a. följande.

"Visserligen har man t.ex. i anledning av rättsfallet NJA 1932, s. 272 för allmänna arvsfondens del sökt bevaka alla fall av ändamålsbestämda eller villkorade bidrag så, att möjligheten till återkrav hålles öppen även genom preskriptionsavbrytande åtgärd inom tio år från utbetalningsdagen. Men konsekvent torde en dylik praxis icke vara genomförd i statsförvaltningen, något som skulle förorsaka mycket arbete med avsevärd kostnad alldeles bortsett från den oklarhet som ofta råder om återkravsmöjlighet och förutsättningar härför. JK har väl nyligen i yttrande funnit det sannolikt, att preskriptionstid kan räknas från bidragets utbetalningsdag, även i fall, där återkravet grundats å att en kanske långt tidigare fastställd ändamålsbestämmelse icke iakttagits, eventuellt på grund av senare ändrade förhållanden, t.ex. upphört behov av viss sjukvård (så i fråga om tuberkulos). Kronan skulle i dylika fall icke kunna göra gällande återkrav om den icke systematiskt genom bevakning vart tionde år brutit preskriptionen ett resultat, som dock synes ligga ganska långt från den i NJA 1932, s. 272 åsyftade situationen. Det synes därför, som om man redan de lege lata skulle kunna ifrågasätta riktigheten härav med hänsyn till att återkravsmöjligheten i dessa fall är så oviss vid tiden för statsbidragets utbetalande, till skillnad mot läget i nämnda rättsfall. De lege ferenda synes det dock angeläget att härutinnan skapa klarhet. Möjligen borde preskriptionsproblemet i den offentliga rätten lösas efter en systematisk undersökning av de relevanta intressena."

I förarbetena till preskriptionslagen diskuterades bl.a. behovet av en längre preskriptionstid beträffande vissa typer av fordringar. I prop. 1979/80:119 uttalades därvid bl.a. följande (se s. 4)

"När det gäller ersättning för kontraktsbrott förekommer ofta att förutsättningarna för att ersättning skall utgå anges i avtalet. Det innebär i många fall att ersättningsskyldigheten är beroende av att en viss omständighet inträffar vid en framskjuten tidpunkt. Exempel på detta är ersättningsanspråk som grundar sig på en vitesklausul eller en garantiutfästelse. Men även när verkningarna av kontraktsbrott inte regleras i avtalet, är en fordran på grund av kontraktsbrott normalt beroende av någon omständighet som inträffar kortare eller längre tid efter avtalets ingående.

Accepterar man tioårspreskriptionen som huvudregel i fråga om utomobligatoriskt skadestånd, bör man kunna göra det också när det gäller ersättning på grund av kontraktsbrott. I själva verket torde behovet av en möjlighet till förlängning av preskriptionstiden vara betydligt mindre i kontraktsförhållanden, eftersom avtalsparter som regel har större möjligheter att förutse konsekvenserna och vid behov vidta erforderliga åtgärder. Inte sällan är rätten till ersättning tidsbegränsad på grund av avtal. På vissa områden gäller dessutom särskilda inskränkningar enligt lag.

Utredningens direktiv är ett bland många uttryck för att statsmakterna utvecklat en alltmer affärsmässig syn på det statliga stödet till näringslivet. Vad gäller stödformen statsbidrag leder ett sådant synsätt till att staten bör försöka förbättra sina möjligheter att kräva tillbaka felaktigt använda statsbidrag. Detta kan ske bl.a. genom att preskriptionstiden räknas med utgångspunkt i den tidpunkt då bidraget användes på annat än avsett sätt och inte som nu, från den tidpunkt då statsbidraget betalades ut.

De former av statsbidrag som är föremål för utredningens översyn utgör bara en mindre del av de budgetfinansierade statsbidragen. Övervägande skäl talar för att preskriptionsproblemet vad gäller statsbidrag bör lösas enligt en enhetlig princip gällande samtliga statsbidrag. Utredningen förordar

att denna fråga blir föremål för närmare överväganden i annat sammanhang.

10.6 Rätten att överklaga; regeringen som beslutsinstans i stödärenden

Statliga myndigheters beslut anses kunna överklagas, även om uttryckliga besvärsbestämmelser saknas, något som dock är sällsynt. Saknas regler om rätt att överklaga anses vidare gälla att myndigheternas beslut kan överklagas i sista hand hos regeringen; en rätt att "gå till kungs" anses sedan gammalt gälla. Vanligen är frågan i vad mån talan mot statliga myndigheters beslut får föras löst genom uttryckliga regler i den författning som innehåller de materiella reglerna på förvaltningsområdet i fråga. Vad angår regeringen som instans föreskrivs det i många specialförfattningar att talan får föras hos regeringen. Vidare är att märka en föreskrift i allmänna verksstadgan (1965:600), som tillämpas på ett mycket stort antal statliga myndigheter. Enligt 18 § i stadgan anförs besvär över dessa myndigheters beslut hos regeringen, om ej annat är särskilt föreskrivet. Enligt särskild lagstiftning är t.ex. i många mål regeringsrätten sista instans och ej regeringen.

Frågan om rätt att överklaga har lösts på växlande sätt i de författningar om statligt stöd som utredningens uppdrag avser. I en del fall föreskrivs att beslut enligt förordnigen inte får överklagas. I andra fall får talan föras i en högre instans. I åter andra fall finns det två instanser för överklagande. Som högsta administrativa instans förekommer i åtskilliga fall regeringen, däremot inte regeringsrätten eller annan förvaltningsdomstol. Reglerna om rätt att överklaga enligt stödförordningarna redovisas gruppvis i det följande. Enligt följande förordningar eller regeringsbeslut får beslut om stöd inte överklagas och prövas alltså endast i

en instans, som anges inom parentes efter resp. förordning eller motsvarande:

förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti (överstyrelsen för civil beredskap, ÖCB), brev den 15 december 1972 rörande försörjningsberedskapen på beklädnadsområdet (ÖCB och i vissa fall regeringen), regeringsbeslut den 30 april 1981 om säsongskredit till läderskoföretag (ÖCB), förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd (statens kulturråd resp. statens industriverk, SIND), förordningen (1977:395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandel (styrelsen för Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag), förordningen (1977:387) om investeringsgaranti (SIND), förordningen (1982:682) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond (SIND), förordningen (1983:619) om glesbygdsstöd (länsstyrelsen; dock med undantag för sådana ärenden där länsstyrelsen överlämnat prövningen till lantbruksnämnden, länsarbetsnämnden eller utvecklingsfonden; besvär kan i sådana ärenden anföras hos länsstyrelsen), förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m. (delegationen för strukturfrågor inom vissa branscher), förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol (regeringen), förordningen (1981:660) om lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin (SIND och i vissa fall regeringen), förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m. (energiverket) och förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln (Bokbranschens finansieringsinstitut aktiebolag).

I en del författningar saknas särskilda besvärsregler men allmänna verksstadgan gäller för den beslutande myndigheten, varför regeringen är besvärsinstans. Dessa författningar eller motsvarande är rennäringsförordningen (1971:438) (i vissa fall beslutar regeringen dock direkt efter underställning), kungörelsen (1948:367) med vissa bestämmelser rörande

statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m.m., kungörelsen (1954:311) om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål, kungörelsen (1966:560) om stöd av hästaveln m.m. (särskilda besvärsregler saknas såvitt gäller statligt stöd), förordningen (1976:208) om statligt stöd till skärgårdsföretag, kungörelsen (1953: 242) angående statsgaranti för försöksfiske, förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd, förordningen (1978:507) om industrigarantilån m.m. (i vissa fall beslutar regeringen dock direkt efter underställning), statsrådprotokoll den 30 juni 1965 (statlig garanti för lån till turisthotell) och förordningen (1959:369) om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning.

Inom den grupp av stödförfattningar som innehåller särskilda regler om rätt att överklaga finns i ett antal fall en treinstansordning, där regeringen utgör den högsta instansen. En sådan ordning innehåller förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering (underinstanser lantbruksnämnd och lantbruksstyrelsen; i vissa fall beslutar regeringen direkt efter underställning), förordningen (1979: 427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering (lika med närmast föregående förordning), förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket (underinstanser skogsvårdsstyrelse och skogsstyrelsen), förordningen (1985: 439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m. (underinstanser fiskenämnd och fiskeristyrelsen; i en särskild grupp av ärenden som avgörs av en arbetslöshetskassa, är fiskeristyrelsen enda besvärsinstans), förordningen (1981:537) om statligt stöd till fritidsfisket (underinstanser fiskenämnd och fiskeristyrelsen i den mån styrelsen bemyndigat nämnderna att avgöra ärenden; annars är fiskeristyrelsen enda instans under

regeringen), förordningen (1978:516) om statligt stöd till fiskets rationalisering m.m. (lika med närmast föregående förordning), förordningen (1977:174) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag (underinstanser lantbruksnämnd och lantbruksstyrelsen i den mån styrelsen har bemyndigat nämnderna att avgöra ärenden; annars är lantbruksstyrelsen enda instans under regeringen), förordningen (1979:1141) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag (lika med närmast föregående förordning), förordningen (1982:677, omtryckt 1985: 648) om regionalpolitiskt stöd såvitt avser vissa ärenden om sysselsättningsstöd (underinstanser länsarbetsnämnd och SIND).

Regler om rätt att överklaga finns i andra stödförfattningar enligt följande; instansordningen anges inom parentes: förordningen (1975:632) om arbetsmiljöförbättringar (regional utvecklingsfond - SIND), förordningen om regionalpolitiskt stöd (SIND - regeringen; ett stort antal ärenden prövas dock av länsstyrelsen eller den regionala utvecklingsfonden, vilkas beslut ej får överklagas; vidare gäller att vissa ärenden avgörs av regeringen direkt; i fråga om sysselsättningsstöd gäller särskild instansordning, se föregående stycke), förordningen (1980:402) om stöd för offentliga karantäner för djur (lantbruksstyrelsen - regeringen), förordningen (1978: 105) om statligt stöd till trädgårdsföretag med produktion av rosor och nejlikor (lantbruksstyrelsen - regeringen), förordningen (1977:497) om statlig kreditgaranti till svenskt rederiföretag (såvitt avser utfästelse om kreditgaranti vid ett senare tillfälle: nämnden för fartygsgarantier - regeringen; i övriga ärenden beslutar riksbanksfullmäktige; nämnden och fullmäktige kan i vissa fall hänskjuta ärenden till regeringen för prövning), förordningen (1980:461) om värdegaranti för fartyg (lika med närmast föregående förordning).

Utredningens förslag till gemensam förordning bör enligt direktiven omfatta bestämmelser om bl.a. rätt att överklaga.

Särbestämmelser för olika stödformer bör undvikas i möjligaste mån.

Att sammanjämka alla i stödförfattningarna förekommande regler om rätt att överklaga till en gemensam bestämmelse är uppenbarligen inte möjligt. Som framgått är reglerna mycket olikartade dels därigenom att talan inte får anföras alls i ett antal fall, dels därigenom att instanserna växlar; förutom regeringen förekommer som instanser lantbruksstyrelsen, skogsstyrelsen och fiskeristyrelsen på jordbruksområdet och statens industriverk när det gäller stöd åt industriföretag m.m.

I de fall där möjligheten att överklaga är avskuren kan det bero på att den beslutande myndigheten är särskilt inrättad för att göra en definitiv prövning av ärendena i fråga eller att det i varje fall inte ansetts möjligt att anordna en ordning som skulle leda till bättre och säkrare resultat än vad den beslutande myndigheten kommer till. Förbudet mot överklagande bör inte utvidgas till andra stödområden, där inte särskilda skäl för ett eninstanssystem finns. Vidare är det klart att de nyss nämnda centrala myndigheterna måste vara kvar som instanser på de sakområden de är ansvariga för.

På grund av det sagda är utredningen hänvisad att endast föreslå jämkningar i de olika stödförfattningarnas bestämmelser om rätten att överklaga. Det är framför allt i två hänseenden bestämmelserna skulle kunna justeras, nämligen dels i fråga om rätten att klaga hos regeringen, dels i fråga om möjligheten att klaga på myndighetens beslut som gäller tillvaratagande av statens rätt när ett stödprojekt har gått snett och staten t.ex. har att bevaka sin fordran i stödtagarens konkurs.

Hanteringen av de statliga stödformerna bör enligt direktiven läggas på myndighetsnivå och endast undantagsvis på regeringsnivå. Detta betyder att utredningen har att granska bl.a. de fall där regeringen beslutar ensam - antingen direkt på grund av lag eller författning eller efter det underlydande myndighet underställt saken regeringens prövning. Det finns emellertid först och främst anledning att överväga om rätten att klaga hos regeringen kan begränsas mer än som hittills skett i stödförfattningarna.

Sedan många år pågår ett arbete för att söka avlasta regeringen från handläggningen av mer rutinbetonade ärenden och ärenden av löpande natur (jfr betänkandet Ds Ju 1982:14 Färre besvärsärenden hos regeringen, betänkandet Ds SB 1983:1 Det fortsatta delegeringsarbetet i regeringskansliet, betänkandet Ds SB 1984:3 Det fortsatta delegeringsarbetet i regeringskansliet II. Trafiktillstånd och lokala trafikföreskrifter och Erik Berggren Att delegera regeringsärenden, Publica 1983). Vad särskilt angår besvärsärendena har riksdagen godkänt vissa riktlinjer för en systematisk översyn av möjligheterna att överklaga myndighetsbeslut till regeringen (jfr prop. 1983/84:120). Departementschefen konstaterade i fråga om behovet att minska regeringens uppgift som besvärsinstans:

Det finns numera helt andra förutsättningar än tidigare för en kvalificerad besvärsprövning under regeringsnivån. Besvärsrätten har för det mesta lämnats obeskuren, även när saken kan prövas i två eller t.o.m. tre instanser under regeringen. Prövning i för många instanser är oläglig från statsfinansiell synpunkt. Med för många instanser riskerar man att ärendenas slutliga avgörande fördröjs på ett sätt som är betänkligt från rättssäkerhetssynpunkt. Den nuvarande regleringen brister i konsekvens och enhetlighet. Trots de ansträngningar som i skilda sammanhang har gjorts för att vända utvecklingen har antalet besvärsärenden ökat. För att statsråden och departementen skall få mer tid för större och mera övergripande frågor måste antalet besvärsärenden hos regeringen begränsas. Alltför många besvärsärenden innebär risk för att regeringens prövning i en stor del av ärendena i praktiken kommer att göras av departementstjänstemän. Möjligheterna att minska antalet besvärsärenden genom avregleringar är begränsade.

Enligt de riktlinjer riksdagen godkände bör man ställa sig bl.a. följande frågor när det gäller rätten att överklaga hos regeringen. Behövs det en politisk styrning eller är prövningens huvudsakliga funktion att tillgodose ett rättsskyddsbehov? Bör beslutet över huvud kunna överklagas? Kan saken prövas i två instanser under regeringen (eller finns det särskilda skäl mot det med hänsyn till behovet av politisk styrning av praxis eller av en för hela landet likformig praxis)? Kan beslutanderätten flyttas ner i de ärenden som regeringen prövar som andra instans (så att nuvarande första instans blir besvärsinstans i stället)? Kan någon central förvaltningsmyndighet överta uppgiften? Är överlämnande av ärenden till regeringen en lämpligare lösning (den myndighet som normalt beslutar i ärendena åläggs att överlämna särskilt viktiga ärenden)?

Mot denna bakgrund föreslår utredningen att rätten att överklaga i flertalet av de tidigare berörda treinstansfallen begränsas så att vederbörasnde centrala myndighet, bl.a. lantbruksstyrelsen blir slutinstans. Fråga är om stöd till enskilda jordbrukare och andra företagare. De belopp stöden avser kan vara förhållandevis måttliga; det är inte rimligt att regeringen skall pröva besvär i ärenden angående stöd med relativt lågt belopp och utan principiella frågor involverade. Förutsättningarna för stöd är vidare noga angivna i författningarna och regelsystemet i övrigt ganska detaljerat. Inom de båda instanser där prövning skulle ske finns särskild expertis och sakkunskap som med förtroende kan anförtros denna. Den politiska styrning av praxis som kan behövas kan utövas av regeringen genom att myndigheterna kan överlämna ärenden till regeringen för prövning. Enligt utredningens mening bör - i den mån bestämmelse härom ej redan finns - även en skyldighet uppställas för myndigheterna att underställa regeringen ärenden av större principiell betydelse eller annars av särskild vikt. Det bör nämnas att vissa

av nu aktuella regler redan tagits upp i 1983 års betänkande om det fortsatta delegeringsarbetet i regeringskansliet. Skäl motsvarande de här nämnda har där anförts för en delegering men någon sådan har hittills inte genomförts.

Några av förordningarna gäller numera endast övergångsvis, dvs. de tillämpas på tidigare beviljat stöd men nya ansökningar om stöd kan inte göras enligt dessa förordningar. Detta avser förordningen om statligt stöd till fritidsfisket, förordningen om statligt stöd till fiskets rationalisering, m.m. och de båda förordningarna om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag. Beträffande dessa förordningar finns knappast anledning att nu slopa regeringen som besvärsinstans; besvärsfrekvensen måste vara mycket liten.

I den tredje gruppen författningar är reglerna om rätt att överklaga av olika typer. Av skäl motsvarande dem som anförts i fråga om treinstansfallen kan diskuteras om regeringen där skulle kunna slopas som instans och ersättas med en ny tvåinstansprövning. Någon ändring bör dock ej göras i förordningen om statligt stöd till trädgårdsföretag med produktion av rosor och nejlikor, vilken är på visst sätt tidsbegränsad, eller i förordningarna om kreditgaranti till svenskt rederiföretag resp. värdegaranti för fartyg, vilka förordningar torde avse stöd med förhållandevis höga belopp. Vad beträffar förordningen om regionalpolitiskt stöd har utredningen i det föregående föreslagit en ändring såvitt avser de ärenden om sysselsättningsstöd där länsarbetsnämnden är första instans. Den ändring som i övrigt kan tänkas skulle avse instansordningen SIND - regeringen. Möjligheterna att begränsa rätten att överklaga på detta område har emellertid ganska nyligen övervägts och resulterat i att länsstyrelsernas beslut angående investeringsbidrag och lokaliseringsstöd liksom de regionala utvecklingsfondernas beslut angående regionalpoli-

tiskt utvecklingskapital inte får överklagas. Denna ordning infördes i samband med att länsstyrelserna fick beslutanderätt i ärenden av angivna slag. Därvid åberopades behovet av att förenkla beslutsfattandet och förkorta handläggningstiderna (prop. 1984/85:115 s. 74 och 75). Utredningen finner inte anledning att i frågasätta den avvägning som sålunda gjorts när det gäller rätten att överklaga och föreslår ingen ändring av ordningen SIND - regeringen i ärenden av nu aktuella slag.

När reglerna om rätt att överklaga i de olika stödförordningarna har utformats torde detta ha skett främst med tanke på de fall där sökanden fått avslag på en ansökan om stöd. Det förekommer enligt vad utredningen har inhämtat i ej ringa utsträckning att talan också anförts i situationer där staten har måst infria ett åtagande om garantier eller ett statligt lån ej blivit betalt och där staten har att bevaka sina intressen i ackordsförhandlingar, konkurs eller vid domstol. Talan mot beslut om åtgärder som staten vidtar för att bevaka sina intressen kan ofta ha till syfte att fördröja det pågående rättsliga förfarandet. Enligt utredningens mening bör det skydd mot oriktiga åtgärder som finns i gällande civilprocessuella och exekutionsrättsliga regler vara tillräckligt. Möjligheten att klaga även i administrativ ordning i dessa sammanhang bör således enligt utredningens mening kunna överlag tas bort ur stödförfattningarna. Utredningen föreslår därför att en begränsning av denna innebörd införs i reglerna om rätt att överklaga.

Vad slutligen angår de stödärenden som regeringen enligt nu gällande bestämmelser prövar, inte som besvärsinstans efter överklagande utan som första och enda instans antingen direkt på grund av författning eller efter underställning, så har utredningen granskat dessa fall men - med undantag för något eller några fall av mindre betydelse, vilka berörs i samband

med följdändringarna - inte funnit tillräckliga skäl att föreslå att beslutanderätten förs över på någon underordnad myndighet. I flera fall har regeringen hand om prövningen enligt förordningar som upphävts och numera bara gäller i fråga om tidigare beviljat stöd. Dessa fall innebär ingen nämndvärd belastning på departement/regering. I andra fall är det fråga om ärenden av stor principiell betydelse eller annars av särskild vikt.

10.7 Avgifter på statligt stöd till näringslivet

Nedan berörs ej garantier utfärdade av affärsverken och exportkreditnämnden vilka inte omfattas av utredningens uppdrag.

Förlusterna inom garantisystemet uppstår vid olika tidsperioder för olika branscher. Orsaken kan vara strukturella förändringar, konjunktursvängningar, räntenivåer, omfattningen av annat statligt stöd etc. Att differentiera avgiftsnivån efter dessa företeelser är inte praktiskt möjligt. Garantierna är i allmänhet också relativt långfristiga vilket motiverar att man bibehåller en genomsnittlig stabil avgiftsfördelning och avgiftsnivå. De flesta har beviljats före 1980. Även dessa äldre garantier är som statsmakterna beslutat i normalfallet avgiftsbelagda.

För att undvika administrativt dubbelarbete för staten bör bankerna svara för underlaget för beräkningen av garantiavgifterna. Det är då att att föredra att denna avgift tas ut i förskott såsom nu i allmänhet sker. Avgift bör löpa från den tidpunkt då statens risktagande börjar, dvs. när garantin tas i anspråk. Räntevinsterna för staten av en tidig avgiftsuppbörd bör också beaktas.

Avgiftsnivån bör om möjligt vara densamma över längre tidsperioder. Nivån bör fastställas i den föreslagna förordningen så att hela hanteringen av garantiverksamheten regleras i samma förordning. Den kan självfallet ändras genom särskilt beslut av regeringen som därigenom har möjlighet att långsiktigt anpassa nivån till genomsnittliga förluster under längre tidsperioder.

Utredningen finner att garantiavgiften liksom hittills i normalfallet bör uppgå till en procent i förskott av hela den utestående låneskulden. Om förlusterna genom infrianden av garantier i fortsättningen har samma omfattning eller ökar, finns det enligt utredningens mening anledning att överväga en ökning av garantiavgiften till mellan en och en halv och två procent. Avgift bör självfallet inte tas ut på den andel som utgörs av kreditinrättningarnas självrisk.

Beträffande avgifter för lån föreslår utredningen att 1983 års förordning om avgift för administration av vissa statliga lån ändras till att omfatta alla de låneformer som utredningen behandlar.

Införande av uppläggningsavgifter på kreditgarantier är enligt utredningens mening för närvarande inte aktuellt. Uppläggningsavgifter skulle missgynna garantier för korta lån och gynna garantier för långfristiga lån. En odifferentierad uppläggningsavgift skulle dessutom drabba garantier för små lån onödigt hårt medan den vid garantier för stora lån skulle vara i det närmaste negligerbar. En differentierad uppläggningsavgift vore svår att administrera och kan lika gärna inkluderas i garantiavgiften. Att inkludera den är från statens synpunkt det odiskutabelt mest rationella.

Utredningen har även övervägt möjligheten av att införa avgifter på garantiutfästelser.

Garantiutfästelser som inte utnyttjas till fullo inkräktar i onödan på statens kreditkapacitet. Det är därför önskvärt att motverka en sådan utveckling. Begränsningar torde i huvudsak kunna åstadkommas antingen genom ekonomiska incitament dvs. genom avgiftsbeläggning eller genom regler för utnyttjande av garantier.

Vid en avgiftsbeläggning torde det ligga närmast till hands att ta ut avgift på den del av garantin som står outnyttjad. Från kreditinrättningarnas sida har emellertid meddelats att de inte kan göra sådana beräkningar eftersom garantibeslutet som sådant inte kan läggas in i deras redovisningsregister. Därför kan inte heller garantiutfästelseavgifter tas ut av kreditinrättningarna. Staten måste ta ut avgifterna direkt från låntagarna.

Ett sådant förfarande skulle emellertid för staten medföra en omfattade fakturerings- och inkassoverksamhet som inte torde stå i rimlig proportion till de förhållandevis små avgifter som skulle tas ut på den stora mängden av garantier.

Regler för utnyttjande av garantier kan införas generellt utan några större problem. En uppföljning av hur stor del av resp. garanti som utnyttjas görs under alla förhållanden vid avstämningen av garanterad kapitalskuld mellan kreditinrättningar och myndigheter. En kontroll av att reglerna efterlevs finns således redan inbyggd i systemet och behöver inte medföra ytterligare administrativa insatser.

Utredningen finner därför att en garantiutfästelseavgift tills vidare inte bör tas ut. Utredningen har i sitt förslag till författning i stället byggt in regler som motverkar att garantier beviljas till onödigt höga belopp. I förslaget finns sålunda bestämmelser om att beviljat stöd förfaller om det inte utnyttjas inom viss tid eller enligt plan. Utred-

ningen förordar att om ytterligare uttag av avgifter övervägs det i första hand övervägs om inte en höjning av garantiavgiften är ett administrativt och från rationaliseringssynpunkt sett bättre alternativ.

Utredningen vill här också beröra frågan om uttag av avgift på äldre, f.n. ej avgiftsbelagda garantier.

Enligt statsmakternas beslut skall alla typer av statliga garantier vara avgiftsbelagda och avgifterna skall erläggas i förskott. Enligt uttalande av departementschefen i prop. 1986/87:100 bil 1 s. 47 skall även äldre garantier i normalfallet avgiftsbeläggas från och med den 1 juli 1987. Finansutskottet har anslutit sig till departementschefens bedömning (FiU 1986/87:10 s. 68). Finansutskottets betänkande har godkänts av riksdagen (rskr 122). För exportkreditgarantier, som inte omfattas av utredningens översyn, gäller dock inte dessa beslut. Beträffande affärsverken belastar infriade garantier driftsbudgeten och inte statsbudgeten. Affärsverken undantas därför från regeln om att samtliga statliga garantier skall vara avgiftsbelagda.

Jordbruksutskottet har efter det att finansutskottets betänkande FiU 1986:10 godkänts av riksdagen uttalat följande i betänkandet JoU 1986/87:16 (s. 4ff) över prop. 1986/87:100 bil. 11.

Den kreditgarantiavgift som nu tas ut på de kreditgarantier som lämnats efter budgetåret 1982/83 bör enligt propositionen fortsättningsvis, även på jordbruksdepartementets område, tas ut på samtliga beviljade kreditgarantier. Jordbruksministern anmäler att han återkommer till regeringen i denna fråga. Med reservation för att utskottet inte haft någon närmare information om hur den av jordbruksministern aviserade avgiften kommer att konstrueras ansluter sig utskottet till synpunkterna i motion Jo 224 att en avgift på redan beviljade kreditgarantier kan komma i konflikt med bestämmelserna i regeringsformen om förbudet mot de retroaktiv skattelagstiftning (jfr prop. 1978/79:195 s. 175). Huvudskälet till att

utskottet ställer sig tveksamt till en avgift av ifrågavarande slag är emellertid att den aktualiseras i ett läge med vikande lönsamheter i jordbruksnäringen och dessutom i första hand drabbar de mest skuldtyngda företagen. Utskottet anser för sin del att den i propositionen aviserade avgiften inte bör tas ut på kreditgarantier beviljade före budgetåret 1983/84. Finansutskottets uttalande utesluter enligt jordbruksutskottets mening inte att undantag från avgiftsbeläggning görs för kreditgarantier inom jordbruksdepartementets verksamhetsområde.

Jordbruksutskottets betänkande har godkänts av riksdagen (rskr 252).

Utredningen har vid utformningen av ändringar i följdförordningarna beaktat riksdagens ställningstagande.

10.8 Redovisning

Bland de frågor som utredningen enligt direktiven särskilt skall ta upp till prövning är frågor om löpande redovisning av garantier och redovisning av garantier till RRV. Utredningen skall särskilt uppmärksamma RRV:s arbete med regler för redovisning av kreditgarantiåtaganden i statliga myndigheters årsbokslut och med regeringens uppdrag till verket om att utarbeta ett redovisningssystem för den statliga kreditgarantiverksamheten.

Uppläggningen av den statliga redovisningen regleras i förordningen (1979:1212) med föreskrifter om statliga myndigheters bokföring (bokföringsförordningen). I RRV:s föreskrifter till 12 och 13 §§ i förordningen finns schema för balansräkningens uppläggning. Enligt dessa föreskrifter skall myndigheten redovisa anslagsförbindelserna i balansräkningen. RRV avser att precisera föreskrifterna om redovisning av ansvarsförbindelser.

Garantiavgifter, infriande av garantier och återbetalningar från tidigare infriade garantier redovisas i den ordinarie bokföringen såväl löpande som i årsbokssluten.

RRV ställer också krav på information för vidare sammanställning i budgetpropositionen. Informationen har hittills insamlats genom enkät. RRV har nu utvecklat ett ADB-baserat redovisningssystem för kreditgarantier som avses ersätta enkäterna.

Systemet är även utformat för att hantera myndigheternas löpande garantiredovisning. Systemet medger en snabbare avstämning mellan banker och myndigheter. Därmed torde också myndigheterna hinna föra in riktiga uppgifter i årsboksluten om garantiutfästelser och garanterad kapitalskuld. En förutsättning för detta är dock att alla garantiförvaltande myndigheter och kreditinrättningar ansluts till RRV:s garantiredovisningssystem. Utredningen föreslår att detta sker så snart som möjligt.

Enligt 18 § bokföringsförordningen skall fordringar som är osäkra, t.ex. regressfordringar till följd av kreditgarantiinfrianden och osäkra lånefordringar, upptas på aktivsidan i balansräkningen till det belopp varmed de beräknas inflyta. Det torde också vara möjligt att under vissa omständigheter redovisa fordran brutto på aktivsidan och avsätta en reserv på passivsidan. Ett sådant förfarande kan vara nödvändigt t.ex. vid förhandlingar med gäldenärer.

RRV är i sin egenskap av central myndighet för redovisning huvudman för system S och alla andra generella redovisningssystem för statsförvaltningen såvida annat inte bestämts i särskild ordning.

Så länge hanteringen av kreditgarantierna är decentraliserad till ett flertal myndigheter bör RRV naturligen vara huvudman för kreditgarantiredovisningssystemet. Det bör emellertid erinras om att statliga myndigheter enligt bokföringsförordningen ansvarar för sin egen redovisning och att myndighetens

redovisning också inkluderar redovisningen av kreditgarantier.

Utredningen har i förslaget till förordning om statligt stöd till näringslivet tagit in en bestämmelse om myndigheternas skyldighet att redovisa garantierna i ett centralt redovisningssystem för vilket RRV är huvudman.

10.9 Garantier för pensionsåtaganden

Enligt direktiven skall utredningen även bedöma i vad mån statliga garantier för pensionsåtaganden hos vissa statliga organisationer och företag bör regleras i den enhetliga garantiförordningen.

De pensionsåtaganden som åsyftas torde vara pensionsåtaganden hos bolag som tillämpar grunderna för de statliga pensionsbestämmelserna.

Enligt vad utredningen inhämtat förekommer sådan garanti vid Svenska Tobaks AB och AB Vin- och Spritcentralen.

Det finns en del statliga garantier som inte regleras i någon författning. Regeringen har nämligen i en del konkreta fall beslutat medge garantier. Dessa garantier är alltså tillkomna genom s.k. förvaltningsbeslut och är ej reglerade i författning. De statliga garantierna för pensionsåtaganden i Svenska Tobaks AB och AB Vin- och Spritcentralen är exempel på sådana förvaltningsbeslut.

AB Vin- och Spritcentralen har förordat att den statliga garantin för pensionsåtaganden i bolaget avvecklas och därvid åberopat att den inte längre är behövlig. Utredningen delar denna uppfattning. Då även Svenska Tobaks AB:s garanti synes vara obehövlig numera, förordar utredningen att det övervägs

om inte den garantin också kan avvecklas. Skulle garantierna inte avvecklas ligger det nära till hands att i fråga om dessa ta ut samma avgifter som enligt 15 § i utredningens förslag till gemensam förordning.

11 AVSLUTANDE SYNPUNKTER

Som tidigare påpekats har en mängd organ tillskapats och resurser använts för att kanalisera statligt stöd till industrin och övriga delar av näringslivet. Detta stöd utgår i form av ekonomiska insatser och serviceåtgärder av skilda slag.

Det ekonomiska stödet består av bidrag, lån, kapitaltillskott, garantier samt skatte- och avgiftsreduktioner. Antalet stödformer kan enligt vissa uppskattningar beräknas uppgå till flera hundra. Stödet har ofta införts för att klara en vid tillfället rådande problemsituation, t.ex. en finansiell kris inom en viss sektor eller bransch.

En betydande organisatorisk och administrativ apparat har byggts upp för att handlägga de statliga stödinsatserna och styra stödmedlen till de verksamheter som statsmakterna bedömt vara mest angelägna. Av tillgängliga förarbeten eller motsvarande framgår sällan om någon samordning av insatserna på det ena eller det andra verksamhetsområdet har övervägts eller om handläggningsformerna omprövats i fall där de yttre förutsättningar som leder fram till stödet inte längre är desamma.

Genom att stödet förekommer i olika former och prövningen är uppdelad på ett relativt stort antal organ kan samordningsproblem uppkomma. Företagsobeståndskommittén anförde i sitt

betänkande (SOU 1979:91) Företags obestånd följande (se s. 116).

Bakgrunden till uppkomsten av statliga fordringar och andra engagemang hos företag har i hög grad påverkat sättet för uppföljningen och för agerandet vid åtgärdssituationer. Statens hållning som fordringsägare präglades länge av principen om borgenärs rätt till betalning. Företrädarna för staten inriktade sig ensidigt på uppgiften att söka täckning av utestående engagemang. Under de senaste decennierna har emellertid samhällsekonomiska och sociala aspekter fått ökad betydelse när företag kommer på obestånd. Detta har lett till en ändring i betraktelsesättet beträffande bevakningen av statens fordringar. Framförallt är det vidgade funktioner på bl.a. de regional-, sysselsättnings- och försörjningspolitiska områdena som har föranlett en glidning i statens inställning gentemot sina gäldenärer.

Ett vidgat betraktelsesätt beträffande bevakningen av statens fordringar har naturligen lett till ett behov av samordning och avvägning av de intressen som staten har att ta tillvara vid företags obestånd. Det kan nämligen inte förutsättas att varje företrädare för statens fordringsintressen självständigt skall kunna bedöma bl.a. de regional- och sysselsättningspolitiska konsekvenserna av ett fiskalt agerande eller tvärtom bedöma styrkan i de fiskala kraven i förhållande till de regional- och sysselsättningspolitiska intressena.

Företagsobeståndskommittén betonade vikten av att den statliga uppföljningen av lämnat stöd samordnades och anförde (se s. 117).

Bristande samordning de stödbeviljande organen emellan kan innebära att obeståndssituationer uppkommer när stöd lämnas från olika utgångspunkter till sinsemellan konkurrerande företag. Är marknaden för företagens produkter begränsad kan den genom statliga lån, garantier eller bidrag understödda expansionen medföra motsatt effekt än den åsyftade. Reaktionen hos de stödbeviljande myndigheterna och instituten blir därvid inte sällan att genom fortsatt stödgivning söka säkerställa ursprungligen uppställda mål. Om ej den onda cirkeln kan brytas i tid, inträffar vanligen bakslag som ställer ansvariga myndigheter och institut inför svårlösta rekonstruktionsproblem samtidigt som ekonomiska förluster vanligen inte kan undvikas. En allvarlig olägenhet i dylika fall utgör den tröghet som vidlåder stödobjektens reaktion på felsatsningar. Stödåtgärder i form av bidrag, lån och garantier ger nämligen normalt företagen en stimulans som möjliggör en även förlustbringande fortsatt drift under ett antal år.

Kommittén diskuterade möjligheten av en allmän överföring till regional nivå av uppföljningsarbetet men avstod från att lägga fram förslag i denna riktning. Kommittén konstaterade nämligen att de regionala organen beträffande flera typer av statligt stöd inte deltog i beredningen av ansökningsärendena och därför inte alltid hade någon förtrogenhet med de speciella företag och bedömningar det här kunde vara fråga om (se s. 128).

Här kan också återges vissa uttalanden av riksdagens revisorer, riksrevisionsverket och chefen för industridepartementet.

I rapporten 1981/82:3 om det statliga stödet till industrin uttalade riksdagens revisorer bl.a. följande.

Det förhållandet att det statliga stödet till industrin går via många olika organ och har många former och beteckningar gör emellertid att verksamheten blir svår att överblicka och att utvärderingen av vidtagna stödåtgärder ytterligare försvåras. Den organisatoriska splittringen hindrar en samlad och fortlöpande kompetens- och erfarenhetsuppbyggnad. Uppsplittringen har också gjort att det blivit svårare för företagen att orientera sig i stödsystemets labyrinter. - Förutsättningarna att samla handläggningen av det företagsinriktade stödet till ett mindre antal myndigheter och organ bör närmare utredas.

Möjligheterna att begränsa antalet stödformer och att minska detaljregleringen av stödmedlens användning bör prövas i syfte att dels uppnå en ökad flexibilitet vid medelsdispositionen, dels skapa bättre möjligheter att styra stödet till expansiva och långsiktigt konkurrenskraftiga företag. Åtgärder bör vidtas för att förenkla det nu ofta komplicerade och byråkratiska ansökningsförfarandet. Samtidigt bör olika vägar prövas för att minska handläggningstiderna.

Riksrevisionsverket (RRV) har i en rapport, som ingavs till regeringen i september 1983, granskat ett antal statliga stöd i form av bidrag, lån och garantier till privata företag. I första hand har stöd med arbetsmarknadspolitisk, regionalpo-

litisk, industripolitisk och beredskapspolitisk inriktning berörts.

Enligt RRV följde stödgivande organ på det hela taget gällande bestämmelser, men ofta saknades det överblick över stödsystemet i dess helhet. RRV hittade följande fem typexempel på hur man kan misslyckas med att nå syftet med stödet.

- Bidragen kan ha den oavsedda effekten att hålla icke lönsamma företag vid liv, t.ex. när flera bidrag ges till samma företag.
- Bidragen påverkar ofta inte som meningen är företagens beteende - t.ex. att göra nyrekryteringar, ge utbildning eller avstå från permitteringar - utan dessa får pengar som en ren resursförstärkning.
- Stödsystemet är så krångligt och svåröverskådligt att småföretag ibland inte klarar av att söka stöd de kan vara berättigade till.
- Företag får ibland förmånligt statligt investeringsstöd fastän de lika gärna kunde ha fått banklån.
- Investeringsstöden har ibland lett till alltför snabb utbyggnad och expansion av företag, som sedan inte har kunnat fullfölja satsningarna.

Sammanfattningsvis anförde RRV bl.a. stöden till investeringar och allmän resursförstärkning borde kunna skäras ned för att stimulera till bättre planering och prioritering av de statliga stöden så att felsatsningar i görligaste mån undviks. Enligt RRV borde man överväga en enklare organisation av stöden, så att den erbjöd en bättre överblick av systemet och rationellare stödhantering.

I prop. 1983/84:135 uttalade chefen för industridepartementet följande (prop. s. 34).

Som jag tidigare framhållit har företagskriser olika bakgrund och måste därför bedömas individuellt. Man kan emellertid

enligt min uppfattning dra några generella slutsatser av de här skisserade erfarenheterna.

Jag vill för det första framhålla, att en konkurs kan vara ett effektivt sätt att få till stånd en bra rekonstruktion. Den finansiella strukturen förbättras då gamla lån rensas bort. De nya ägarna tvingas till realistiska framtidsbedömningar och till fundamentala strukturförändringar. Minskad benägenhet hos svenska eller utländska banker att finansiera svenska industriföretag om de drabbas av kraftiga förluster är enligt min uppfattning inget bärande argument mot en konkurs. Det hör till långivarens uppgifter att pröva företagens bärkraft. Man kan inte räkna med att staten träder in för att täcka företagens förluster - inte heller de stora företagens. Detta gäller även för leverantörer som ger leverantörskrediter.

Mot den här angivna bakgrunden menar jag, att konkursalternativet i ökad utsträckning bör prövas vid den fortsatta hanteringen av krisföretag från statens sida.

Också fortsättningsvis får man emellertid räkna med att det i vissa fall kan vara befogat att genomföra rekonstruktioner med hjälp av ett ackordsförfarande med inslag av t.ex. statliga eftergifter. Självfallet bör vid ackordslösningar särskilda ansträngningar göras för att motverka tendenser till alltför optimistiska framtidsbedömningar, som leder till att rekonstruktionen blir ofullständig.

Utredningens uppdrag har varit begränsat till en juridisk-teknisk översyn. Det är inte möjligt att inom ramen för en sådan föra samman och göra klara och enhetliga föreskrifter av hela den flora av regleringar som finns på olika stödområden. Vissa gemensamma drag finns i regelsystemet. En del av dessa kan tas fram och infogas i en gemensam förordning om statligt stöd åt näringslivet utan att man gör alltför kraftigt våld på vad som gäller i sak på olika stödområden. Att ta fram sådana gemensamma drag och föreslå en förordning där dessa ingår är det som utredningen har måst begränsat sig till att göra. Vill man gå längre är det nödvändigt att göra väsentliga ingrepp i själva den materiella regleringen på de olika stödområdena. Det är alltså inte möjligt att göra inom ramen för en juridisk-teknisk översyn. I arbetet på en sådan samordning skulle olika företrädare för de områden som mottar det statliga stödet behöva medverka. Utredningen vill instäm-

ma i de här återgivna uttalandena av olika instanser om behovet av en mera genomgripande rensning i floran av stödregleringar. En fråga som vid sidan av vad där sagts enligt utredningens mening behöver övervägas vilka kriterier som bestämmer vilken form av stöd som skall ges. Skall staten lämna bidrag, avskrivningslån (som också är ett slags bidrag) eller vanliga lån eller garantier? I en del förordningar finns alla dessa former, i andra förekommer bidrag och garantier, i åter andra endast (vanliga) lån. När flera av dessa former finns i en förordning står de ofta sida vid sida och i förordningen får man ingen ledning för att avgöra om den ena eller den andra formen skall användas. Det kan också vara så att i en förordning bidrag är reserverade för vissa typer av stödändamål och garantier för andra typer men just vad som bestämt denna fördelning är ofta oklart. En annan fråga avser statens hållning när det stödmottagande företaget har hamnat i en kris. I det sammanhanget är det intressant att notera den skillnad som kan spåras i synen på statliga stödåtgärder mellan företagsobeståndskommittén år 1979 och chefen för industridepartementet 1983/84; det gäller närmast på vilket sätt man skall ta hänsyn till t.ex. regional- och sysselsättningspolitiska intressen i en obeståndssituation. Departementschefens uttalande ger uttryck för att mer affärsmässigt synsätt.

En mer omfattande översyn borde kombineras med att man undersöker om inte det statliga stödet på en del områden kan be gränsas eller slopas. Den allmänna kreditmarknaden har under de senaste åren fått en hel del nya inslag. Man kan peka på t.ex. framväxten av en ny riskkapitalmarknad. Dessa förändringar torde ha medfört att behovet av statligt ekonomiskt stöd bortfallit eller åtminstone förändrat så att formerna för stöd bör revideras. Chefen för industridepartementet har i prop 1986/87:74 aviserat att han avser att tillkalla en särskild utredare för att analysera hur förändringarna på kreditmarknaden påverkar det

näringspolitiska finansieringssystemet. I den mån en mera fullständig översyn av det statliga stödet inte kan ske inom ramen för den utredarens uppdrag skulle en sådan översyn dock vara naturlig i anslutning därtill. Den bör inte begränsas till endast industridepartementets ansvarsområde.

SPECIALMOTIVERING

1 Förslag till
Förordning om statligt stöd till näringslivet

1 §

Som tidigare påpekats är utredningen av övergripande karaktär och syftar till att skapa ett regelsystem som möjliggör en enhetlig statlig syn på stödet till näringslivet och en klarare rollfördelning mellan staten och de institut som är verksamma på kreditmarknaden. Som exempel på frågor av denna övergripande karaktär är allmänna villkor för statligt stöd till näringslivet och statens behov att kontrollera att stödmottagare, och i fråga om statliga garantier även kreditinstituten, fullgör sina åtaganden gentemot staten, och att därmed risken för förluster i de statliga engagemangen kan minimeras.

Mot bakgrund av det nyss anförda är det av väsentlig betydelse att regleringen av frågor av denna ramkaraktär finns samlade i en och samma förordning.

Förordningen gäller sådant ekonomiskt stöd till näringslivet som staten lämnar i form av garantier, lån eller bidrag. Enligt garantierna svarar staten gentemot banker och andra kreditinrättningar för betalning av lån som dessa har lämnat. Det förekommer också statliga garantier för vissa bankgaran-

tier och statliga garantier för erläggandet av arrendeavgifter. De förra kommer enligt vad som nyligen beslutats att finnas kvar endast övergångsvis. De senare bör enligt utredningens förslag upphöra. Dessa slag av garantier berörs längre fram i kommentaren till följdändringarna. När det gäller statliga lån och bidrag kan det nämnas att det finns en mellanform, s.k. avskrivningslån, som karakteriseras av att mottagaren slipper återbetalning, om han använder det mottagna beloppet på det sätt som avsetts. Avskrivningslånen är således ränte- och amorteringsfria och skrivs ned med lika, årliga belopp från dagen för utbetalning till den slutliga "förfallodagen". Fråga är om ett slags villkorat lån, som fungerar som ett bidrag om mottagaren använder medlen på föreskrivet sätt. Eftersom vissa förutsättningar har uppställts även för åtnjutande av stöd som rubriceras som bidrag och bidraget kan återkrävas om förutsättningarna brister, är gränsen mellan avskrivningslån och bidrag inte skarp. Utredningen har dock utgått ifrån att avskrivningslånen i första hand skall ses som lån och inte som bidrag.

Enligt paragrafen skall förordningen tillämpas endast i den mån regeringen särskilt föreskriver det. Med hänsyn till den enhetlighet i regleringen av det statliga stödet som bör eftersträvas enligt direktiven kunde det synas vara en naturligare utgångspunkt att förordningen skulle gälla i den mån ej annat föreskrevs, dvs. att presumtionen skulle vara för att förordningen gällde. Utredningen har emellertid inte kunnat ange förordningens tillämpningsområde på det sättet. Det är inte möjligt att överblicka alla de regeringsbeslut om stöd i mer eller mindre konkreta fall som har meddelats och som man därför ofrivilligt skulle kunna föra in under förordningen. Klart är vidare att det finns speciella former av statliga garantier för vilka förordningen inte kan gälla generellt, t.ex. de garantier som utgör Konungariket Sveriges hypotekskassas och Sveriges allmänna hypoteksbanks grundfon-

der. Utredningen har därför valt att ange att förordningen skall tilllämpas i den mån regeringen föreskriver det. Samtidigt har utredningen sökt föra in så många stödområden som möjligt under förordningen. Sålunda föreslås den gälla helt eller delvis i fråga om stöd enligt följande förordningar.

1 Förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti

2 Förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd

3 Förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering

4 Förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering

5 Kungörelsen (1954:311) om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål

6 Rennäringsförordningen (1971:438)

7 Förordningen (1980:402) om stöd till offentliga karantäner för djur

8 Förordningen (1985:343) om kontroll av husdjur m.m.

9 Kungörelsen (1948:367) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m.m.

10 Förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket

11 Förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.

12 Förordningen (1981:537) om statligt stöd till fritidsfisket

13 Kungörelsen (1953:242) angående statsgaranti för försöksfiske

14 Förordningen (1978:516) om statligt stöd till fiskets rationalisering m.m.

15 Förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd

16 Förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd

17 Förordningen (1978:507) om industrigarantilån

18 Förordningen (1959:369) om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning

19 Förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas och kol

20 Förordningen (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m.

21 Förordningen (1977:387) om investeringsgaranti

22 Förordningen (1981:661) om strukturgarantier m.m.

23 Förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m.

24 Förordningen (1981:660) om lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin

25 Förordningen (1977:174) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag

26 Förordningen (1979:1141) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag

27 Förordningen (1982:702) om etableringsstöd för vissa jordbrukare, m.m.

28 Förordningen (1971:324) om lån till den mindre skeppsfarten

29 Förordningen (1981:659) om lån till investeringar inom den manuella glasindustrin

30 Förordningen (1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska

31 Förordningen (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar

32 Förordningen (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln

Förordningen avses däremot inte omfatta stöd enligt förordningen (1982:682) om statlig finansiering genom regional utvecklingsfond. De regionala utvecklingsfonderna är särskilda från staten skilda rättssubjekt, vars verksamhet inte belastar statsbudgeten. Den gemensamma förordningen bör vidare inte omfatta stöd enligt förordningen (1986:553) om statligt stöd till fartygsfinansiering. Den avser till

väsentlig del en exportkreditfinansiering och stödet är delvis utformat på samma sätt som exportkreditgarantierna som inte omfattas av utredningens uppdrag. Vad beträffar förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas eller kol så prövas stöd enligt den förordningen direkt av regeringen. Därmed finns det inte skäl att föreskriva att de olika bestämmelserna i den gemensamma förordningen skall tillämpas på sådant stöd.

Här kan också nämnas att det i ett statsrådsprot. 1965-06-30 finns bestämmelser om statliga garantier för lån till turisthotell (se bil. 1). I den mån den gemensamma förordningens regler skall gälla för sådana garantier, torde ett regeringsbeslut få meddelas härom.

2 §

Av denna paragraf framgår att det statliga stödet endast skall vara ett komplement till de finansieringsmöjligheter som marknaden erbjuder. Innebörden av denna bestämmelse om vad som bör vara det grundläggande syftet med det statliga stödet har behandlats i den allmänna motiveringen, vartill hänvisas.

Enligt paragrafen får stöd inte lämnas, om sökanden själv kan tillgodose det finansieringsbehov som stödet skall täcka eller om den kredit som behövs kan erhållas i en bank eller annat kreditinstitut som står under bankinspektionens tillsyn. Om sökanden är en juridisk person, t.ex. ett aktiebolag, och en eller ett fåtal fysiska personer har det bestämmande inflytandet över denna, finns det anledning att undersöka om ägarna själva kan tillskjuta medel eller åtminstone kan genom att erbjuda personlig borgen eller säkerhet utverka banklån åt företaget. Därvid bör man dock räkna med en viss begränsning av ägarnas åtaganden. Det synes inte vara rimligt att de

skall behöva riskera praktiskt taget alla sina tillgångar. Man bör vid tillämpningen av denna paragraf räkna med en skälig marginal, dvs. man bör inte räkna med så omfattande åtaganden att om en ägare tvingas infria t.ex. en borgen, detta betyder ekonomisk ruin för honom personligen. Bedömningen av skälig marginal, varmed givetvis inte bara åsyftas det s.k. beneficiet som förbehålls varje gäldenär vid utmätning, får göras från fall till fall (jfr bankinspektionens etikmeddelande nr 35, 1982-03-02, i vilket det om personlig borgen från ägare av mindre företag bl.a. uttalas att varje fall bör bedömas individuellt och att borgensåtagandet helst bör utformas så att det står i proportion till ägarens ekonomiska ställning). När man bedömer sökandens finansieringsbehov, bör man bortse från anhörigas möjligheter att lämna bistånd, såvida inte anhöriga på eget initiativ lämnar ekonomisk hjälp.

De kreditinstitut som står under bankinspektionens tillsyn och som närmast är aktuella är bankaktiebolag (affärsbanker), sparbanker, föreningsbanker, landshypoteksföreningar, kreditaktiebolag (t.ex. AB Företagskredit) och finansbolag. En bedömning får göras om ett sådant institut kan påräknas lämna sökanden den kredit som behövs. Är så inte fallet och kan han själv inte klara finansieringen kan statligt stöd komma i fråga. När stödmyndigheten prövar om de vanliga kreditinrättningarna bedöms kunna eller vilja ge krediten, är det normalt tillräckligt att sökanden hos sin bank fått ett avböjande svar på sin förfrågan. Mot bakgrund av den kännedom stödmyndigheten har om bankernas och övriga kredinstituts kreditprövning bör den utan mera ingående prövning kunna avgöra om dessa skall anses kunna eller vilja ge sökanden kredit. Att ett kreditinstitut anser sig inte kunna ge kredit syftar på fall då gällande regler om kreditsäkerhet osv. lägger hinder i vägen; har institutet däremot ett stort antal projekt att finansiera och tvingas prioritera andra projekt än sökandens,

även om man finner detta i och för sig värt att ge lån till, ligger det närmast till hands att säga att institutet i och för sig kan men inte är villigt att ge kredit åt sökanden. Statligt stöd kan då bli aktuellt i stället.

3 §

Om stöd begärs inom ramen för t.ex. jordbrukets rationalisering och stödmyndigheten redan tidigare beslutat om stöd i detta syfte är det självklart att frågan om ytterligare stöd får avgöras i princip efter samma grunder som när stöd begärs för första gången. Självfallet påverkas bedömningen av hur omfattande stöd som redan lämnats och hur detta har använts. Särskilda föreskrifter behövs knappast för sådana fall. Det kan emellertid också inträffa att stöd av olika slag blir aktuellt till samma företag, t.ex. både glesbygdsstöd och industriellt stöd; frågan kan vara om två olika stödförfattningar och prövningen kan ankomma på skilda myndigheter. Skall stödet användas för samma eller likartat projekt, bör den myndighet som handlägger det senare stödärendet uppmärksamma och ta hänsyn till det stöd som tidigare har utgått. En bestämmelse i detta hänseende finns i denna paragraf. Bestämmelser av motsvarande innehåll förekommer f.n., se t.ex. förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd, förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti.

4 §

I den allmänna motiveringen har i samband med de statliga stödåtgärdernas syfte framförts att ett krav på lönsamhet från företagsekonomisk synpunkt bör uppställas för att statligt stöd skall lämnas. Ett sådant krav uppställs i en del av de nu gällande förordningarna. En föreskrift om lönsamhet har tagits in i denna paragraf. I motsvarande bestämmelse i rennäringsförordningen (1971:438) sägs det att "åtgärden" till

vilken stöd lämnas skall vara lönsam. Här sägs i stället "verksamheten" för att markera att man har att bedöma, i fråga om nyetablering, om den verksamhet sökanden avser att bedriva blir företagsekonomiskt lönsam och i fråga om redan etablerad verksamhet om denna är eller bedöms bli lönsam. Bedömningen bör alltså inte inskränkas till den isolerade åtgärd stödet ofta närmast gäller. När det gäller stöd till redan etablerade företagare är det av stor vikt att få belyst hur en tilltänkt investering kommer att påverka företagets effektivitet.

5 §

Normalt bör stöd inte lämnas för en åtgärd som redan har påbörjats när ansökan om stöd görs. I och med att sökanden redan påbörjat åtgärden kan det ofta antas att stöd inte är nödvändigt; den stimulans stödet skall ge synes kunna avvaras. Har en ansökan gjorts först, kan stödmyndigheten däremot särskilt medge att den avsedda åtgärden påbörjas, innan den har prövat ärendet. Det kanske krävs en tidsödande undersökning innan ärendet kan avgöras. Det bör då vara möjligt att låta sökanden påbörja åtgärden för att han skall slippa förluster på grund av en fördröjd igångsättning. Endast i undantagsfall bör däremot stöd lämnas för åtgärd som påbörjats innan stöd alls begärts. Det kan emellertid finnas en godtagbar förklaring till att ingen ansökan getts in i tid. Det kan t.ex. ha inträffat något oförutsett som gör att egenfinansiering eller vanligt banklån inte längre kan ordnas. Situationen kan vara sådan att myndigheten om den bara fått in ansökningen i tid utan större tvekan skulle ha medgett sökanden att påbörja åtgärden. I paragrafen föreskrivs i överensstämmelse härmed att stöd inte får lämnas till en åtgärd som utan särskilt medgivande redan påbörjats; för att stöd ändå skall beviljas krävs synnerliga skäl.

6 §

Paragrafen handlar om ansökan om stöd och det underlag för prövningen som sökanden skall lämna. Vilken myndighet som skall ta emot och pröva ansökningen (stödmyndigheten) framgår av de särskilda stödförordningarna.

7 §

I paragrafen anges vad beslut om stöd skall innehålla. Bl.a. skall anges stödets art och ändamål, dvs. om det är fråga om garanti, lån eller bidrag (art) och vad stödet konkret skall användas till, t.ex. uppförande av viss byggnad (ändamål). Hur specificerat ändamålet med stödet behöver anges måste uppenbarligen variera starkt. Att stödets omfattning skall anges syftar främst på garantilånets, statslånets eller bidragets belopp, vilken andel staten svarar för (i fråga om garanti, jfr 12 §) samt i vilken ordning beloppet skall betalas ut. I fråga om garantilån skall också den kreditinrättning som lämnar lånet anges. När en kreditinrättning som skall vara långivare inte genast kan lämna ut lånet på grund av tillfällig medelsbrist, kan ett annat institut ha åtagit sig att interimistiskt svara för krediten. I så fall bör det framgå av beslutet och båda kreditinstituten anges i detta. I beslut om statligt lån skall vidare säkerheterna anges. I vad mån säkerheter skall ställas för lån behandlas i 16 §. Beslutet skall också reglera stödmottagarens skyldighet att lämna uppgifter om stödets användning. Denna skyldighet behandlas vidare i 9 §. Slutligen skall beslutet upptaga övriga villkor för stödet. Det bör bland övriga villkor t.ex. anges vilka säkerheter som ställs för lån för vilka staten lämnar garanti liksom den skyldighet att lämna uppgifter m.m. som föreskrivs i 9 eller 17 §.

8 §

I avsnittet om avgifter (10.7) har utredningen när det gäller garantier berört frågan om avgift borde tas ut för själva utfästelsen av stöd; det skulle vara ett sätt att motverka att stöd begärdes med onödigt höga belopp och i onödan belastade statsbudgeten. Utredningen fann att detta hellre borde motverkas genom att beslut om stöd förfaller, om stödet inte utnyttjas inom viss tid eller enligt fastställd plan. En sådan bestämmelse har tagits in i denna paragraf. Om hela stödbeloppet resp. lånebeloppet vid garanti skall betalas ut på en gång, skall detta ske inom sex månader från beslutets dag räknat. En sådan sexmånaderstid förekommer i flera av de nuvarande stödförordningarna. Skall stödet tas i anspråk efter hand skall en lyftningsplan fastställas; denna bör då följas. Finns det särskilda skäl bör stödmyndigheten enligt paragrafen dock kunna förlänga sexmånaderstiden resp. de tider som anges i planen.

9 §

Paragrafen innehåller föreskrifter om stödmottagarens uppgiftsskyldighet och skyldighet att låta stödmyndigheten granska den stödda verksamheten. Första stycket gäller stöd över huvud och andra stycket bara garantier och lån. - Enligt första stycket skall stödmottagaren redovisa hur han använt stödet och i förekommande fall - dvs. när stödbeloppet erhålls i poster efter hand - lämna en plan för det fortsatta utnyttjandet av stödet. Myndigheten bestämmer när redovisning skall lämnas; det kan vara tillräckligt att uppgifter lämnas en gång om året men det kan också behöva ske oftare. - Enligt andra stycket skall stödmyndigheten och, i garantilånefallen, kreditinrättningen underrättas om mer betydande förändringar beträffande den stödda verksamheten. I garantilånefallen torde en sådan underrättelse ofta leda till ett samråd mellan

myndigheten och kreditinrättningen. En förändring som skall meddelas gäller ägarbyte. Ett sådant kan ske antingen genom att ett fåmansbolag byter ägare eller genom att en företagare med enskild firma överlåter verksamheten. I det senare fallet uppkommer också frågan om utbyte av stödmottagaren; det torde få prövas från fall till fall om ett sådant byte skall godkännas. I detta fall bör myndigheten underrätta parterna om att det krävs en prövning av om stödet får övertas av den nya ägaren (jfr 10 §).

10 §

Sedan stöd beviljats kan det inträffa att det företag som fått stödet överlåts till någon annan. Denna situation har redan berörts i kommentaren till närmast föregående paragraf. Är det stödmottagande företaget ett aktiebolag vars aktier överlåtits skall bolaget underrätta stödmyndigheten och i förekommande fall den långivande kreditinrättningen. Är det fråga om överlåtelse av en enskild firma har förvärvaren att enligt denna paragraf ansöka om att få inträda i överlåtarens ställe. Stödmyndigheten får medge att stödet övertas. Förutsättningarna för stöd får därvid bedömas i princip på samma sätt som när det gäller en ursprunglig ansökan om stöd. Är det fråga om övertagande av en garanti måste den kreditinrättning där lånet finns också lämna sitt medgivande. - I de nu gällande stödförordningarna förekommer bestämmelser om att en annan kreditinrättning kan överta garantilånet. Någon motsvarande regel har inte tagits med i förslaget. Om en sådan kreditinrättning som avses i 11 § vill överta lånet bör detta inte möta något hinder. Särskild bestämmelse härom synes ej vara erforderlig.

11 §

Denna och de närmast följande paragraferna innehåller särskilda föreskrifter om garantier. Enligt 11 § skall garantilånet meddelas av ett bankaktiebolag (affärsbank), en sparbank, en föreningsbank, en landshypoteksförening eller en kreditinrättning som stödmyndigheten godkänner. Bestämmelsen har förebilder i nu gällande stödförordningar. Det kan diskuteras om det generellt bör gälla att sparbanker och föreningsbanker kan stå som långivare, eftersom det fortfarande finns en del små sådana banker. Utredningen anser emellertid att det inte skall behöva uppstå några olägenheter på grund härav. - Kreditinrättningar som kan godkännas av stödmyndigheten kan t.ex. vara finansbolag (enligt lagen (1980:2) om finansbolag) och kreditaktiebolag (enligt lagen (1963:76) om kreditaktiebolag) som ägnar sig åt långivning till näringslivet (t.ex. AB Företagskredit).

12 §

Den riskdelning mellan staten och kreditinstitutet som denna paragraf föreskriver har behandlats i den allmänna motiveringen. - Av 14 § andra stycket framkommer hur det obetalda kapitalbeloppet konstateras. Enligt den bestämmelsen har kreditinstitutet att vidta de åtgärder gentemot låntagaren för reglering av skulden som är rimliga med hänsyn till det arbete och de kostnader åtgärderna bedöms medföra. Därefter skall institutet ange för stödmyndigheten varför skulden inte kunnat slutregleras. Fråga är alltså om den skuld som kvarstår, sedan institutet har företagit rimligen påkallade åtgärder eller har funnit att det var meningslöst att företa några åtgärder alls mot gäldenären. Av denna skuld svarar staten för högst 75 %. En lägre andel kan ha bestämts i garantibeslutet. Om staten för något stödområde skulle anses böra svara för mer än 75 % kan det särskilt föreskrivas sam-

tidigt som man avstår från att låta förevarande paragraf gälla på stödområdet (jfr 1 §). - Skulle det efter garantins infriande visa sig att gäldenären har ytterligare tillgångar så att kreditinrättningen får betalt för en större del av skulden än fallet var vid fördelningen mellan den och staten, bör en ny fördelning göras (har den tidigare beräknade förlusten delats efter 75 % på staten och 25 % på institutet bör 75 % av vad som senare inflyter tillfalla staten). - Garantiåtagandet omfattar enligt paragrafen också samma andel av ränta men däremot inte av kostnader. Den ränta som omfattas av garantin är sådan som löper fram till lånets förfallodag. I betraktande av vad som krävs av långivaren enligt 14 § andra stycket har det legat närmast till hands att här anknyta till vad som gäller vid enkel borgen, där borgensmannen oftast lärer svara för ränta till förfallodagen men normalt inte för dröjsmålsränta som låntagaren har ådragit sig (jfr Walin, Borgen och tredjemanspant s. 244). - Med hänsyn till till det sätt på vilket bestämmelsen utformats följer egentligen att kreditinstitutet inte torde kunna försäkra sig mot att svara för någon andel av den obetalda skulden. Skulle institutet få andelen ersatt av ett försäkringsbolag synes det inte ha rätt att kräva staten på hela det återstående beloppet. För att missförstånd emellertid inte skall uppstå på den punkten föreskrivs uttryckligen i andra stycket att kreditinrättningen inte får genom försäkring eller på annat sätt föra över ansvaret för sin andel på någon annan. Bestämmelser av sådan innebörd finns på exportkreditområdet. Det skäl som åberopats för denna ordning, nämligen att intresset av att bevaka lånet m.m. annars kan försvagas, gäller i lika mån här.

13 §

Denna paragraf handlar om vissa särskilda situationer då garantin inte skall gälla. Paragrafen tar upp tre fall, varav

det första (A) avser en brist som i allo finns från början; i de båda övriga fallen har någon omständighet tillkommit sedan stödet beviljades. I det första fallet har garantin beviljats på grund av en oriktig eller ofullständig uppgift av sökanden. "På grund av" avses markera att sökanden fått garantin genom att han har lämnat en oriktig eller ofullständig uppgift och inte skulle ha fått garantin, om uppgiften varit korrekt. Det betyder att det måste vara fråga om väsentliga felaktigheter. Garantin gäller då inte, om långivaren när garantin beviljades insåg eller borde ha insett att uppgiften var felaktig (var i ond tro beträffande garantin). I det andra fallet (B) har sökanden antingen lämnat felaktiga uppgifter eller på ett allvarligt sätt brutit mot villkoren för garantin. Då upphör garantin att gälla, om inte långivaren utan dröjsmål säger upp lånet till omedelbar betalning. I det tredje fallet (C) har det inträffat något annat som innebär att låntagaren med hänsyn till syftet med garantin uppenbarligen inte längre bör få utnyttja denna. Det kan vara någon yttre ingripande händelse och behöver inte alls vara något låntagaren bär skulden för. I detta fall är det en bedömningsfråga om garantin skall upphöra att gälla. Det kan därför inte begäras att långivaren så snart han får kännedom om själva händelsen skall vara skyldig säga upp lånet till betalning. Däremot bör han enligt 13 § utan dröjsmål underrätta stödmyndigheten om händelsen. Skyldig att säga upp lånet bör han inte vara, förrän stödmyndigheten underrättat honom om att det inträffade är av sådan beskaffenhet att garantin inte längre bör få gälla. - Bestämmelserna i paragrafen har viss motsvarighet i gällande stödförordningar.

14 §

Enligt första stycket av denna paragraf skall långivaren förvalta garantilånet under bankmässiga former och beakta statens intresse som garant. Motsvarande föreskrift förekom-

mer i nu gällande stödförordningar. Långivaren skall alltså hantera och bevaka lånen med samma omsorg som bankerna visar när de förvaltar sina egna näringslivslån. Det gäller således att bl.a. följa företagets verksamhet, ta del av bokslut etc. När kreditinstitutet får kännedom om något förhållande som kan innebära risk för att garantiansvaret utlöses, bör det underrätta stödmyndigheten och inhämta dess synpunkter. Som framhållits i den allmänna motiveringen i avsnitten om garantins innebörd och om samriskengagemang är det dock kreditinrättningen som måste besluta huruvida några särskilda åtgärder skall vidtas, liksom vilka åtgärder som skall vidtas när gäldenären brister i sin betalningsskyldighet eller hans ekonomiska situation har försämrats. Kreditinstitutet bör emellertid såsom föreskrivs i paragrafen utan dröjsmål underrätta stödmyndigheten.

Av andra stycket framgår vilken karaktär statens garantiåtagande har. Staten är skyldig att infria garantin, när kreditinstitutet har vidtagit de åtgärder för att få låneskulden reglerad som är rimliga med hänsyn till det arbete och de kostnader åtgärderna bedöms medföra. Mot detta arbete och kostnaderna får institutet väga vad som står att vinna genom att företa inkassoåtgärder, begära utmätning och i sista hand få gäldenären försatt i konkurs. Det får ankomma på kreditinstitutet att bedöma hur långt man bör gå. Kreditinstitutet skall sedan i samband med att det vänder sig till staten och begär att få garantin infriad redovisa sin bedömning. Inom tämligen vida ramar bör stödmyndigheten godta denna bedömning. Kreditinstitutet torde ha de bästa förutsättningarna att realistiskt bedöma vilka ansträngningar som varit värda att göra. Med hänsyn också till den självrisk kreditinstitutet har finns det sällan skäl för stödmyndigheten att ifrågasätta kreditinstitutets bedömning. Skulle myndigheten undantagsvis finna fog för att göra det, får det ske i den formen att den prövar om garantin skall infrias; med hänsyn till den

förlustrisk kreditinstitutet själv löper måste detta ha beslutanderätten i låneärendet. Någon "vetorätt" bör alltså inte finnas för myndigheten beträffande handläggningen av själva låneärendet. - I avsnitten om garantins innebörd och samriskengagemang har i den allmänna motiveringen diskuterats vilket slags borgen garantin motsvarar. Resonemanget utmynnar i att det inte är fråga om vare sig proprieborgen eller enkel borgen. I övrigt får utredningen här hänvisa till dessa avsnitt.

15 §

I paragrafen föreskrivs att långivaren förskottsvis skall betala en årlig avgift till staten motsvarande en procent av den utestående kapitalskulden. När och till vem avgiften närmare bestämt skall betalas torde anges i garantibeslutet. Beräkningen av avgiften får göras med hänsyn till vad kapitalskulden är när avgiften förfaller till betalning.

16 §

I denna paragraf regleras frågan om säkerhet för statliga lån. Någon bestämmelse om säkerheter för statliga garantier eller för kreditinstitutens garantilån har inte upptagits i förordningen. Detta sammanhänger med utredningens förslag rörande garantins utformning och rörande samriskengagemang. Kreditinstitutet skall självt ta en del av risken för förlust och kan därför förutsättas tillse att säkerheter ställs för garantilånet. Vid betalningsförsummelse skall vidare kreditinstitutet företa de åtgärder för att få lånet reglerat som framstår som rimliga, bl.a. ta tillgängliga säkerheter i anspråk. Blir det därefter ändå en brist, får det som framgår av 12 § delas mellan staten, som svarar för högst 75 %, och kreditinrättningen som svarar för återstoden. I detta system kan det inte bli fråga om att staten disponerar över några

kvarstående säkerheter, sedan garantiärendet avslutats mellan staten och kreditinrättningen.

För statliga lån skall enligt paragrafen ställas de säkerheter som med hänsyn till stödets ändamål, sökandens ekonomiska ställning och övriga omständigheter bedöms skäliga. Med lån avses här både vanliga lån och s.k. avskrivningslån (jfr kommentaren till 1 §). - Vanligen föreskrivs i de nu gällande stödförordningarna att säkerhet skall ställas. Ofta uppställs ett krav på betryggande eller tillfredsställande säkerhet men med tillägget att kravet kan efterges, om det finns särskilda skäl, eller att lånet ändå får beviljas, om sådan säkerhet inte kan ställas och lånet kan beviljas utan oskälig risk (se t.ex. förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering, förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m., jfr även t.ex. förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti). Bestämmelser som nära överensstämmer med ordalagen i den här föreslagna bestämmelsen finns också.

Grundtanken bakom dessa olika bestämmelser om tagande av säkerhet torde vara att om det finns betryggande säkerheter så bör dessa tas. Ofta är situationen emellertid den att säkerheter saknas, i varje fall betryggande sådana. Detta torde vara förklaringen till de nämnda undantagsreglerna om att kravet på säkerhet kan efterges. Utredningen avser inte att någon ändring härav skall göras. Särskilt kan dock påpekas att det ofta finns skäl att undersöka om det finns överhypotek som kan utgöra säkerhet för det statliga lånet (en uttrycklig bestämmelse om tagande av överhypotek finns i förordningen (1983:1107) om statligt stöd för åtgärder för att ersätta olja m.m.). I övrigt får en bedömning från fall till fall göras. Utredningen vill ifrågasätta om det ibland inte är lika bra att staten avstår från sådana säkerheter som bara till namnet är säkerheter. Anser stödmyndigheten således att

stöd i form av lån bör utgå, även om stödmottagarens tillgångar är mycket kraftigt utnyttjade som säkerhet för andra tidigare lån och krediter, kan det innebära en onödig omgång att ta några säkerheter; det kan vara uppenbart att något outnyttjat övervärde inte finns. - En särskild fråga är om personlig borgen skall tas från ägaren eller ägarna av det lånesökande företaget (ett aktiebolag t.ex.). Det torde anses att personlig borgen kan ha en uppgift att fylla genom att den knyter delägarna fastare till företaget, dvs. skapar en garanti för att de verkligen anstränger sig för att företaget skall lyckas. Om personlig borgen tas, torde det ofta finnas skäl att begränsa den till en sådan del av lånebeloppet som delägarna kan klara utan att deras ekonomiska situation blir förstörd. Denna begränsning bör om möjligt göras i själva borgensåtagandet. Att låta dem formellt bli ansvariga för mycket omfattade åtaganden, kanske långt över deras förmåga, och om det senare blir aktuellt nödgas mer eller mindre efterge kraven mot dem framstår som mindre tilltalande (jfr bankinspektionens etikmeddelande nr 35, 1982-03-02, i vilket inspektionen uttalat följande av tagande av borgen från ägare av mindre företag för företagets krediter: Bankinspektionens allmänna inställning till personlig borgen från ägaren är att den i regel kan vara nödvändig eller åtminstone önskvärd för att understryka ägarens ansvar för företagets utveckling och som ett bevis på ägarens vilja att låta företaget leva vidare och utvecklas och icke personligen tillgodogöra sig företagets substans. Emellertid bör varje fall bedömas individuellt och borgensåtagandet helst utformas så att det står i proportion till ägarens ekonomiska ställning, varvid hänsyn bör tas till det kapital som han nedlagt i företaget. En möjlighet som kan visa sig lämplig är att begränsa borgensåtagandet till visst belopp. (Jfr även etikmeddelande nr 50 angående generell borgen.) - Staten bör enligt utredningens mening inte ta initiativ till att kräva borgen eller andra säkerheter av företagarens eller företagarnas anhöriga. Om ställda säkerheter skulle försämras väsentligt under lånets löptid,

bör möjlighet finnas att säga upp lånet. En bestämmelse av det innehållet finns i nuvarande förordningar och har förts in i denna paragraf. Denna möjlighet bör givetvis utnyttjas först efter särskilt övervägande. Stödmyndigheten får i den uppkomna situationen på nytt göra en skälighetsbedömning av kravet på säkerheter mot bakgrund av stödets ändamål, sökandens ekonomiska ställning och övriga omständigheter.

17 §

I huvudsak kan här hänvisas till vad som sagts i kommentaren till 13 § som avser fall då en garanti inte gäller eller upphör att gälla. Till stor del är det där sagda tillämpligt också när den som fått ett statligt lån eller bidrag har lämnat felaktiga uppgifter etc. I de situationer som anges i denna paragraf skall beslut om bidrag omedelbart hävas och statligt lån sägas upp till omedelbar betalning. Innestående bidrags- eller lånebelopp skall självfallet inte betalas ut. När stödmottagaren har lämnat felaktiga uppgifter eller på ett allvarligt sätt brutit mot villkoren för stödet kan bidrag och, i fråga om avskrivningslån, avskrivna belopp också krävas tillbaka inom tio år från det att beloppet i fråga betalades ut. Det problem det kan innebära att preskriptionstiden enligt svensk rätt börjar löpa från tidpunkten för utbetalningen har berörts i den allmänna motiveringen. - Däremot kommer det inte i fråga att återkräva tidigare utbetalda belopp, när något annat förhållande inträffat som gör att stödet uppenbarligen inte bör få finnas kvar längre. Det inträffade kan mycket väl ha hänt utan stödmottagarens förskyllan.

18 §

Paragrafen innehåller en hänvisning till förordningen (1983: 737) om avgift för administration av vissa statliga lån. I denna föreskrivs att viss uppläggningsavgift och aviserings-

avgift skall betalas av låntagaren när det gäller lån enligt ett antal särskilt angivna förordningar.

19 §

Vissa myndigheter som bevakar statens rätt i fråga om beviljat stöd har uttryckligen tillagts befogenheten att anta ackordsförslag och eljest efterskänka statens rätt (t.ex. överstyrelsen för ekonomiskt försvar enligt 30 § förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti; statens industriverk enligt 26 § förordningen (1978:507) om industrigarantilån; länsstyrelsen enligt 57 § förordningen (1983:619) om glesbygdsstöd). Befogenheten kan dock vara inskränkt så att ärenden som avser större belopp eller som har principiell betydelse skall hänskjutas till regeringens prövning. Riksrevisionsverket föreslog i samband med den översyn verket år 1984 gjorde på regeringens uppdrag av den statliga garantiverksamheten (se rapporten Dnr 1983:710 s. 49) att samtliga garantimyndigheter skulle ges fullt ansvar för bevakningen av garantierna och rätt att, utom i vissa fall som förbehölls regeringen, anta ackordsförslag eller på annat sätt efterskänka statens rätt. Utredningen delar denna uppfattning och anser att möjligheten att efterge statens rätt bör gälla även beträffande statliga lån och bidrag. Frågan om undantag behöver göras för att förbehålla regeringen prövningen tar utredningen upp vid genomgången av följdändringarna. I förevarande paragraf föreskrivs endast att den myndighet, som bevakar statens rätt i fråga om beviljat stöd, i samband med ackord eller annars får efterge denna rätt. Vilka myndigheter som svarar för bevakningen på olika stödområden framgår av de olika stödförordningarna.

20 §

I paragrafen uppställs skyldighet för bevakningsmyndigheterna att lämna uppgifter om garantierna i ett centralt redovis-

ningssystem för vilket riksrevisionsverket skall vara huvudman. Detta system har berörts i den allmänna motiveringen.

2 Förslagen till bestämmelser om ikraftträdande m.m. och till följdändringar

I samband med den gemensamma förordningens ikraftträdande bör två kungliga brev vari fiskeristyrelsen bemyndigats efterge statens rätt i vissa fall upphöra att gälla; de ersätts av 19 § förordningen. Ett regeringsbeslut av år 1983 om garantier för säsongskrediter till läderskoföretag har ingen praktisk betydelse längre och kan upphävas.

I förslagen till ändringar i de olika nu gällande stödförordningarna har sådana föreskrifter upphävts som i allt väsentligt motsvaras av föreskrifter i den gemensamma förordningen och en hänvisning har gjorts till denna.

En del stödförordningar är tidigare upphävda och gäller numera endast i fråga om sådant stöd som beviljats före upphävandet. Andra förordningar har endast getts en tidsbegränsad giltighet så att de efter denna tids utgång bara avser sådant stöd som beviljats dessförinnan. I fråga om förordningar av dessa båda slag har i huvudsak endast bestämmelserna om garantiavgifter, stödmyndighets befogenhet att efterskänka statens rätt och myndighetens skyldighet att lämna uppgifter till ett centralt redovisningssystem gjorts tillämpliga i förekommande fall (15, 19 och 20 §§ den gemensamma förordningen). Detta överensstämmer också med föreslagna övergångsbestämmelser till ändringarna i de nu gällande stödförordningarna; beträffande stöd beviljat före ikraftträdandet avses alltså endast 15, 19 och 20 §§ den gemensamma förordningen gälla i förekommande fall. När det gäller äldre garantier på jordbruksdepartementets område har 15 § om avgifter

ej föreslagits gälla (jfr den allmänna motiveringen 10.7). - I några fall föreslås inga ändringar i upphävda eller tidsbegränsade förordningar. En sådan förordning är förordningen (1977:395) om försöksverksamhet med statligt kreditstöd till bokhandeln; något stöd i form av garantier enligt den förordningen finns över huvud inte att ta hänsyn till. Andra sådana förordningar är kungörelsen (1967:443) om statlig garanti för lån till maskinhållning inom jordbruket m.m. och kungörelsen (1960: 564) om statlig garanti för skördeskadelån; stöd enligt dessa kungörelser torde inte längre förekomma. Inte heller förordningen (1978:105) om statligt stöd till trädgårdsföretag med produktion av rosor och nejlikor har tagits med i förslaget; den torde i praktiken ha spelat ut sin roll.

Enligt 10 § den gemensamma förordningen kan stödmyndigheten medge att någon annan träder i stödmottagarens ställe. I en del av de nuvarande förordningarna sägs också att myndigheten kan medge att den långivande kreditinrättningen vid garanti byts ut. Någon motsvarighet till den bestämmelsen har inte ansetts behövlig; är den övertagande kreditinrättningen, som får anses bevilja lån med det vid tillfället ej amorterade beloppet, sådan som anges i 11 § den nya förordningen är det utan särskild föreskrift uppenbart att bytet inte möter något hinder.

Följande kommentarer kan på en del punkter göras till ändringarna i de olika förordningarna samt till ändringarna i lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar.

Förordningen om avgift för administration av vissa statliga lån: Som framgår av avsnitt 7.3 gäller förordningen inte för ett par förordningar, enligt vilka statliga myndigheter beviljar lån. Avgift bör tas ut även i dessa fall. Den först-

nämnda förordningen har ändrats i enlighet härmed. Förordningen om beredskapslån och beredskapsgaranti: Enligt 29 § skall ÖCB vidta erforderliga åtgärder för att skydda staten mot förlust när anspråk på infriande av garantin anmälts. Denna paragraf föreslås bli upphävd; den torde ej behövas med hänsyn till den utformning statens garanti har fått i utredningens förslag (jfr 14 § den gemensamma förordningen och kommentaren till paragrafen). 30 § motsvaras av 19 § den gemensamma förordningen. Fråga är om ÖCB:s skyldighet att bevaka statens rätt och befogenhet att efterskänka statens anspråk i samband med ackord eller annars. Enligt 30 § skall ÖCB till regeringen hänskjuta ärenden av detta slag vilka avser större belopp eller vilka har principiell betydelse. Enligt utredningens mening bör ÖCB dock kunna betros med att avgöra samtliga ärenden av denna typ. Utredningen föreslår att kravet på hänskjutande slopas. Förordningen om statligt litteraturstöd: 14 § andra meningen samt 16 § har utgått; föreskrifterna motsvaras av 5 § den gemensamma förordningen. 24 § andra stycket har slopats som en följd av den nya konstruktionen av statens garantiåtagande; staten svarar enligt 12 § den gemensamma förordningen för högst 75 % av kapitalskulden. I 28 § hänvisas till förordningen om industrigarantilån. Denna hänvisning motsvaras av dels den ändring som föreslås i paragrafen, dels hänvisningen i 32 § i dess nya lydelse. Förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering: I 2 och 16 §§ behandlas arrendegaranti. Enligt en av utredningen gjord enkät förekommer inga sådana garantier och finns det inget behov av sådana. Utredningen föreslår därför att bestämmelserna om sådana garantier slopas. 23 § slopas också enligt förslaget och ersätts av 11 § den gemensamma förordningen. Detta innebär att lantbruksnämnden som prövar frågor om stöd till jordbrukets rationalisering betros med att kunna godkänna viss kreditinrättning som långivare vid sidan av bankerna och hypoteksföreningarna. F.n. är det lantbruksstyrelsens sak att besluta i sådana ärenden

som torde vara sällan förekommande. 42 § ersätts av 10 § den gemensamma förordningen. Rätten enligt 46 § att överklaga lantbruksstyrelsens beslut slopas. Dessutom föreskrivs att lantbruksnämndens beslut i samband med bevakning av statens rätt inte får överklagas. I stället har en möjlighet att underställa regeringen ärenden införts i 44 § (jfr den allmänna motiveringen 10.6). Den nya 47 § hänvisar till den gemensamma förordningen utom 4 § i denna, eftersom 4, 5, 7 och 8 §§ 1978 års förordning innebär så specificerade krav beträffande lönsamhet att 4 §:s allmänna krav på lönsamhet från företagsekonomisk synpunkt knappast skulle ha någon självständig innebörd. Förordningen om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering: Betr. 15, 29, 31 och 33 samt 31 a §§ hänvisas till vad som sagts betr. 23, 42, 44 och 46 resp. 47 §§ förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering. Kungörelsen om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål: Betr. 3 § hänvisas till vad som sagts betr. 24 § förordningen om statligt litteraturstöd. I fråga om den nya 13 § jfr den allmänna motiveringen 10.6. Rennäringsförordningen: 46 § motsvaras av 11 § den gemensamma förordningen. I viss omfattning kommer även lantbruksnämnden och inte som f.n. bara lantbruksstyrelsen att kunna godkänna viss kreditinrättning som garantilånegivare (jfr förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering). 51 § motsvaras av 10 § den gemensamma förordningen, som dock inte som 51 § innehåller särskild föreskrift om att speciell hänsyn skall tas när make eller barn vill överta lånegaranti. Sådan hänsyn bör tas även i fortsättningen, även om någon uttrycklig föreskrift ej meddelas. Betr. 52 § och 65 §§ jfr den allmänna motiveringen, 10.6. (Ändringen i 52 § föranleder också att 43 § ändras.) Förordningen om stöd till offentliga karantärer för djur: Betr. tillägget i 6 § jfr den allmänna motiveringen 10.6. Förordningen om statligt stöd till skogsbruket: Betr. 25 § hänvisas till vad som sagts betr. 23 § förordningen om statligt stöd

till jordbrukets rationalisering. I fråga om 35 och 36 §§ jfr den allmänna motiveringen, 10.6. Förordningen om statligt stöd till yrkesfisket m.m.: Betr. 24 § hänvisas till vad som sagts betr. 23 § förordningen om statligt stöd till jordbrukets rationalisering. I fråga om 44 och 46 §§ jfr den allmänna motiveringen 10.6. Förordningen om glesbygdsstöd: Intresset av att få enhetliga regler har bl.a. gjort att 3 § fått utgå enligt förslaget, även om bestämmelsen går längre än 3 § den gemensamman förordningen när det gäller den hänsyn som skall tas till stöd som lämnats eller kan lämnas enligt andra författningar. 4 § har slopats; hänsyn till andra finansieringsmöjligheter skall tas enligt 2 § den gemensamma förordningen. Därmed torde 4 §, som i övrigt innehåller det självklara kravet att stödet inte får vara större än som behövs, kunna slopas. 26 § har inte ändrats, trots att första stycket motsvaras av 11 § den gemensamma förordningen. Enligt 26 § kan också garanti medges för kredit som varuleverantör lämnar och enligt 25 § kan garanti avse inte bara lån utan också annan kredit för anskaffning av varulager. I den föreslagna nya paragrafen har därför 11 § undantagits från de föreskrifter i den gemensamma förordningen som skall gälla för glesbygdsstöd. 57 § andra stycket, som motsvaras av 19 § den gemensamma förordningen, föreslås utgå; den samrådsskyldighet för länsstyrelsen som också föreskrivs i andra stycket torde gälla utan att det uttryckligen föreskrivs. Förordningen om statligt stöd åt landsbygdens elförsörjning: I 2 § ges specificerade bestämmelser som rör möjligheterna till finansiering utan stöd och verksamhetens lönsamhet. Denna paragraf har inte ansetts kunna slopas i förslaget; 2 och 4 §§ i den gemensamma förordningen har undantagits från de bestämmelser i förordningen som bör gälla stöd av förevarande slag. I en ny 15 § har en uttrycklig regel om rätt att överklaga energiverkets beslut till regeringen tagits in, med det undantaget dock att beslut vid bevakning av statens rätt med anledning av beviljat stöd inte får överklagas (jfr den all-

männa motiveringen 10.6). Förordningen om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m.: Enligt 27 § får beslut att återkräva bidrag meddelas ända till dess tio år förflutit från det energiverket fått redovisning av hela projektarbetet. Ändring föreslås ej i paragrafen. I stället har 17 § andra stycket den gemensamma förordningen undantagits från de föreskrifter som föreslås gälla stöd av detta slag. Förordningen om lån till den mindre skeppsfarten: Enligt den föreslagna 21 § skall föreskrifterna rörande lån i den gemensamma förordningen gälla med undantag för 8 och 16 §§, eftersom förordningen om lån till den mindre skeppsfarten innehåller specificerade regler om lyftningstid för lån (7 §) och om säkerhet (10 och 11 §§), vilka regler torde böra kvarstå. Förordningen om stöd till tidningar på andra språk än svenska: Kraven enligt den gemensamma förordningen att finansiering inte kan ordnas på annat sätt än genom statligt stöd, att verksamheten skall vara lönsam från företagsekonomisk synpunkt och att åtgärd för vilken stöd begärs inte får ha påbörjats kan inte tillämpas på tidningsstöd så som detta stöd är utformat. Därför har 2, 4 och 5 §§ den gemensamma förordningen undantagits i den nya 24 § förordningen om stöd till tidningar på andra språk än svenska. Förordningen om statligt stöd till dagstidningar: På förordningen om stöd till tidningar på andra språk än svenska har 2, 4 och 5 §§ den gemensamma förordningen inte gjorts tillämpliga. Av motsvarande skäl har så ej heller skett betr. förevarande förordning. Förordningen om statligt stöd till bokhandeln: Enligt denna förordning kan beviljas investeringslån för vilka säkerhet skall ställas enligt 15 §, och avskrivningslån, för vilka krav på säkerhet f.n. ej ställs. Det krävs enligt en del andra stödförordningar säkerheter även när det gäller avskrivningslån. Bl.a. 15 § slopas nu enligt förslaget och ersätts med en hänvisning till bestämmelserna om lån och bidrag i den gemensamma förordningen. Det innebär att 16 § i denna blir tillämplig. Även för avskrivningslån skall då

ställas de säkerheter som bedöms vara skäliga med hänsyn till omständigheterna. Naturligen blir detta krav på säkerheter lindrigare och torde oftare kunna dispenseras från när det gäller avskrivningslån än när det gäller vanliga lån. Enligt 22 § förfaller beslut om lån, om inte viss åtgärd vidtagits inom ett år. I 8 § den gemensamma förordningen föreskrivs att beslut om stöd förfaller efter sex månader eller, om lyftningsplan finns, stödet inte tas i anspråk enligt planen. Skälet för den senare regeln har angetts i specialmotiveringen till paragrafen och i den allmänna motiveringen 10.7. Att 22 § slopas och ersätts av 8 § den gemensamma förordningen innebär att tiden inom vilken stöd skall tas i anspråk förkortas betydligt. Är det t.ex. fråga om stöd till anskaffande bokhandelsinredning kan emellertid stödmyndigheten genom en lyftningsplan reglera tiden inom vilken inredningen skall anskaffas och stödet tas i anspråk. Det är dock angeläget med hänsyn till syftet med 8 § att lyftningsplanen ej medger längre tider än nödvändigt. Vad nu sagts gäller givetvis också för tillämpningen av övriga stödförordningar. Lagen om Sveriges allmänna hypoteksbank och om landshypoteksföreningar: Med hänsyn till utredningens förslag om riskdelning vid garantilån har 32 och 41 §§ justerats. Hypoteksföreningarna lämnar garantilån på främst jordbruksområdet. Syftet med att kreditinstituten bör ta en egen risk för garantilån gör, att systemet bör gälla om det inte finns tvingande skäl att göra undantag. Fråga är om en riskökning i begränsad omfattning och på ett avgränsat område. Även om hypoteksföreningarna i princip är bottenlåneinstitut, bör det därför ej möta hinder att behandla dem på samma sätt som bankerna och sålunda inkludera dem i systemet.

BILAGOR

BILAGA 1

FÖRFATTNINGAR OM STATLIGA GARANTIER M.M. (exklusive exportkreditgarantier). I denna bilaga redovisas de statliga garantier som finns reglerade i författning. Andra statliga garantier framgår av bilaga 2.

1. Förordningen (1982:517) om beredskapslån och beredskapsgaranti
2. Statlig garanti enligt brev den 15 december 1972 (övergångsvis)
3. Statlig garanti för säsongkrediter till läderskoföretag enligt regeringsbeslut den 30 april 1981 (övergångsvis)
4. Förordningen (1978:490) om statligt litteraturstöd
5. Förordningen (1978:250) om statligt stöd till jordbrukets rationalisering
6. Förordningen (1979:427) om statligt stöd till trädgårdsnäringens rationalisering
7. Kungörelsen (1954:311) om statlig garanti för lån för uppförande av lagerhus m.m. för jordbruksändamål
8. Rennäringsförordningen (1971:438)
9. Kungörelsen (1967:443) om statlig garanti för lån till maskinhållning inom jordbruket m.m. (övergångsvis)
10. Kungörelsen (1948:367) med vissa bestämmelser rörande statlig garanti för lån till yttre och inre rationalisering på jordbrukets område m.m. (övergångsvis)

11. Kungörelsen (1966:560) om stöd åt hästaveln, m.m. (övergångsvis)

12. Förordningen (1980:402) om stöd till offentliga karantäner för djur

13. Kungörelsen (1960:564) om statlig garanti för skördeskadelån (övergångsvis)

14. Förordningen (1976:208) om statligt stöd till skärgårdsföretag (övergångsvis)

15. Förordningen (1978:465) om särskilt stöd till lantbruksföretag i vissa glesbygder (övergångsvis)

16. Förordningen (1979:792) om statligt stöd till skogsbruket

17. Förordningen (1985:439) om statligt stöd till yrkesfisket m.m.

18. Förordning (1981:537) om statligt stöd till fritidsfisket (övergångsvis)

19. Kungörelsen (1953:242) angående statsgaranti för försöksfiske (övergångsvis)

20. Förordningen (1978:516) om statligt stöd till fiskets rationalisering m.m. (övergångsvis)

21. Brev den 25 maj 1973, enligt vilket fiskeristyrelsen bemyndigats att efterge statens rätt på grund av vissa garantiåtaganden. Brev den 12 juni 1975, enligt vilket fiskeristyrelsen bemyndigats att efterge statens rätt på grund av vissa garantiåtaganden

22. Förordningen (1985:619) om glesbygdsstöd

23. Förordningen (1979:638) om statligt stöd till glesbygd (övergångsvis)

24. Förordningen (1977:387) om investeringsgaranti (övergångsvis)

25. Förordningen (1981:661) om strukturgarantier (övergångsvis) garantier beslutade t.o.m. år 1983

26. Förordningen (1977:1123) om statligt stöd till strukturåtgärder inom specialstålindustrin m.m. (övergångsvis)

27. Förordningen (1978:507) om industrigarantilån (övergångsvis)

28. Förordningen (1982:680) om uppföljning av beviljat statligt stöd i vissa fall

29. Statsrådsprot. 1965-06-30 (handelsdepartementet) till kommerskollegium och fullmäktige i riksbanken angående föreskrifter i fråga om statlig garanti för lån till turisthotell

30. Regleringsbrev 1979-06-14 för anslaget 1979/80 XIV B18. Täckande av förluster vid lånegarantier till skogsindustrin

31. Förordning om statligt stöd till fartygsfinansiering

32. Förordningen (1980:561) om statligt stöd till varvsföretag m.m. (övergångsvis)

33. Förordningen (1977:497) om statlig kreditgaranti till svenskt rederiföretag (övergångsvis)

34. Förordningen (1980:461) om statlig värdegaranti för fartyg (övergångsvis)

35. Förordningen (1982:410) med instruktion för nämnden för fartygskreditgarantier

36. Förordningen (1959:369) om statligt stöd till landsbygdens elförsörjning

37 Förordning (1986:191) om statligt stöd för utveckling och introduktion av ny energiteknik, m.m.

38. Förordningen (1983:1107) om statligt stöd för åtgärder för att ersätta olja m.m. (övergångsvis)

39. Förordningen (1981:717) om statlig garanti för utvinning m.m. av olja, naturgas och kol

40. Förordningen (1983:585) om avgift på landshypoteks- och stadshypoteksinstitutionernas grundfonder

41. Förordningen (1983:887) om avgift på Svenska skeppshypotekskassans garantifond

BILAGA 2

FÖRETAG M. M. MED STATLIGA GARANTIER SOM INTE REGLERAS I FÖRFATTNINGAR

Svenska Varv AB
Nordiska Investeringsbank
Een-Holmgren i Upps Ort AB
Swedegas AB
Stiftelsen Samhällsföretag
Forsmarks Kraftgrupp AB
Svensk Kärnbränsle hantering
Swedair AB
AB Statens Anläggn.provn.
AB Pripps Bryggerier
Boliden AB
Sveriges Turistråd
Telub AB
Sveriges Bilprovning
Lanntbrukskredit AB
Sveriges investeringsbank
Svenska Tobaks AB
SSAB Svenskt Stål AB
Rederi AB Gotland
Sydgas AB
Stift f fören.nordens ins
AB Götaverkens oblig.lån
Broströms Rederi AB
Sv Industrietablerings AB
SMT-Pullax AB
Telefabrikation AB
AB Industrikredit
Stift. Gällöfsta Kurscent
Svensk Avfallskonvert. AB
Svenska Petrolium ULA PRO
Stöd till Varvsföretag m.m.
Statens Bostadsfinans AB
Planerad Penningsmarknads-
central
Biståndsgarantier
Swed. National Road Con AB
Swedrail Consulting AB
Intercont. Basel Scheiz
SJ-invest
Stockholms Terminal AB
Garantier som lämnats till
tillväxtinvesbolag
Borgen f FFV Företagen AB
Borgen för Linjeflyg AB
Borgen för Swedvia AB
Teleinvest
Ellemtel
Prospektering, Kol o Olja
ABA (SAS)

Ericsson inform.system AB
Företagskapital AB
AB Trav och Galopp
Statsföretag
Svenska Utvecklings AB
AV Vin- & Spritcentralen
Värdepapperscentralen VPC AB
Österrikes ga.konvert.lån
SSPPA Maritime Consulting

BILAGA 3

FÖRFATTNINGAR OM STATLIGA LÅN OCH BIDRAG MEN INTE GARANTIER

1. Förordning (1981:660) om lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin
2. Förordning (1977:523) om stöd till tidningar på andra språk än svenska
3. Förordning (1981:409) om statligt stöd till dagstidningar
4. Förordning (1983:737) om avgift för administration av vissa statliga lån
5. Förordning (1977:174) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag (övergångsvis)
6. Förordning (1979:1141) om statligt stöd till vissa trädgårdsföretag (övergångsvis)
7. Förordning (1981:659) om lån till den mindre skeppsfarten
8. Förordning (1981:659) om lån till investeringar inom den manuella glasindustrin
9. Förordning (1981:660) om lån till rationaliseringsinvesteringar inom konfektionsindustrin
10. Förordning (1979:632) om regionalpolitiskt stöd (övergångsvis
11. Förordning (1985:525) om statligt stöd till bokhandeln
12. Förordning (1982:702) om etableringsstöd till vissa jordbrukare m.m.

Statens offentliga utredningar 1987

Kronologisk förteckning

1. Otillbörlig efterbildning. Ju.
2. Dödsboägande och samägande av jordbruksfastighet m. m. Ju.
3. Långtidsutredningen '87. Fi.
4. En ny kyrkolag. Del 1. C.
5. En ny kyrkolag. Del 2. C.
6. Folkstyrelsens villkor. Ju.
7. Barnets rätt. Ju.
8. Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. Ud.
9. Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. Fö.
10. Indrivningslag m. m. Fi.
11. Skydd för det väntade barnet. Ju.
12. Legitimation för vissa kiropraktorer. S.
13. Översyn av rättegångsbalken 3. Ju.
14. Mordet på Olof Palme. Ju.
15. Miljöskadefond. Me.
16. Begravningslag. C.
17. Franchising. Ju.
18. Internationella familjerättsfrågor. Ju.
19. Varannan damernas. A.
20. Läkemedel och hälsa. S.
21. Äldreomsorg i utveckling. S.
22. Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. S.
23. Medicinteknisk säkerhet. S.
24. Produktsäkerhetslag. Fi.
25. Ökat kommunalt väghållningsansvar. K.
26. Enskilda vägar. K.
27. Skeppslega till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. K.
28. Bistånd för bättre miljö i u-land. Ud.
29. Stöd till näringslivet. Fi.

Statens offentliga utredningar 1987

Systematisk förteckning

Justitiedepartementet
Otillbörlig efterbildning. [1]
Dödsboägande och samägande av jordbruksfastighet m. m. [2]
Folkstyrelsens villkor. [6]
Barnets rätt. [7]
Skydd för det väntade barnet. [11]
Översyn av rättegångsbalken 3. [13]
Mordet på Olof Palme. [14]
Franchising. [17]
Internationella familjerättsfrågor. [18]

Utrikesdepartementet
Svenska försvarsindustrins utlandsverksamhet. [8]
Bistånd för bättre miljö i u-landet. [28]

Försvarsdepartementet
Det svenska totalförsvaret inför 90-talet. [9]

Socialdepartementet
Legitimation för vissa kiropraktorer. [12]
Läkemedel och hälsa. [20]
Äldreomsorg i utveckling. [21]
Missbrukarna Socialtjänsten och Tvånget. [22]
Medicinteknisk säkerhet. [23]

Kommunikationsdepartementet
Ökat kommunalt väghållningsansvar. [25]
Enskilda vägar. [26]
Skeppslega till utlänning. Tillstånd, dispenser, flaggskifte. [27]

Finansdepartementet
Långtidsutredningen '87. [3]
Indrivningslag m. m. [10]
Produktsäkerhetslag. [24]
Stöd till näringslivet [29]

Miljö- och Energidepartementet
Miljöskadefond. [15]

Arbetsmarknadsdepartementet
Varannan damernas. [19]

Civildepartementet
En ny kyrkolag m. m. Del 1. [4]
En ny kyrkolag m. m. Del 2. [5]
Begravningslag. [16]

KUNGL. BIBL.
1987-08-11
STOCKHOLM

ALLMÄNNA FÖRLAGET

ISBN 91-38-10001-0
ISSN 0375-250X